

II bgb 63

bgb
Meykal

O ZÁVAZCÍCH **22-C-3** K NÁHRADĚ ŠKODY

DLE RAKOUSKÉHO PRÁVA OBČANSKÉHO

S OHLEDEM NA CIZOZEMSKÉ ZÁKONODÁRSTVÍ

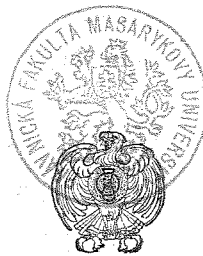
SEPSAL

DR. ANT. RYT. RANDA,

ministr m. sl., člen říšského soudu a panské sněmovny, hon. prof. na české universitě, řádný člen kr. společnosti nauk v Praze, kr. akademie věd v Krakově, president české akademie v Praze pro vědy, slovesnost a umění, čestný doktor university Bononské, člen societý de législation comparée v Paříži, etc.

VYDÁNÍ SEDMÉ.

SEMINÁRNÍ
Judiciál.

KNIHOVNA
oddělení

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1912.

6880-II

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRAŽSKÉ FAKULTY U.
STARÝ FOND
C. inv. 0.10637

Darem od *Liosok, Kateřina*

V *Prague*

1239/37

TISKEM «UNIE» V PRAZE.

VĚNOVÁNO ZA PŘIJETÍ

DO

ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

V PRAZE.

Předmluva k sedmému vydání.

Od posledního vydání toho spisu (1899) nastaly tak četné změny v zákonodárství a přibýlo tak značné rozmnožení literatury a judikatury, že vyskytla se potřeba přepracovati a doplniti spis v přemnohých bodech. Zejména přihlížeti bylo k novému zákonu o silostrojích (automobilech) ze dne 9. srpna 1908, k otázkám o nekalé soutěži, o příčinné souvislosti způsobené škody, o náhradě škod dle úrazového pojišřovacího zákona ze dne 28. prosince 1887, konečně k ručení právnických osob a podnikatelů. Co se zejména poslední otázky týče, netušený rozvoj průmyslu a obchodu zajisté vyžaduje u nás přísnější zodpovědnosti podnikatelů průmyslových a obchodních závodů za pomocníky v nich zaměstnané, jakož i za škody provozováním závodu způsobené. Však nedůvodné jest tvrzení některých novějších spisovatelů, že podnikatelé již dle nyní platného rak. práva ručí za škody provozováním živností třeba bez viny způsobené. Nebezpečí ručby tak dalekosáhlé ohrožovalo by živnostní zájmy podnikatelstva. Ani německé ani švýcarské zákonodárství nezná tak všeobecného předpisu, jenž by nepochybně byl vážnou překážkou rozvoje našeho průmyslu a obchodu. I francouzské soudnictví velmi opatrně užívá normy čl. 1383. Code civ.: Chacun est responsable du damage, qu'il a causé, dovolávajíc se znění čl. 1382. Výjimky, kdy dle rak. práva nahrazuje se i škoda nezaviněná, uvedeny jsou na st. 18. a v § 3. t. spisu; rozhojnění případů těch jest úkolem blízké budoucnosti. V této důležité otázce — rovněž i v příčině práva sousedského (st. 17.) postavila se praxe na stanovisko v tomto spisu hájené. — Nezměněno zůstalo citování Švýcarského obligáčního práva z r. 1881, kteréž z části revidované spolkovým zákonem ze dne 30. března 1911 co dodatek (V. kniha) k no-

vému Švýcarskému občanskému zákoníku ze dne 10. pros. 1907 nedávno vyhlášeno bylo; oba zákony nabyly dnem 1. ledna 1912 v celém Švýcarsku platnosti. Obdržev pak mezi korekturou úřední text této V. knihy, připojil jsem čísla §§ nového znění k §§ starého textu obligačního práva. (Editio: Oser.)

Spis Dra Fr. Hodáče: Úvahy k otázce o náhradě škody (1912), jenž aktuální body s národohospodářského hlediska probírá, došel mne teprve při korektuře posledních archů. — Rovněž nemohl jsem již užiti poučného výkladu Dra J. Hellera ve »Sborníku« IX. (1912) str. 324.: O náhradě škody způsobené v zduchoplavbu. Heller probírá nejnovější literaturu o tomto předmětu a přidává se k základnímu stanovisku zde hájenému uznává potřebu doplnění civilního práva speciálním zákonem dle obdoby zákonů o železnicích a automobilech; já bych doporučil obdobu posléz jmenovaného zákona o silostrojích z r. 1908. Však i toho času povinen jest vzduchoplavec (jak H. dobře soudí), hraditi škodu přistáním vzniklou, nikoli však škodu přikvapivším zvědavým obecnstvem způsobenou. K tomu sr. Bodenheim, Privatrecht der Luftschiffahrt, Meili, G. Zeit. 1909 č. 41., Sperl, G. Z. 1910 č. 48., Buch des Fluges III. (1912) a Gutachten für den 31. deutschen Juristentag (1912), jež blíží se našemu stanovisku, kdežto Niemeyer-ovo dobré zdání doporučuje jen obrat v břemenu průvodním.

V PRAZE, v dubnu 1912.

Proslov k šestému vydání.

Rychlý sociálně-hospodářský rozvoj doby poslední s dostatek vysvětluje silné reformační proudění v theorii a legislaci, jež v oboru práva o nahrazování škod zvláště nápadně do popředí vstupuje. Bylo potřebí přepřacovati a doplniti mnohé části monografie této. Předem provedeny byly četné změny, které nastaly uvedením nového soudního řízení, pak novými zákony o patentech, o právu autorském etc. — Však i judikatura a literatura posledního desetiletí valně pokročily; zejména bedlivě přihlížeti slušelo k duchaplným a poučným monografiím Ungerovým a Steinbachovým v »Úvodu« naznačeným. Zajímavost, že úsudek Ungrův (Handeln str. 56. p. 9.) o poradních protokollech k obč. zákoníku srovnává se s posudkem, který jsem již v proslovu »Vlastnictví« (1874) projevil. Nic nebylo by nebezpečnějším, než vykládati obč. zák. (jen) z protokollů (»aus den Protokollen heraus«). — Konečně bylo mi zřetel bráti k velkému dílu legiscace sousední: k novému německ. obč. zákoníku, jenž r. 1900 v něm. říši platnosti nabude a jehož porovnání s naším zákoníkem jest jak zajímavé tak poučné.

V PRAZE, v lednu 1899.

Proslov k pátému vydání.

Spis „O závazcích k náhradě škody z činů nedovolených“ potkal se s účastenstvím právnického obecnstva v míře tak valné, že v době poměrně krátké vydání opětného potřebí bylo. Podávám tužto páté vydání, které jest z dobré části přepracováno, namnoze poopraveno a případným použitím novější, velmi obsáhlé a poučné literatury doplněno. Známoť, že tento odbor rakouské pravovědy zejména následkem jednání rakouského advokátského sjezdu ve příčině reformy 30. kapitoly II. dílu všeob. obč. zákonníka četnými pracemi byl rozmnožen, a že v posledních letech uveřejněny byly předběžné kodifikační návrhy a protokolly k všeob. obč. zákonníku. Nemohu nezmíniti se o tom, že nové toto vydání stále přihlíží k bohaté a poučné judikatuře, jež mezitím ve svaz. 20. až 24. sbírky nálezů Gl. U. W. Pf. uveřejněna byla.

V tomto vydání bylo mně bráti zřetel i na nový zákon ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. z r. 1888 o povinném pojišťování dělníků pro případ úrazu, jehož hlavní význam spadá sice do oboru práva veřejného, jež však přes to obsahuje četných důležitých ustanovení, kterými se doplňují a vykládají i předpisy všeob. obč. zákonníka o povinnosti k náhradě škody vůbec.

Kapitola o »Úrocích« doplněna byla již ve čtvrtém vydání (1885) zřením k zákonu ze dne 28. května 1881 č. 47. Ř. Z., kterým přítrž učiniti se má nepoctivému jednání u věcech úvěrních (t. zv. zák. o lichvě).

V PRAZE, v srpnu 1890.

OBSAH.

Úvod. Historický rozhled st. 1. Novější zákonodárství st. 2. sl. Dobrozdání o otázce náhrady škody st. 4. sl. Souvislost s úrazovým pojištěním st. 4. Princip zavinění st. 4. Novější názory: ručení za výsledek? Mataja, Steinbach; — Unger, A. a R. Merkel: princip zájmový st. 5. sl.; M. Rümelin: zostření zodpovědnosti při podnikcích neobyčejně nebezpečných st. 9.; Pavlíček, Tilsch, Randa: stanovisko slušnosti a hospodářské prospěšnosti st. 8.; Mauczka: ručení za výsledek, odvažování interessů st. 9. Německý občanský zákon st. 10. Pokus reformy v Rakousku st. 11.

§ 1. Vznik závazku k náhradě škody. Princip zavinění v rak. a něm. obč. zákonu st. 12. Delikty a quasidelikty st. 13. Pravidelné předpoklady povinnosti k náhradě škody st. 14. I. Čin o sobě bezprávní st. 14. sl. Právo sousedské st. 16., sřícení se budov st. 17.; přípustnost nepřímého vsahání (immissi) do sféry vlastníků sousedních pozemků určuje u podniků živnostenských úřad administrativní st. 16. pozn. 22.; ten musí při tom zejména podmínky živnost. zařízení v příčině náhrady škody zjistiti st. 17. Nelze hájiti názor, že podnikatel ručí zásadně také za nezaviněnou však podnikem způsobenou škodu st. 17.; ani říšskoněmecké právo zásady této nezná st. 17., 18.; § 343. obč. zák. je bezvýznamný st. 17. Případy, kdy výkon práva výjimečně s povinností k náhradě škody je spojen st. 18. sl. Rozhodování o náhradě škody, jež úředním jednáním státních zřizenců způsobena byla, náleží jen ve dvou případech do kompetence soudní st. 19. II. Majetková škoda st. 20. III. Příčinná souvislost mezi činem a škodou st. 21. Theorie podmínky nebo pravidelného následku? st. 21. sl. Střední názor st. 22. Judikatura st. 23. Na předvídatelnosti výsledku nezáleží st. 24. Podmíněné osvobození od ručení st. 24. IV. Zavinění; stupně jeho st. 24. sl. Vynaložení odborných vědomostí st. 25., ručení za rady udělené st. 25. Nekalá soutěž je již dnes nedovolená st. 27. — Poměrné odškodnění při spoluvinně poškozeného st. 28. Výjimečné ručení při osobách nepřičetných st.

29.; nevolné poškození st. 31.; náhoda st. 32. Ručení osob právnických st. 32.; ze smluv st. 32.; z nedovolených činů jich zástupců st. 34., obzvláště: *a*) při podnikcích soukromých st. 34., *β*) při funkcích veřejnoprávních st. 34. sl. Nejvyšší ústřední úřady zastávaly r. 1805 ručení státu st. 40. Historický rozhled o principu zavinění st. 41. sl.

§ 2. Ručení za škodu jinou osobou způsobenou st. 45. I. Ručení za škodu jinou (třetí) osobou způsobenou, pokud nám lze nepřímou vinu přičítati st. 45.; *a*) obmeškání povinného opatrování osob nepřičetných st. 45.; *b*) zavinění při přijímání služebnictva, osob podezřelých a zločinců st. 46.; *c*) ručení majitele závodu za svoje pomocníky (*culpa in eligendo*) st. 46. sl.; § 1315. nevztahuje se na zástupce právnických osob st. 46. (Týmž způsobem upravena odpovědnost principála v poměrech obligací st. 48.) Judikatura a obchod žádají přístřeší ručby st. 49. II. Ručení za škodu třetí osobou bez naší viny způsobenou st. 51. sl.; případy §§ 460., 1111. obč. z., zejména ručí vozkové st. 53., plavci st. 53., hostinští (ne kavárníci atd.) st. 53. Vyloučení závazku st. 54. Ručení obcí za určité škody st. 55. Ručení státu při bezprávném zatčení st. 56., při škodě způsobené soudními úředníky st. 56. sl., při zabavení tiskopisů st. 57., bezdůvodném odsouzení st. 58. Ručení *de effusis* etc. st. 58.; ručení při horních služnostech st. 59., ručba podnikatelů ústavů veřejných vah a měr a veřejných skladišť st. 59.; ručení vojenského eráru za škody způsobené cvičením vojska st. 59. sl., za škody válkou způsobené st. 59.; závazek při vydávání šeku st. 60.

§ 3. Náhradní povinnost za škodu **náhodou** vzniklou st. 60. sl. Náhoda kromobyčejná (*vis major*) st. 61. I. A. Ručení železnic za tělesné poškození a usmrcení člověka (zák. z 5./3. 1869 a 12./7. 1902.) st. 61. Co znamená »náhoda neodolatelná«, neodvratitelná st. 61. Vyloučení tak zv. vnitřních nehod při provozu? str. 62. »Příhoda při dopravě (provozování)«? st. 63. Vyloučení závazku k náhradě při náhodě neodolatelné st. 64., při činech osob třetích st. 64. a vlastním zavinění st. 65. Spoluzavinění poškozeného st. 65. Omezení účinnosti zákona z 5./3. 1869 pojištěním zaměstnanců železničních u úrazových pojišťoven st. 66. Objem povinnosti k náhradě škody st. 66. Citované zákony nevztahují se na koňské dráhy a podniky paroplavební st. 67. B. Ručba majitelů silostrojů (automobilů) za poškození tělesné a za poškození věcí. (Zák. z 8. srpna 1908) st. 67. Řidič a majitel silostroje ručí solidárně st. 68., dle okolností ten, jemuž silostroj k užívání byl přenechán st. 68. Tyto osoby ručí bezvýmínečně za své zřízence st. 69. Ručení, když škodná událost nemohla se odvrátiti st. 69.; to dokaž ten, jemuž zákon ručení ukládá st. 70. Rozdíl od ručení železných drah st. 70. Vzájemné ručení těch, kdož sami dle tohoto zákona z r. 1908 ručí, podle občanského zák. st. 71. Promlčení nároků st. 71.; prekluse st. 72.

II. Ručení za náhodu a *vis major*: *a*) při stavbě železnic a provozování vozby za škody na nemovitém majetku (nař. ze 14. září 1854, § 10. lit. b), st. 72., 73.; také nepřímou škodu dlužno nahraditi st. 73. O škodách při pracích předběžných st. 73.; *b*) poškození polního majetku dobyt看em st. 74.; právo soukromého zabavení dobytka toho st. 76. Preklusivní lhůta pro žalobu st. 77.; kompetence st. 76., 77.; *c*) ručba za jiné škody zvířaty způsobené st. 78.; poškození vzteklými psy st. 79.; *d*) ručba za škodu zvířeti způsobenou st. 80., za škody honbou způsobené st. 80., při vykonávání rybolovu st. 80.; *e*) remontními koňmi st. 81.; *f*) voj. ubytováním st. 81.; *g*) hornictvím způsobené st. 81.; *h*) poškozením oprávněných k lovu ryb st. 82.; *i*) poškozením vodními díly st. 82.; *j*) prozatímním opatřením atd. str. 82.; *k*) bezprávným zatčením, odsouzením a zabavením tiskopisů st. 83.; *l*) processní útraty st. 83.; *m*) škody plavbou nevázaného dříví způsobené st. 83. — Společné způsobení škody více osobami st. 83.

§ 4. Způsob a objem náhradní povinnosti st. 84. sl. Imaterielní škoda se jen výjimečně nahrazuje st. 84.; při bolestném st. 85.; při ceně zvláštního oblíbení st. 89.; při porušení práva autorského, patentního a známkového st. 89., ne však v jiných případech st. 85. sl. Dokladem toho jsou předběžné práce k obč. zák. st. 86., zejména při urážce na cti st. 87. Odchylný názor Pfaffův str. 88. a pozn. 118. Výklad §u 1323. st. 89. Všeobecné pravidlo o objemu náhrady škody st. 90. Soudcovské stanovení náhrady st. 92. »Zahlázení« učiněné urážky § 1323. st. 93. Výjimečně třeba vždy plné dostiučinění dáti: *a*) při poškození tělesném a usmrcení st. 93.; bolestech st. 94.; zohyždění zlým nakládáním st. 95. Způsob náhrady: obyčejně placením renty neb alimentů st. 96.; dle okolností vyplacením kapitálů st. 96. sl. Uchylky při náhradě dělnickou úrazovou pojišťovnou st. 96.—98. Pojištění důchodů 99. — Svedení a obtěžkání osoby ženského pohlaví st. 99. (Náhrada za porušení panenství? st. 99.) Judikát č. 184. zní příliš úzce st. 100. sl. *b*) při omezení osobní svobody st. 104. *c*) při porušení práva původcovského st. 102., *d*) patentního st. 102., *e*) při poškození prozatímním opatřením st. 102., *f*) při porušení práva známkového st. 102. Objem náhradní povinnosti při ručení za třetí osoby st. 102. — Urážky na cti dle § 1339. obč. zák. st. 103. Boykott st. 105.

§ 5. Domáhání se nároku na náhradu škody st. 105. sl. Pravidelně soud civilní rozhoduje o náhradě škody st. 106. Připojení se trestnímu řízení st. 107. sl. Speciální případy st. 109. Řízení syndikátní st. 110. Řízení při škodách způsobených zvířem a honbou st. 111. Nároky a řízení v případech nuceného pojištění proti úrazům st. 112.; nároky poškozených proti podnikatelům a jiným osobám st. 113. Řízení při bezprávném odsouzení st. 114.

§ 6. Promlčení nároku na náhradu škody st. 114. Platí tříletá lhůta promlčecí dle § 1489. také pro závazky kontraktní? Proti tomu Unger, Randa, nejnověji Schey a Zoll jun. st. 115. sl. Pro užívání § 1489.: Pfaff, Krainz, Till, Krasnopolski st. 116. Sporno, zdali počíná promlčení dle § 1489., nebyla-li osoba škůdce poškozenému známa; legální výklad zákonem o automobilech st. 115. Tříletá lhůta nevztahuje se na konvenční pokuty st. 116., ani na jiné náhradní nároky z nesplnění smlouvy st. 117., ani na žaloby z obohacení, na náhradní nároky z nezmocněného jednání (§ 1036.) st. 118., nebo na odškodnění příčinou vyvlastnění st. 118. Promlčení náhradních nároků z verbálních a reálních injurií st. 119., ze škody úrazové v podniku dle zákona o pojištění proti úrazům st. 119.

Závazky z nedovolených činů.¹⁾

ÚVOD.

Zákonodárství a literatura.

Obligace z deliktů a tak zv. quasideliktů mají dle moderního práva tvárnost jinou než dle práva římského. V tomto seznáváme toliko zvláštní žaloby, rozdílné dle zvláštnosti deliktů, poskytované zvláštními nařízeními — žaloby mající podstatně ráz soukromých žalob trestních, které ovšem pravidelně

¹⁾ Literatura (kromě starších povšechných děl o obč. zák.): Dr. Joh. Bapt. Zugschwerdt, Das Recht des Schadenersatzes etc. nach den österr. Civilgesetzen. Wien 1837 (práce nepatrná), Joh. Kutschker, Die Lehre vom Schadenersatze zum Gebrauche der Seelsorgegeistlichkeit erläut. Olmütz 1851 (i pro právníky zajímavé); V. Hasenöhr, Das österr. Obligationenrecht (1878) § 19.; Schiffner, Lehrb. d. österr. Civ. R. § 133. Krainz, Syst. d. ö. Privatr. red. v. Pfaff-Ehrenzweig, 4. vyd. I. II. §§ 138., 391.—408. O legislat. reformě tohoto odboru: Randa, Gutachten etc. Jur. Bl. 1878 č. 34.; Ger. Ztg. 1878 č. 72. a 73; (Drei) Gutachten über die Revision des 30. Hauptstücks d. III. Th. des A. B. G. B. von Pfaff, Randa, Strohal. (1880. Pfaffův článek vyšel též ve zvláštním výtisku, dle kterého cituji; k tomu Krasnopolski, Krit. Viert. Sch. 22. st. 502.); Unger, v Grünhutově Zeitschr. VIII. st. 209. (proti tomu Pfaff tamtéž, VIII. 613. sl., též v separat. výtisku, dle kterého cituji); Burekhard, Syst. d. ö. Priv. R. 1884 § 78., kde v pozn. 5. literatura objemně udána, Unger, Handeln auf eigene Gefahr (Jahrb. f. Dogm. 30. [1891] druhé rozmn. vyd. 1893), Handeln auf fremde Gefahr (Jahrb. f. Dogmat.

těž k náhradě škody směřovaly. Tak zejména a. furti, a. de pauperie, a. de effusis vel dejectis, interd. quod vi aut clam, a. quod metus c. atd., pak obecnější a. legis Aquiliae, dle původní a dle rozšířené působnosti (Dig. 9. 2. Cod. 3. 35.), kteráž předpokládá úmyslné neb zaviněné poškození neb zmaření věci (i zvířat a otroků), pak poškození tělesné (osoby svobodné) jednáním bezprávným (damnum injuria datum) a v dnešní své tvářnosti směřuje k úplné náhradě. Též a. doli má obecnější — až jen podpůrnou — povahu. Srov. Windscheid, Pand. §§ 451.—472. Esmarch, Röm. Rechtsgeschichte (2. vyd.) str. 81., Heyrovský, Dějiny a system soukrom. práva římsk., §§ 67., 70., 212., Cz y h l a r z, Institutionen des röm. Rechts. § 75., D e r n b u r g, Pand. § 129. sl., C o h n f e l d, Lehre v. Interesse (1865). To vše se podstatně změnilo odpadnutím římské soustavy trestů soukromých.

V moderních zákonnících uznává se vůbec obecná povinnost k náhradě škody z činů nedovolených nehledě k zvláštnosti deliktu. Ráz trestu zúplna pominul. Srov. *pruský* Landr. I. 6. §§ 12. sq.; Code civ. čl. 1382. a 1383.; rak. zák. §§ 1295. sq.; *saský* zák. §§ 773. sq.; ital. zák. čl. 1151. sl.; š v ý c. zák. o. čl. 50. nyní 41. sl.; *německý* obč. zák. §§ 823.—853. Srov. o tom A r n d t s, Pand. §§ 98., 243., 322.—339.; I h e r i n g, Vermischte Schriften (1879) str. 154. a násl., das Schuldmoment im röm. Pr. R.; B r u n s, Das heut. röm. R. str. 411.; B a r, Grünh. Zeitschr.

33. sv. [1894] str. 298. sl.). Spisy ty cituji: Handeln I., Handeln II.; T i l s c h, Dobré zdání pro prvý sjezd právníků českých (1904), též pocta Randovi k 70. nar. st. 277., P a v l í č e k, Dobré zdání pro sjezd (1904) a Haftung für unverschuldeten Schaden (1907), J. M a u c z k a, der Rechtsgrund des Schadenersatzes etc. (1904), R a n d a, Schadenersatzpflicht (2. vyd. 1908), S p e r l, Schadenersatzrecht nach d. deutsch. b. G.-B. (1902), M. R ü m e l i n, Die Gründe der Schadenszurechnung (1896), týž: Verschulden in Strafu. Zivilrecht (1909), A d l e r K., Unverschuldetes Unrecht (1910), J. K. L u c h s i n g e r, das Verschuldungsprincip etc. (1909). V 3. sv. Lehrbuch etc.: Obligationenrecht, von H. K r a s n o p o l s k i, jež vydal docent Dr. Bruno K a f k a (1910), pojednává autor též o náhradě škody. §§ 29. sl.; těším se, že autor z velké části přizvukuje výkladům mým. Dále sr. dlužno: E r n s t T i l l, Pravo priwatne austriackie. 3 sv. Oblig. §§ 288. flg., M. S c h u s t e r - B o n n o t t, Grundriss d. O. R., Z o l l, Oblig. pr. (1907), pak M a t a j a, Steinbach, Menger ve spisech pozd. udaných.

4. str. 139. sq.; F ö r s t e r, Preuss. Privatr. § 90.; D e r n b u r g, Pr. P. R. § 259.; S c h m i d t, Sächs. Privatr. § 130.; B r i n z, Pand. § 276. (2. vyd.); G i e r k e, Das (deutsche) bürgerl. Gesetzbuch etc. (1896); L i n c k e l m a n n, Die Schadenersatzpflicht aus unerlaubten Handlungen nach d. deutsch. b. G. B. (1896) st. 7. sl. a spisy rak. právníků v pozn. 1. uvedené.

Tím nikterak nepopíráme, že přemnohá právní pravidla rak. obč. zákonníka patrně z římského práva jsou vzata. Srov. na příklad § 1299. s L. 8. D. leg. Aquil. 9. 2., §§ 1301. a 1302. s L. 51. D. eod., § 1305. s L. 151., 155. D. de R. J. 50. 17., §§ 1311. a 1312. s L. 11. L. 6. § 12., D. de negot. gest. 3. 5.; § 1316. s L. un. D. furti advers. nautas, caup., stab. 47. 5., § 1318. s L. 7. D. nautae caup. etc. 4. 9. K tomu dobře poukazuje E s m a r c h, Ger. Zeit. 1857 č. 6. Žádná z velkých moderních kodifikací tak důkladně se nevymanila z obmezeného poněkud stanoviska práva římského, jako náš obč. zákonník. Velký vliv na redakci obč. zák. měl prusk. L. R., nepatrný vliv často jmenovaný spis S c h ö m a n n u v, Handb. d. Civilr.

O německém právu, které uchyluje se od římského hlavně tím, že každá objektivně bezprávně způsobená, třeba i nezaviněná škoda nahraditi se musí, srov. hlavně S t o b b e, Handb. d. deutsch. Pr. R. §§ 200.—203. S c h m i d t B., Die Grundsätze über d. Schadenersatz in d. Volksrechten (1885), G i e r k e, Die soc. Aufgabe d. Privatr. str. 32. — Judikatura franc. a mnozí franc. spisovatelé tvrdí, že zásadu tuto přijal též franc. Code c. art. 1383; Chacun est responsable du dommage, qu'il a causé. Týž článek má ital. zák. čl. 1152., 1153. — Však převládající náhled doktriny jest ten, že se i dle čl. 1383. předpokládá delikt (vina). Sr. Z a c h a r i a e v. Lingenth., Franz. Civ. R. II. p. 736. sl., M a r c a r d é, Explicat. du Code N. (6. vyd.) V. str. 277. sl., L a u r e n t, Droit civ. VI, rr. 144. sl., M u t e a u, Resposabilité civile (1898), k tomu můj: Eigenthumsr. I. str. 124. sl. Stopy vlivu německého práva nalézáme v §§ 1310., 1321., 1322., 1325. obč. z. — Také starší slovanské právo vychází, jak se mně zdá, z téhož názoru jako něm.; starší prameny nezmiňují se aspoň při náhradě škod o zavinění; ano slovo »vina« znamená prvotně tolik co pokuta. I obecná pokuta (společná ruka), která stíhá obec, stal-li se zločin v oboru dědiny, nebo ztratila-li se stopa krádeže v osadě, nedá se jinak vysvětliti, než zásadou, že způsobení škod o sobě zakládá povinnost k náhradě. K tomu sr. J i r e č e k, Právo slo-

vanské I. 172. II. 246., Evers, Recht d. Russen, str. 151., 153., 297., Brandl, Glossar. s. v. vina. Však záhy došla si vlivem římského práva platnosti zásada, že jen zaviněná škoda nahradití se musí. (Sr. Vše hrd, Devateré knihy IX. 1., Bri k e i h o, Práva měst. (ed. Jireč.) XV. 1., 3., 10., XIX. 1., 7., Koldínova Práva měst. R. XIII. sl.: »Škoda vinného stihá,« sr. H. 32. R. 15. — Kodifikace doby novější vesměs přijaly zásadu římského práva, že zpravidla nahraňuje se toliko škoda škůdcem z a v i n ě n á, uznávající ovšem více a více četných případů, v kterých z důvodů slušnosti neb hospodářské přiměřenosti nahraňuje se i škoda bez viny způsobená. Srv. pruský L. R. I. 6. § 10., franc. Code čl. 1382., italský, čl. 1151., zák. saský § 116., švýc. právo obl. čl. 50. nový z. 41., též něm. obč. zák. § 823.—853.²⁾

Právo k náhradě škody naším obč. zákonníkem (1811) pro prvotní dobu dobře, stručně a důsledně upravené následkem rozvoje průmyslu, obchodu a moderních komunikačních prostředků v mnohém směru jeví citlivé nedostatky a mezery; pročež četné opravné návrhy vyskytují se v dobrém zdání, které k vyzvání spolku rak. advokátů sepsali prof. Pfaff Randa-Strohal ve spise v pozn. I. uvedeném.

V době novější k lepšímu poznání pravého smyslu a dosahu této části občanského práva hlavně přispělo uveřejnění přípravných kodifikačních prací Harrasowským: zejména Codexu Theresianského, návrhu Hortenova a osnovy Martiniho, jakož i publikace protokollů o poslední redakci občanského zákonníka (1801—1810) Ofnerem. Však i nový zákon o povinném pojišťování dělníků (včetně podnikatelských úředníků) pro případ úrazu ze dne 28. prosince 1887 č. 1. (Ř. Z. 1888.)³⁾

²⁾ V této monografii ovšem nebylo nám jednati o zákoně odpůrcím ze dne 16. března 1884 č. 36., ježto právo žalobní dle toho zákona nezakládá se vůbec na deliktu, nýbrž na různých skutečnostech způsobu jiného (variae causarum fig.).

³⁾ K pojistnému přispívají podnikatelé částkou 90%, pojištění částkou 10% (§ 17.); příspěvek celý zaplatí podnikatel, jenž sobě kvotu 10% ze mzdy pojištěných do měsíce sraziti může (§ 22.). Procentové sazby, jakož i vřadění podniků do tříd nebezpečí ustanovuje min. nař. ze dne 22. května 1889 č. 76. Ř. Z. a dod. n. K tomu sr. P f e r s c h e, Das gewerbliche Arbeiterverhältniss (1892), Lukáš, »Škoda z dělného úrazu« v Právn. 1895 str. 689. sl., 805. sl., hlavně Menzel, Die Arbeiterversicherung nach österr. R. (1893).

v mnohém směru přispěl k výkladu některých norem obč. zákonníka. Dle tohoto zákona jsou všichni dělníci a výkonní úředníci (Betriebsbeamten) v továrnách a hutích, v dolech na nevyhrazené nerosty, v lodenicích, ve skladištích a lomech, jakož i v zařízeních k těmto podnikům příslušejících, pak v stavebních podnicích, dále v podnicích, v nichž traskavé látky se vyrábějí neb v nichž takových látek se užívá, konečně v podnicích, při nichž užívá se parních kotlů neb takových hnacích přístrojů, které hnány jsou zvířaty neb živelní silou (větrem, vodou, parou, plynem, horkým vzduchem, elektrinou atd.), p o s a m ě m z á k o n u p o j i š t ě n í proti škodám z úrazů, jež by při práci (provozování podniku) se staly.

Poučné rozpravy de lege ferenda s příležitostními poznámkami o platném právu podává M a t a j a, Das Recht des Schadenersatzes (1888). Účelem práva odškodnovacího, dí M., jest jednak p r a e v e n c e škod možných, jednak uvalení povinnosti odškodnovací na osoby, jež dle spravedlnosti a národohospodářských zájmů jsou k tomu nejzpůsobilejšími, resp. úkolem zákona jest r e p a r t i c e škody na kruhy co nejšíři. V obojím směru nevýhovuje prý právo římské potřebám našim; hlavní jeho zásady: casum sentit dominus; culpa semper praestatur; qui suo jure utitur, neminem laedit — jsou prý namnoze pochybené a nespravedlivé, na př. nedáli se poškozenému náhrada podnikatelem závodu při poškození staveb vozbou železnic, továrnami atd., při škodě obecnstvu pomocníky principala způsobené (pokud tento nedopustil se culpae in elig.); i zásada: casum sentit dominus jest prý neehospodářská, ježto vymezuje rozvržení škod na širší kruhy, zejména při úrazech v závodech průmyslových. M. doporučuje vrácení se k zásadám staršího domácího práva, jež — spojivši panství a požitky s odpovědností, stanovivši společnou záruku rodiny, obce a společenstev, jakož i repartici škod na spolky — úkolům shora vytčeným více hovělo.

Však právu staršímu Mataja přílišně nadržuje; idealisuje porůzné normy různých národů a dob. Pravda ovšem, že římské právo úkoly shora vytčené nesleduje, však přes to jich v mnohém ohledu dosahuje. Repartice škod způsobených z důvodů hospodářských může jen do jisté míry býti úkolem zákonné úpravy; jinak budiž ponecháno obezřetnosti jednotlivců cestou dobrovolného pojištění. Nepopírám, že římské právo v mnohém směru dnešním hospodářským potřebám a mnohdy i našim

právním citům nevyhovuje. Však moderní naše zákonodárství, zachovavší právem základy římské, více a více přichází vstříc postulátům shora vytčeným. Tak zejména rak. zákonodárství předpisem: že železné dráhy naprosto ručí za veškerou škodu jimi způsobenou (sr. § 3. t. sp.) — předpis, jenž by se ovšem rozšířiti měl na všechny velkoprůmyslové závody dle principu: kdo má užitek ze závodu, ponese i nebezpečí (risico)!⁴⁾ Rovněž postarala se nejnovější naše legislace o přiměřenou repartici škod při úrazech dělníků atd. v převážné části živností donuceným jich pojištěním (zák. z 28. pros. 1887). Na některé jiné žádoucí opravy: jako bezvýjimečné ručení principalů za vinu jich pomocníků (a contr. § 1315. o. z.) s jinými i já vždy naléhal. Dávný postulát theorie: volné uvažování soudcovské o průvodnosti, zejména i při přisuzování a vyměřování náhrad, stal se konečně novým s. řádem z r. 1895 i nás skutkem. (§§ 272. s. ř.) — Uvážení hodny jsou také některé úvahy Ant. Mengra, Das bürgerl. Recht und die besitzlosen Klassen (kritika něm. návrhu obč. z., 1890), na př. pokud se týče § 1328. obč. z.; za nezdařený však pokládám návrh jeho, aby na místo: diligence dil. patris familias položeno bylo měřítko do éthiky zabíhající: diligence bodrého člověka (wackerer Mann). (Proti tomu též Unger, Handeln str. 132. p. 13.) Vhodněji žádá něm. zák. § 276. obezřetnost v obcování (im Verkehr) obvyklou.

O zásadách moderního práva odškodňovacího podává zajímavý článek bývalý ministr Dr. Emil Steinbach v Jur. Bl. 1888 č. 21.—30., též ve zvláštním otisku: Die Grundsätze d. heut. R. über d. Ersatz von Vermögensschäden, (1888), jenž proti zásadám římsk. práva, zejména proti pravidlu: Qui jure suo utitur, neminem laedit (§ 1305. zák.) brojí, prohlašuje toto za »právo pěstní«, za »bezohledný individualismus« (č. 22.). (Ve vzácném spise: Die Moral als Schranke des Rechtserwerbs u. der Rechtsausübung 1898 přidává se Steinbach k stanovisku německého zák. § 226.: že výkon práva se nepřipouští, když jedině za účel míti může, a by

⁴⁾ Tuto legislativní zásadu vytknul jsem již v 5. vydání t. spisu [1891]. Současně jal se (1891) Unger ve spisu: Handeln I. myšlenku obhajovati — ovšem s tím rozdílem, že ji pokládá ve všech případech za vedoucí princip platného již práva, kdež já zásadu tu v platném právu pohřešuji — a jen do budoucnosti za vodítko pro velkoprůmyslové závody doporučuji; podobně Gierke, str. 15.

třetímu škoda způsobena byla; toť ovšem pokrok proti normě § 1305. obč. z., neboť výkon takový jest contra bonos mores.) Tž spisovatel hájí jakožto »právo budoucnosti« myšlenku, že náhrada škody — nehledě výhradně k vině nebo k užívání práva (§ 1305.) — činiti se má, kdykoliv škoda způsobena byla provozováním podniků neb živností v neobvyčejných rozměrech, aneb držbou nebezpečného neb zvláště rozsáhlého majetku atd. (č. 30. J. Bl. na konci).⁵⁾

Z četné novější české literatury bylo mně ohledně jednotlivých bodů použiti zejména důkladných spisů prof. Pražáka, dvor. rady Otta, Storchy, prof. Tilsche, Prusáka a jiných.

Zvláštní pozornosti zasluhuje jak v dogmatickém tak v legislativním směru monografie Ungera: I. Handeln auf eigene Gefahr (2. opr. vyd. 1893) a doplněk II. Handeln auf fremde Gefahr (v 33. sv. Jahrb. f. Dog.). Vedoucí myšlenka je ta: Jakkoliv zpravidla jen kulposní jednání k náhradě škody zavazuje, musí výjimkou jednající škodu nahraditi, ačkoliv mu žádné viny přičísti nelze, — on jedná správně (vorwurfsfrei), však na své nebezpečí (I. st. 4., 5., 131., II. st. 359.).⁶⁾ Případy, v kterých bezvinně jednající škodu nahraditi musí, jinými slovy na své nebezpečí jedná, uvádí Unger str. 6.—149. a to hlavně: vyvlastnění (§ 365.), provozování koncessního podniku (ne vždy), zřízení nezbytné cesty (dovolené zasahování — Eingriff — do cizí sféry), podpronájem (§ 1111.), poškozování v stavu nouze (ručení majitele domu za následky zboření § 343.); bezvýjimečné ručení principala za své zřízence dle franc.-angl. práva a (kromě deliktu) i dle nov. něm. zák. p. 53., 63.), ručení za škodu zvířaty způsobenou, přísné ručení železnic, náhradní povinnost při bezdůvodném odsouzení a bezdůvodném arrestu (§ 394. ex. ř.), náhrada processních nákladů, vydání

⁵⁾ O té otázce již shora jsem promluvil. Zdá se mně ostatně, že pojednání St.-a sice mnoho sociálních pravd obsahuje, však někdy otázku o náhradě škody po platném zákoně příslušné stožňuje s otázkou jinou: totiž s otázkou o žádoucím pojišťování škody, pokud se týče s otázkou o žádoucnosti přiměřeného rozvržení náhrady škody na širší kruh účastníků.

⁶⁾ Před tím již podobné názory v něm. literatuře se objevují. (Gefährdehaftung.) Sr. k tomu Dr. Rümelin, Gründe der Schadenszurechnung.

papírů majiteli svědčících (st. 128.)⁷⁾, ručení nepřičetných osob (§ 1310.) a j. Všechny tyto a některé jiné případy ručení bez viny (Haftung ohne Schuld) chce Unger vysvětliti zásadou, že ten, kdož ve svém prospěchu jedná, též nebezpečí nésti má (Eigenes Interesse — eigene Gefahr, fremdes Interesse — fremde Gefahr; sr. I. str. 9., 59., 85., II. str. 359. atd.).

Uznáváje důkladnou práci Ungrovu plnou měrou, nemohu se přece s názorem tímto spráteliti. Důvody legislativní, z kterých zákon výjimečně ustanovuje ručení bezvinného, zakládají se (jak i Unger opět a opět uznává, sr. I. str. 4., 27., 64., 73., 84., 86., 109., 132., 134., 139. sl.) v slusnosti, hospodářské prospěšnosti, v potřebách obchodu, v socialní aequitě. Následkem toho zákonného imperativu k náhradě škody nezaviněné — uvaluje se ovšem nebezpečí (sc. způsobené nahodilé škody) na jednajícího. Však právě z toho jde, že tak zv. »jednání na vlastní nebezpečí« jest toliko jiným výrazem či vrubem zákonného imperativu, že ručíme někdy i za následky jednání dovoleného neb aspoň nezaviněného; zdá se mi tedy býti omylem, povyšuje-li se tento důsledek zákonného upravení povinností náhradní na vedoucí legislativní princip. — K tomu dlužno uvážiti, že případy, pro které domnělý vedoucí princip vytčen jest, jeví se býti jen výjimkami ze zásady i Ungrem uznané, že zpravidla jen zavinnilá škoda nahraditi se má, a že tyto výjimky, třeba sebe četnější byly, na velmi různých důvodech, často na souběhu různých důvodů spočívají (sr. Unger str. 84., 86., 109., 123., 139. a j.)⁸⁾. Nad to v mnohých případech nelze mluvíti o »jednání«, ježto není tu činu přičetné osoby (§§ 1310., 1321. a j.), pročez U. sám vidí se nucena zaměniti tu formuli dle okolností na »Geschehen auf eigene Gefahr« (str. 76., 134. »das Haus steht auf Gefahr des Hausherrn«)⁹⁾. Nepřípadným tímto naznačením nelze

⁷⁾ Že obmezena jest vindikace papírů majiteli svědčících (§ 371. obč. z., cf. § 367.), nelze pokládati za důsledek jednání (sc. vydání takového papíru), nýbrž jest postulátem povahy jeho a bezpečnosti obchodu.

⁸⁾ Unger sám zcela dobře dí (str. 132.): »Lassen sich auch die Fälle der ausnahmsweisen Haftung ohne Schuld nicht auf einen gemeinsamen inneren Grund zurückführen, so haben sie doch die gemeinsame Tendenz einer Steigerung der Verantwortlichkeit.«

⁹⁾ Bezvýjimečné ručení vlastníka domu za škodu srícením

však odstraniti rozpor těchto případů s oněmi kathegorie první. Mimo to jisté podniky zvlášť nebezpečné, na př. železnice, slouží netoliko k prospěchu podnikatele, nýbrž i cestujících, zasilatelů a vůbec veškerého obecenstva. — Konečně vedla by zásada Ungrova k té nepřipustné konsekvenci, že by jednající (ve svůj neprospěch) práv byl veskrz i z nahodilé škody, na př. principal z nahodilé škody pomocníkem způsobené, což Unger sám I. str. 64. p. 7. právem zamítá. (Přísnější toto ručení zákon jen zcela výjimečně ustanovuje, sr. čl. 396. obch. z. a zák. z 5. března 1869 o úrazech.)

Podobně jako Unger formulují A. Merkl a R. Merkl (syn.) Encyklop. (1904) § 708 (de lege fer.) princip závazku k náhradě škody podstatně takto: Každý ručí za škodu aktivním provozováním vlastních zájmů oprávněným zájmům třetích osob způsobenou. — Dobrý přehled novějších teorií o důvodech k náhradě škody podává M. Rümelin, Gründe der Schadenszurechnung (1096). — První sjezd českých právníků (1904) doporučuje zostřené ručení podnikatele za pomocníky, ručení právnických osob za své orgány a jich pomocníky, přísné ručení držitele zvířat za škodu těmito způsobenou, zostřené ručení podnikatelů při podnikcích neobyčejným nebezpečím spojené. Při tom uznává princip, že se zpravidla jen zavinnilá škoda hraditi má. (Protokoly tohoto sjezdu česk. právníků byly r. 1904 v objemném svazku tiskem vydány.)¹⁰⁾

Velmi poučnou a důkladnou monografii uveřejnil Josef Mauczka: Der Rechtsgrund des Schadensersatzes etc. (1904); hájí v protivě k panující teorii zásadu, že bez ohledu na vinu škodu nahraditi má ten, kdo ji způsobil. (Ručení kausální — Erfolgshaftung oproti ručení vinníka — Schuldhaftung.) Nic prý nevaďu, co by této (domnělé samozřejmé) zásadě překáželo; zbývá prý jen otázka, proč v jistých případech bezvinné poškození povinnosti k náhradě sprostuje. Důvody ty hledá v zájmech denního života. — Nehledě k podcenění ethického momentu, odporuje stanovisko Mauczky a jiných pří-

jeho (vitio aedium) vzniklou (tak franc. z. čl. 1386., ital. § 1155., švýc. čl. 67., 68. (58., 59. nov. z.) — nikoliv něm. z. § 836.) nelze s Ungrem st. 79. p. 18. dovozovati z § 343. rak. obč. z. Sr. Randa, Eigenthum I. st. 138., Krainz-Pfaff II. § 433.; též protok. I. p. 239.

¹⁰⁾ Příznivě o návrzích těchto vyjádřil se M. Rümelin, Verschulden etc.

vrženců (Mataje, Löfflera, K. Adlera, Luchsingra a j.) historickému vývoji, lidovému smýšlení a hlubokému právnímu citu kulturních národů. (Sr. též: Unger, Handeln st. 5, Dernburg, Bürg. R. II. §§ 63., Pavlíček, Tilsch, Rümelin, Krčmář, a jiné.) Nepochybná základní zásada rak. obč. zákona převracuje se tu v pravý opak! Ani praktické ohledy za ten převrat se nepřimlouvají. (Sr. k tomu Randa, Schadensersatz st. 18.)

Opakují: vysvětlování všech singulárních norem Ungrem a jinde vytčených jedinou základní myšlenkou nezdá se mi býti možným. Sr. též dobrá zdání Pavlíčka, Tilsche, Žaluda, Krčmáře, Löfflera pro první sjezd českých právníků; pak sr. i Mauczka, Krasnopolského, III. § 29. st. 162. sl. a jiné.

Pokrok nov. německého obč. zák., jenž r. 1900 v celé něm. říši v platnost vstoupil, oproti rak. obč. zák. není valným. Skladba v mnohém směru (§§ 844. sl.) jest zbytečně kasuistická, a někdy nedosti jasná. Mnohé reformy pochvalně přijaté: zejména podpůrnou povinnost k náhradě i osob nepřičetných (§ 829.), obmezení náhrady při souběžné vině poškozeného (des Verletzten, § 846) a j. máme již v našem obč. z. (§§ 1310., 1304.). Co se týče ručení pána závodu (Geschäftsherr) za své zřízení, učinil něm. zák. jen polovičatý pokrok: obrácením původního pravidla stran zachování diligence in eligendo ve prospěch poškozeného (§ 831. něm. a contr. § 1315. rak. z.). Povinnost k náhradě při kulposním porušení zákona k ochraně druhého (eines Andern) směřujícího (§ 823.) dá se již z generálních předpisů rak. obč. z. dovozovati (§ 1295., jenž nerozpoznává subtilně »Recht« a »rechtlich geschütztes Interesse«)¹¹⁾. Sotva schváliti lze, že škůdce vždy plné interesse nahraditi musí nehledě k stupni viny (§ 252.; proti tomu Gierke str. 24., též Unger

¹¹⁾ Srovn. pozn. 12. — Slova § 823.: »wer gegen ein den Schutz eines Anderen bezweckendes Gesetz verstösst«, ist zum Ersatz verpflichtet, měla dle úmyslu kommise II. znamenati protivu: zum Schutze der Gesamtheit. Však slova ta zavdala již záhy ke kontroverzí příčinu: není-li obmezení to (eines Andern) bezpodstatné a tudíž celý 2. odst. § 823. zbytečným? Tak soudila i zpráva spojených vlád, sr. Linckelmann st. 28. I já rozdílu nevidím, arg. »eines Anderen«; ovšem jinak kommise II.: Dobře zvěstoval Gierke p. 24: Unterscheidung zwischen Rechts- und Gesetzesverletzung; welch' fruchtbarer Nährboden für eine neue Scholastik!

I. st. 2.; mnohem správněji čl. 51. (nyní 43.) švýc. oblig. zák. a §§ 1324. sl. obč. zák.). Uznávati dlužno pokrok, jež učinil něm. z. zásadou § 826.: »Wer in einer gegen die guten Sitten verstossenden Weise einem Andern vorsätzlich Schaden zufügt, ist... zum Ersatz des Schadens verpflichtet.« V té formě osvědčí se učení starší, že ani práva nelze vykonávati na chikanu jiných. Sr. též nový švýc. zák. čl. 41. (Jinak ještě § 1305. obč. zák.) Chvalitebná jsou též obmezení vlastnictví v §§ 905. sl. vytčená. Jiných úchytek později si povšimneme.

Té doby (1911 a 1912) komise panské sněmovny zabývá se novelou k opravě vš. obč. zákonníka. O tomto reformním pokusu sr. mé pojednání: »K revisi rak. vš. obč. zák.« (1911), otištěné z »Právnicka«, roč. 50. Navržené opravy kommise jsou nedostatečné. Úplnou osnovu, jež nahraditi by měla 30. kapitolu vš. obč. zák. o náhradě škody, uveřejnil jsem v 2. vyd. mého: Schadenersatzpflicht, str. 248. sl. Navrhl jsem dále, aby zřízena byla zvláštní stálá kommise 3-5 znalců k vypracování revidovaného obč. zákonníka. Byla sice již prve cis. nařízením ze dne 29. dubna 1904 svolána kommise k revisi obč. zákonníka, skládající se z členů: Kleina, Madeyského, Randy, Scheya, Steinbacha za předsednictví Ungra, i započala tato své práce. Však povoláním Kleina a Randy za ministry, úmrtím Steinbacha a Madeyského a delší chorobou předsedy Ungra přerušila se činnost kommise; úkol její převzalo ministerstvo justice, jež podalo sněmovně panské r. 1907 návrh novelly čelící k revisi obč. zákona.

§ 1. Jakým způsobem vzniká povinnost k náhradě škody.

Zásadou rakouského práva jest, že každý škodu, kterou jinému svou vinou byl způsobil, nahraditi musí. § 1295. obč. z.

Čin, jenž závazek k náhradě škody zakládá, může:

- a) buď o sobě, nehledíc na stávající poměr obligační, býti nedovoleným čili bezprávním, pokud totiž o sobě objektivnímu právu se přičí;¹²⁾
- b) buď může bezprávním objeviti se jedině proto, že se přičí trvajícím poměru obligačnímu.

V případě prvním závazek vůbec teprv vzhází, závazek totiž, aby škoda nahrazena byla, § 1295. Jest to tak zvaná obligace ex delicto (hlavně obl. legis Aquiliae), závazek z činu nedovoleného.

V případě druhém nezakládá se teprv závazek, nýbrž čin neb opominutí právu se přičící mění (modifikuje) toliko závazek již stávající. §§ 512., 1047., 1295. a 1298. Povinnost k náhradě škody zakládá se tu nesplněním trvajícím již obligace. (Srov. § 4. t. pojednání.) Pohříchu jedná obč. zák. o obojím podstatně rozdílném poměru pomíšeně v kapitole 30. dílu II. §§ 1293. až 1341.; sr. obzvláště v 1295. sl., 1333. etc.

¹²⁾ Srov. Schiffner § 133. str. 103. Till § 289. Bezprávním čin může — ale nemusí rušiti právní obor osoby jiné (subjektivní právo cizí), na př. opominuté vystavení strážných znamení (§ 380. trestního zákona), přijetí čeledi bez vysvědčení (§ 1314.) atd. — S druhé strany může čin rušiti právní sféru jiné osoby a není přes to bezprávním, na př. v případech dovolené sebeobraný nebo svépomoci srov. §§ 19., 1321. a j. — Opomenutí jest jen tehdy bezprávním (deliktem), jest-li kdo po zákonu (políc. nařízení) neb dle zvláštního důvodu (úředního postavení) povinen k jistému jednání. (§ 1301.)

Tuto jednáme pouze o případě prvním, totiž o závazcích z nedovolených činů (obligationes ex delicto). Však jisto jest, že se nezřídka náhrada škody činiti musí, ačkoliv tu není žádné viny škůdcovy (§ 1310. a j.), někdy vůbec ani činu osoby (škoda zvířaty způsobená, § 1321. a j.). Jde tu o výjimečné právní normy, které se zakládají v důvodech slušnosti, hospodářské prospěšnosti neb sociální přiměřenosti. Zákon spojuje již s dotýčeným poměrem (vlastnictvím zvířete etc.) povinnost k náhradě vzniklé škody (t. zv. zákonná obligace. Plný titul toho spisu měl by tudíž zníti: »O náhradě škody z činů nedovolených a z jistých poměrů [mimosmluvních].« Jen pro stručnost užíváno zkráceného nápisu. Společnou známku všech případů sem náležejících spatřujeme jednak v tom, že povinnost nezakládá se na smlouvě neb jinakém volném právním jednání (Rechtsgeschäft), nýbrž na jiné skutečnosti; jednak v tom, že pro zasahování do cizí právní sféry škoda tím vzniklá (nikoliv toliko obohacení) poškozenému nahraditi se musí. Lhostejno jest, stalo-li se zasahování to deliktem (toť pravidlo) čili jinou skutečností jemu na roveň postavenou (toť výjimka). Římsí právníci dle toho rozeznávali oblig. ex delicto a oblig. quasi ex delicto. Unger I. str. 142. sl. kárá toto římské názvosloví, protože v dotčených případech (nejmž při škodě osobou nepřičetnou neb zvířaty učiněné) ani o vzdálené vině (aliquatenus culpa reus est L. §§ 6. D. de O. et A. 44., 7.) mluvíti nelze; fingovaný delikt — že žádným deliktem není. Však slova quasi ex delicto (nikoliv ex quasidelicto) znamenají toliko, že zákon i bez deliktu povinnost náhradní určuje tak, jakoby tu delikt byl.¹³⁾ Ostatek případy

¹³⁾ Jak již podotknuto, může se povinnost k náhradě škody zakládati též v jistých poměrech (v zákoně, jak § 859. dí), na př. v případech donuceného postoupení vlastnictví atd. (Srov. hlavně §§ 46., 365., 460., 1111., 1310., 1321.). Strohal, Gutacht. č. I., II., Schiffner § 133. p. 33., jenž cituje i §§ 872., 1021. a 1313. odst. 2., Unger I. str. 6. sl., Randa, Eigenthum I. st. 124. sl. Také povinnost k náhradě soudních útrat sem náleží. Srv. č. 5001. sb. G. U. W. Dle toho může causa obligandi či důvod závazku k náhradě škody, t. j. k vyrovnání zkráceného majetku záležeti buďsi 1. in contractu, 2. buďsi in delicto, 3. buďsi in variis causarum figuris. Mluví-li se tudíž o žalobách o náhradu škody, nesmí se pomýšleti jedině na obligace ex delicto, jakkoliv se to dosti často stává. — Bije do očí, že závazek k náhradě škody z činu nedovoleného zejména dobře

druhé kategorie celkem jsou výjimečné povahy; zpravidla předpokládá se čin objektivně bezprávní a vina!

Vznik závazku k náhradě škody z činu nedovoleného předpokládá vůbec:

I. čin o sobě bezprávní,

II. škodu majetkovou,

III. příčinnou (kausální) souvislost mezi činem a škodou,

IV. vinu škůdce.

I. Čin musí o sobě, tedy dle všeobecných právních předpisů (objektivně), býti bezprávním. Co takové jeví se zejména nezákonné zasahování do cizí právní sféry, počítaje v to i držbu. Čin ten může býti pozitivního nebo negativního rázu (opominutí).¹⁴⁾ Opominutí jest ovšem (kromě obligačních poměrů) jen tehda bezprávním, když po zákonu stává povinností k pozitivnímu činu.¹⁵⁾ Sem náleží zejména opominutí bezpečnostních opatření, která činiti má podnikatel hornictví náležitým ohrazením

rozeznávati sluší od závazku z obohacení (Bereicherung), kterýž nepředpokládá ani čin nedovolený, ani vinu, nýbrž jediné: že se jedna strana na újmu (škodou) strany druhé jistou částí majetnosti bez důvodu zákonem uznaného obohatila. K závazkům toho druhu počítati sluší na př. závazky §§ 1174. posl. věta, 1247., 1431., 1435., 1447. posl. věta (vůbec conditiones sine causa); pak zvláštní případ čl. 83. směn. ř. O žalobách těchto srv. výtečnou monografii Pavlíčka: Žaloby z obohacení (V Praze 1873) a Von den Klagen aus ungerechtfertigter Bereicherung (1878). Obligace tyto nezakládají se ani ve smlouvách, ani v nedovolených činech, nýbrž v jistých poměrech neb, jak § 859. ob. z. obč. nesprávně dí: v zákoně. O obligacích těchto neplatí tedy předpisové, týkající se obligací z deliktů. — Že právo k náhradě škody podstatně se liší od práva ze správy (Gewährleistung), o tom slov šířiti potřebí není. Stačí toliko uvážiti, že správa i tenkrát má, když postupující o nedostatku něčeho nevěděl. Srv. §§ 922., 932. a Arndts, Pand. §§ 340. sq. Nesprávně Zeiller, Comm. k § 14. uvádí za hlavní prameny obligací: smlouvy a vinu. Podobně již Cod. Ther. III. sv. cap. I. § VIII.: erlaubte u. unerlaubte Handlungen. (»Verbrechen u. für Verbrechen geachtete Handlungen« Nr. 92.)

¹⁴⁾ Sr. Till § 289. č. Oznámení trestní, třeba se jevílo bezdůvodným, nelze o sobě pokládati za bezprávní (č. 14.642. sb.).

¹⁵⁾ K tomu Krasnopolski Grünh. Zeitschr. XIV. st. 20. sl., jenž však nešetření § 74. živn. nov. mylně za porušení smlouvy pojímá, ač tu zajisté jde o delikt. Cfr. nál. č. 7819., 8117., 10.042 sb. G. U. W.

(č. 13.608. sb. a judikat č. 185.), rovněž podnikatel závodu dle § 74. živn. nov. ze dne 8. března 1885 resp. 16. srpna 1907 v zájmu pomocníků a dělníků¹⁶⁾. (Sr. nál. č. 7819. a 8117. sb. Gl. U. W.) — Sem náleží dále též případ § 1003. ob. zák. obč. Osoby totiž na obstarávání jistých záležitostí úřadně ustanovené (advokáti, notáři) musí se, byl-li jim návrh v obor úřadu jejich náležející učiněn, neprodleně vyjádřiti, zdali jej přijímají, čili nic, sice by byly právy ze škody z opominutí toho pošlé.¹⁷⁾ K činům bezprávním náleží zpravidla i svémoc (Eigenmacht), zejména svémoc (Selbsthilfe), cf. §§ 19. a 344. obč. z., na př. svémocné zabavení, svémocný prodej cizích věcí; sr. nál. čís. 9377., 8734. 10.430. sb. Gl. U. W.^{18, 19)}

Kdo tedy práva svého v mezích vyměřených užil, není zpravidla práv ze škody jiným z toho vplynuvší. § 1305.^{20, 21)}

¹⁶⁾ Sem náleží na příklad opominuté vystavení výstražných znamení při stavbě (§ 380. trest. zák.), opominuté oznámení nákažlivých nemocí zvířat nebo opominuté opatření divokých zvířat (§ 390. téhož zákona).

¹⁷⁾ Případy toho druhu vylučuje z této kategorie: Förster, Pr. P. R. § 90.; srov. ale Koch, Forderungen III. 395.; Zugschwerdt, Schadenersatz § 7. — Obhájce ručí za útraty přeloženého řízení, které zavinil; srov. č. 9509.; notář ručí za škodu z ne-náležitěho zřízení protestu vzniklou, srov. č. 9149. sb. Gl. U. W. (odmítnutí žaloby odůvodněno jen vlastní vinou poškozeného; spíše bylo užití § 1304. obč. zák.).

¹⁸⁾ Srov. Krainz II. p. 270. Vystoupení z řádu není deliktem a nezakládá povinnost vystupujícího k náhradě nákladu na odborné jeho vyučení učiněného. Srov. nál. č. 8958. sb. G. U. W. — K zastřelení psa pytlákovy (kromě obrany) není pán honitby oprávněn. Cf. č. 6021. sb. Gl. U. W.

¹⁹⁾ Odpor v sobě zavírá tvrzení Krainze II. § 291. (vyd. 2.): »Delict ist u. bleibt eine solche Sachbeschädigung, auch wenn sie ihrem Wesen nach eine Rechtsausübung enthält«, při čemž se dovolává §§ 364., 1305.: z. B. Graben auf eigenem Grund, wodurch das Nachbarhaus einstürzt. Vykonávání práva může sice výjimkou dle pozitivního předpisu míti za následek povinnost k náhradě škody, na př. při stavbě železnic sr. § 3. toho díla: však proto nestane se výkon práva — bezprávním!

²⁰⁾ Náhled, že v § 1311. ukládá se povinnost k náhradě škody způsobené náhodou, která se přihodila v osobě škůdce, na př. omdlením jeho etc. jest naprosto pochybené. Sr. též Krasnopolski III. sl. 161. proti Pfaffovi a Mauczkovi, kteří slovo »triff« v § 1311. nesprávně vykládají.

²¹⁾ Vystavil-li tedy kdo na svém pozemku dům, kterýmž se domu

(Protož nezakládá obmezení hornictví úředním vytčením ochranné čáry k zachování léčivých pramenů povinnost k náhradě. §§ 364. obč., 222. hor. z., sr. nál. č. 15.008. sb.). Zásada § 1305. platí zejména v poměru souseda k sousedu. Slovo »Eingriff« (§ 364. ob. z.) znamená toliko bezprávní, direktní a činné zasahování do cizí právní sféry; to plyne netoliko ze slovního znění § 364., nýbrž i z porovnání téhož výrazu v zákonech o patentech a právu autorském (§§ 16., 95. fl. pat. zák., §§ 21., 30., 32., aut. z.) — nevztahuje se však na přirozené z pět né účinky (Rückwirkungen) úkonů a zběhů na našem pozemku vzniklých (indirektní immissione).²²⁾

sousedovu odnímá světlo neb vzduch, není z toho práv. Srov. na př. nález č. 14.895. sb. Gl. U. W. Ne jinak, porazí-li se les s povolením úředním, třeba pak soused vichřicemi byl poškozen (sr. č. 14895. sb. Gl. U.), aneb zřídí-li soused hnojiště zapáchající (sr. č. 5646.), neb zřídí-li studnu, následkem čehož naše studně vyprahla (srov. č. 3740, 5821.) neb nastane-li vyprahnutí studně následkem regulace sousední řeky (č. 3731. Slg. Neue Fol.). Sr. k tomu můj Wasserrecht st. 38., Žalud, Wasserr. Gesetze (3) str. 49. sl. a § 4. vod. zák. Jiného náhledu jest ovšem Pfaff str. 49. sl. Jinak též L. 24. D. de damno inf. 39. 2. a jinak též rozhodl c. k. nejv. soud č. 4361. téže sbírky. Držitel cementárny byl totiž odsouzen k náhradě škody, která majiteli sousedního pozemku vzešla zanešením prachu ze sušárny větrem způsobeným. Dobře rozhodl vídeňský vrchní soud, že žaloba místa nemá. Srov. též Arndts § 324. Randa, Schadenersatz (2) str. 27. sl., Till § 289. — Za to zřízení kanálu, kterým kazí se voda v cisterně sousedově, dlužno pokládati za porušení náležitě diligence při stavbě atd.; srv. č. 4361., 9934. sb. Gl. U. W., cf. pozn. 22., Boubela, Zprávy morav. práv. jednoty, 1906 str. 229. sl.

²²⁾ Otázka ta jest důležitá při provozování živností. — Proti tomu hájí hlavně Unger, Grünh. Ztsch. 13. sl. 726., náhled v obecném právu obvyklý, že soused trpěti musí v poměru sousedském i nepřímé immissione (kouř, hluk, zápach, otřesy půdy etc.), pokud nepřesahují míru obyčejnou a v místě obvyklou. Proti tomu sr. Randa, Vlast. § 5. a Schadenersatz st. 30. sl. Občanský zákonník toto soukromoprávní pravidlo nepřijal, jelikož obmezení sousedů v příčině nepřímé immissione (indirekter Eingriff) upravuje rak. zákonodárství v právu veřejném, zejména v řádu živnostenském § 25., v rádech stavebních, v právu vodním atd. § 7. Tak dobře obecná praxis soudů a správních úřadů. Sr. nál. správního soudu Budw. 633., 1656., 2008., 6383., 11402. N. F. 1578., 2842., — sb. Gl. U. 9836., 9934., 11930 a j. Tak

Nesnadné jest ovšem užívání toho pravidla při stycích sousedů, a to pro spornost tak zv. práva sousedského (Nachbarrecht); o tom sr. Randa, Schadenersatz, (2) str. 32. sl. (obšírně), Vlastnictví § 5. Pavlíček, st. 32., — proti Ungrovi, v Grünh. Zeitschr. 13. st. 715. sb., Steinbachovi, Ersatz str. 10. sl.). Zpravidla může vlastník svého pozemku volně užívatí, třeba sousedu škoda z toho vznikla; jen zasahování v cizí sféru (Eingriff) dovoleno není. (§ 364.) Pochybně, musí-li se nahraditi škoda, která vznikla srícením domu následkem prohloubení sousedního pozemku vlastníkem (na př. ulice obcí)? Nárok takový zamítá nález č. 573. sb. Gl. U. W.; naopak průchodu jemu dávají nál. č. 5898. a 12.312. téže sb.; k poslednějšmu náhledu mohu se přidávati jen tehdy, když nebylo šetřeno všech opatrností technických (nejinak č. 12.312, též můj Eigent. st. 118. p. 30 a, pak Mauczka st. 256); — již dosavadní existence domu jest toho dokladem, že užívalo se fakticky sousedního pozemku k opoře domu [jaksi faktická serv. oneris fer.]. Tak i Krainz §§ 391., p. 9., 393., Unger I. st. 9., p. 8., jenž rozhodnutí to z mého stanoviska pokládá za nedůsledné: »Gerade hier findet ein facere in suo und nur eine Rückwirkung statt.« Avšak opora stavby o cizí pozemek jest faktickým jeho užíváním pro dům a rušení toho stavu tedy bezprávním. § 339. o. z. — Bezvýznamným jest v praktickém životě § 343. obč. z. Sr. Randa, Schadeners. st. 40. — (Dobře ustanovuje něm. zák. § 909.: Ein Grundstück darf nicht in der Weise vertieft werden, dass der Boden des Nachbargrundstückes die erforderliche Stütze verliert etc.) O jiných otázkách práva sousedského, zejména při provozování živností, sr. můj spis: Schadenersatz st. 32. sl.

Nelze souhlasiti s náhledem některých novějších (Pfaff, st. 48., Unger, Grünh. Ztsch. 22. st. 709., Mauczka, st. 361., Krasnopolského, Grünh. Zeitsch. 22. st. 709., Lehrb. III. 162.), že podnikatel živnosti neb továrny ručí vždy za škodu, kterou třetím provozováním podniku třeba řádně povoleného

zejm. praví § 25. živ. ř. »Závod schválen býti musí při všech živnostech, které účinky zdraví škodnými, provozováním bezpečnost ohrožujícím, zápachem, neobyčejným hlo mozem ohrožovati neb obtěžovati mohou sousedstvo«; § 26.: úřad (správní) nařídí, s jakými podmínkami a s jakým obmezením závod zařízen býti může. — Dvojí kompetence — soudní a policejní — o téže věci zajisté místa mítí nemůže!

(i bez viny) způsobil. Ani německé ani švýcarské zákonodárství tak dalekosáhlou ručbu podnikatelů (Unternehmerhaftung) neuznává. Ano i rozsáhlou normu francouzského Code civ. čl. 1383. panující náhled (hledě k čl. 1382.) restriktivně vykládá. — Pro rak. právo sr. také nálež Slg. Neue Fol. č. 2711., 3470. Výjimky, v kterých se podnikateli taková povinnost náhradní ukládá, utvrzují jen pravidlo. Sr. § 3. lit. i t. sp. (Bezodůvodně dovolává se Kr. nález. Sb. Neue F. 1615., neboť tu uznává se vina podnikatelů.) Pokus Mauczky st. 361., vykládá slovo: »trifft« v § 1311. ve smyslu »haftbar machen« (»aktivne Bedeutung«) jest, jak i Krasnopolski III. st. 167. uznává, naprosto pochybeným. Sr. také Boubela, Zprávy Morav. Jedn. 1906 st. 229. sl.

Ovšem ustanovuje se někdy, že náhradu dáti sluší, ačkoliv jednáno bylo v mezích práva (srov. §§ 46., 384., 460., 1111., 1316. obč. z., § 10. lit. b. zák. ze dne 14. září 1854, č. 278.; § 42. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30. [při stavbě a provozování železnic], zák. o ručbě železnic ze dne 5. března 1869, o automobilech ze dne 9. srpna 1908 č. 162.; pak §§ 45., 46. česk. zák. honeb., §§ 24., 39. lesního zák. (zák. z 11. června 1879 č. 94., § 56.: vojenská cvičení na cizích pozemcích a jiné). Však případy tyto jsou singulárního rázu. — Rozumí se, že i poškození v stavu nouze (Nothstand, § 9. vod. z., sr. č. 14.275. sb.) k náhradě způsobené škody zavazuje; rovněž zřízení cesty nezbytné dle zák. ze dne 7. července 1896 č. 140. Jsou to právě výjimky potvrzující zásadu § 1305. Povinnost k náhradě zakládá se tu na »zákoně« (§ 859.)²³⁾ — Obč. zákon nepřijal názor starší theorie, že chikanosní užívání práva se nepřipouští. V tom směru chvalný krok ku předu učinil něm. zák. předpisem § 226.: že výkon práva se nepřipouští, když za účel míti může jediné a by třetímu škoda způsobena byla. (K tomu sr. cenný spis Steinbacha: Die Moral als Schranke des Rechtserwerbs 1898.)

Při tom dlužno připomenouti, že povinnost k náhradě škody ex delicto (z jednání bezprávního) z pravidla jen tehda nastává, když jest tu bezprávní objektivní (objectives Unrecht) a též bezprávní subjektivní (vadná vůle, vina, Verschulden). Toliko výjimkou nastává povinnost k náhradě, ačkoliv tu

²³⁾ Srov. § 3. č. 2. toho spisu. V jiných případech, jako na př. při expropriaci, tvoří náhrada právě meze, v kterých právo vykonávat lze. Srov. Randa, Eigenth. str. 113.

viny není. Srov. §§ 1295., 1306. (»in der Regel«), 1311. obč. zákona. (Tak i Schiffner, Civ. R. § 133. — ač ve formě nepřesné — »zumeist aus Schuld«.) Srov. č. IV. — Pokud tedy Pfaff, Gutachten p. 9. sl. a p. 39. sl. mluví o »koordinaci« důvodů povinnosti k náhradě škody zaviněné a nezaviněné, jest to nesprávné. Jen tolik jest pravda, že máme výjimky jednak z pravidla: že se předpokládá objektivní bezprávní, jednak z pravidla, že se vyžaduje subjektivní bezprávní (vina). Ostatně povinnost k náhradě (jak vždy — srov. pozn. 13. — jsem tvrdil) zakládati se může in contractu, delicto aut variis c. fig. Srov. též Pfersche, Das gewerbl. Arbeiterverhältniss st. 103. sl., nyní též Krasnopolski, III. st. 161. a 166.²⁴⁾

Tu zbývá otázka, lze-li pořadem soukromého práva vyhledávati náhradu škody, jež způsobena byla úředním jednáním státních zřízenců? Dle dvor. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758. sb. z. s. zpravidla nepřipouští se soudní žaloba na státní úředníky z úředních jejich jednání, předpokládaje ovšem, že úředník jednání v mezích své příslušnosti vykonal. »Staatsbeamte können ihrer Amtshandlungen wegen bei dem Civilgerichte niemals belangt werden.« Slovem: »Staatsbeamte« rozumějí se ovšem všichni státní zřízenci, i ti, kdož jen na základě speciálního rozkazu práce státní správy vykonávají, jako: vojínové, poštovní, hlavně zřízenci obecní v přenesené působnosti, nikoli však orgány samosprávné. Sr. Pražák, O příslušnosti I. str. 150., 155. p. 12. a Právo úst. § 97. sl., II. § 261.²⁵⁾ Ze zásady oné máme jen výjimky dvě:

1. Soudní úředníci mohou pořadem práva žalován býti o náhradu škody, kterouž porušením úřední povinnosti stranám způsobili; sr. čl. 9. zákl. z. st. č. 144. a zák. ze dne 22. čer-

²⁴⁾ Ničeho k jasnosti nepřispívá terminologie zákonníkem v § 1294. užívaná: »willkürliche«, »unwillkürliche« Beschädigung«; k tomu sr. Krasnopolski str. 157.

²⁵⁾ Stížnosti pro materiální bezprávní, pro formální poklesky úředního výkonu neb pro úřední opomenutí atd. náležejí na cestu správní. Sr. Pražák, st. 155. p. 12., jenž právem dodává, že vyloučení soudní žaloby v tom rozsahu de l. fer. nelze odůvodniti. Zdali úředník překročil meze své působnosti, o tom rozhodnouti může (kromě případu činu trestního) soud civ. jakož o otázce praejudicialní. Sr. Pražák, l. c. p. 15.

vence 1872 č. 112., k tomu § 2. lit. f. toho spisu a Ott, Řízení soudní § 9. in fine.

2. Dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. o zodpovědnosti ministerské lze ministra před řádným soudem žalovati o náhradu škody způsobené úředním jednáním, které státní soudní dvůr za nezákonné prohlásil. (K tomu Pražák, I. str. 159. sl.)

Rozumí se, že příslušnost soudu dle dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758. vyloučena není, když škoda nebyla způsobena vlastním úředním činem státního zřizence, nýbrž pouze za příčinou či za podnětem té činnosti.²⁶⁾ Jiná ovšem jest otázka, ručí-li stát za škodu úředním jednáním svých zřizenců způsobenou; o tom sr. § 2. lit. f. l. et. m. toho spisu. (Něm. obč. zák. uznává vesměs příslušnost civilních soudů v příčině náhrady škody, kterou způsobil úředník porušením úřední povinnosti své; povinnost k náhradě jest jen podpůrná. § 839.)

II. Škoda na jmění. — Tato záležitost může buď v skutečném (positivním) zmenšení jmění (úbytek, *damnum emergens*), aneb ve ztrátě zisku, jehož by někdo dle obyčejného běhu věci byl učinil (*lucrum cessans* § 1293.), aneb v obou zároveň. V případě posledním mluví zákon o »dostiučinění«, *Genugthuung* (romanisté o *interesse*); srov. § 1323. a následující.²⁷⁾

²⁶⁾ Nedůvodné jest tedy rozh. I. a III. stolice č. 14.799. sb. Gl. U. (nal. 5. září 1893, J. Bl. 1893 č. 46.), kterýmž pro nepřislusnost soudu odmrštěna byla žaloba o náhradu škody podaná na c. a k. plukovníka, jenž dle praejudicialního nálezu c. a k. nejv. vojen. soudu dopustil se přehmatu tím, že neaktivního vojáka zemské obrany pro urážlivé chování sám vězením potrestati dal. (Potrestání příslušelo jediné polit. úřadu dle pat. z 20. dubna 1854 č. 96.) Zpravidla ovšem nepřipouští naše zákonodárství, aby se žalovali úředníci státní (v širším sm.) před soudem pro úřední jich jednání (dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758.); však tento dv. dekrét předpokládá úřední jednání příslušným orgánem předsevzaté, kdežto v našem případě zatčení bylo jednáním neplatným, překročením úřední moci. K tomu uznána byla již předběžně příslušným vojenským soudem vina důstojníka. K tomu též Pražák, Právo úst. § 97. st. 419. a § 261., pozn. 4., 11. Právem tedy vrchní soud český žalobu přijal.

²⁷⁾ Zákon dí v § 1293.: »Entgang des Gewinnes, den Jemand nach dem gewöhnlichen Laufe der Dinge zu erwarten hat.« Nestačí tedy pouhá možnost zisku, nýbrž potřebí bezpečnosti neb pravděpodobnosti, že by se zisk byl učinil, kdyby jistá

Často mluví zákon o »přiměřeném odškodnění«, »angemessene Vergütung« (§§ 17., 121., 148., 166., 178., 333., 341., 344., 365., 390., 458., 495., 505., 515., 549., 690., 865., 872., 967., 1014., 1020. atd., srov. Jur. Bl. 1886 č. 46.). Z porovnání §§ těch, též z protokolů na jevo jde, že tím míněna úhrada, kterou soudce dle volného uvážení hledě k zvláštním okolnostem případu po slušnosti vyměřiti má. J. Bl. eod.

III. Kausální (příčinná) souvislost (*nexus, Causalzusammenhang*) mezi bezprávním činem a škodou z něho pošlou, — Škoda musila tedy z onoho činu pojití, tedy jím prostředně nebo bezprostředně způsobena býti §§ 1295., 1301. Srov. též § 1311. a pozn. 15., pak §§ 965. a 979. V tom bodu volné ovšem i bedlivé uvažování všech skutečností bude vážnou povinností soudu. § 273. tr. ř.²⁸⁾

V teorii bývala otázka ta vždy spornou. Důkladně různé o tom teorie zaznamenává Tilsch v knize: *Pocta Randovi* 1904, st. 227. sl.

1. Jedni tvrdí, že stačí pro průkaz kausální (příčinné) souvislosti, když by škoda bez škodného činu (opomenutí) vůbec nebyla vznikla, byť by tedy výsledek byl nastal jen pro osobní povahu poškozeného neb jen pro nahodilé okolnosti, za nichž škodný čin byl vykonán neb které po něm následovaly. (Teorie předchozí podmínky či prostého předpokladu, *Theorie der Bedingung, Voraussetzung*). Tak franc. *Cod. civ. čl.*

okolnost nebyla nastala. (Srov. též *Mommsen, Beiträge z. Obligat. R. II. Abth. § 17.*, pak něm. zák. § 252.: »Gewinn, der nach dem gewöhnlichen Lauf der Dinge oder nach den besonderen Umständen... mit Wahrscheinlichkeit erwartet werden konnte.«) Potřebnou k tomu obyčejnou činnost (*diligentia*) na straně poškozeného dlužno dle §§ 1293. a 1297. obč. zák. obč. předpokládati. V praxi přivádí otázka tato soudce nezřídka do tuhých nesnází. Srov. též *Esmarsch, G. Z. 1857 č. 6*

²⁸⁾ Srov. *Cohnfeldt* str. 136.; *Hasenöhr* str. 255.; *Windscheid* § 258. Zejména v příčině té jevila se prve nepřiměřenost svírajících zákonných pravidel průvodních; neboť nesnadno bylo často kausální onu souvislost přesně prokázati — a žalobce nemohl pak materiálnímu právu svému průchodu zjednat. Tak na př. v případě: *Práv. 1884* str. 728., kde udeřený služebník nemohl náležitě dokázati kausální *nexus* mezi udeřením a chradnutím později nastalým. Jinak byl by asi rozhodl soudce francouzský a dle § 273. rak. soud. ř. z r. 1895 nyní i soudce rakouský.

1382., 1384., ital. Cod. § 1152. Panující franc. doktrina (sr. Zachariae civ. § 445.), rovněž i většina romanistů spokojuje se průkazem, že čin škodný byl podmínkou škody, kdežto jiní přidávají se k teorii přísnější, č. 2.

2. Jiní míní, že škoda musí se jevití jakož pravidelný (obvyklý či ad aequatni) následek škodného chování se a přisuzují tedy náhradu jen za škodu bezprostředně (direktně) z činů vzniklou v protivě k ostatním škodám, které nastaly jen přidružením jiných nahodilých okolností. Při t. zv. adaekválních (pravidelných) následcích jeví se čin jako příčina škody, (způsobení škody, Verursachen des Schadens), kdežto při následcích, jež teprve přidružením jiných nahodilých okolností vznikly, pravíme, že čin dal jen podnět ku vzniku škody, která by jinak nebyla nastala (Veranlassen des Schadens), podněcení škody.²⁹⁾ Občanský zákonník § 1311. dobře rozeznává mezi škodou způsobenou a škodou podněcenou (podnětovou).

3. Třetí mínění žádá při prvním, bezprostředně po činu vzniklém poškození průkaz příčinné (kausální) souvislosti mezi skutkem a škodou; však ohledně dalších (nepřímých) škod, které nastaly teprve přidružením jiných nahodilých okolností, spokojuje se průkazem podmíněnosti (conditio, Voraussetzung). Sr. příklady poznámky. Teorii tu hájí zejména Bar, Kausalzusammenhang st. 133. sl.

Pokládám pro rak. právo tento třetí náhled za pravý, však i jinak za slušný.³⁰⁾ Tomu náhledu svědčí zejména znění § 1311.

²⁹⁾ Na př. byl-li kdo škůdcem poraněn, zůstal-li omráčen ležeti, a byla-li pak omráčenému tobolka ukradena, nebyla škoda krádeží vzniklá prvním škůdcem způsobena, ovšem ale podmíněna, podněcena, bedingt, veranlasst. — Aneb poraněný byl dopraven do nemocnice, v které panoval tyf neb cholera, kde pak nákazou zemřel.

³⁰⁾ Z kriminalistů blíží se našemu náhledu zejména Prušák, Trest. právo, § 24. st. 114. (poněkud i Lamasch, Grünh. Ztsch. sv. 9., st. 221. sl.), kdežto Liszt, Deliktobligationen přidává se k náhledu pod č. 1. vyloženému. — Souvislost mezi činem a škodou nepřetne se tím, že nepřímý následek nastal následkem volného chování třetí osoby. Na př. když přivolaný lékař úmyslně neb nedbalostí špatně ošetřuje lehce raněného a tento pak zemřel. (Tu odpůrci mluví o přerušení kauzality, Unterbrechung des Kausalzusammenhanges). O tom sr. můj Schadensersatzpflicht (2) st. 49.

obč. z. (sr. obdobné ustanovení §§ 338., 965., 979.); mínění to podporuje i zásada § 134. trest. z., jenž pachatele i za následky pro nahodilé okolnosti se přidruživší zodpovědným činí. S náhledem tím, jak se zdá, souhlasí Tilsch, st. 297., Krainz § 138., Till, Prawo pryw. § 400., Hasenöhr, § 19., Stubenrauch a j., kdežto Krasnopolski III. st. 168. vzpírá se uznati zásadu § 1311. co všeobecnou, a — opomenuv projednati otázku o kauzalitě — vše ponechati chce rozumnému uvážení soudcovskému. Též soudní praxis přidává se k našemu náhledu: tak zejm. nál. č. 3741. Sb. U. Gl. Neue F., X.: Prodej zápalek (Kapsel, Zündhütchen), jichž explozí kupující 11letý hoch byl poraněn, pokládá se za provinění a praví se: Die schuldbare Handlung ist schon dann kausal, wenn dadurch eine der Voraussetzungen geschaffen wird, unter welchen sich der Unglücksfall zugetragen hat; dass der Erfolg aus den zusammenhängenden (späteren) fahrlässigen Verhalten mehrerer (Knaben) hervorgegangen ist, hebt die Kausalität der Handlung (der Verkäuferin) nicht auf. (Jinak bylo v případě č. 3658.; bylo tu lhostejno, byl-li prodej zápalek kocessován čili nic.) Sr. též Sb. N. Folge č. 3445. a 4198. (jud. 185.), 4243.). Nedostatek causae effici. v č. 3065. (ustráhnutí vousu a škoda nevycházením z domu způsobená). Sr. § 1311.: »Hat aber jemand den Zustand durch ein Verschulden veranlasst... so haftet er für allen Nachtheil, welcher ausserdem nicht erfolgt wäre.« Tu míní zákon podněcenou škodu. Jinak ovšem § 1294.: »wenn der Schade... verursacht worden ist. § 1306.: den Schaden, welchen jemand ohne Verschulden... verursacht hat, ist er in der Regel zu ersetzen nicht schuldig. Cfr. §§ 1323., 1324., 1330., 1331. obč. zák.

K lepšímu porozumění uvádím příkladmo násl. případy: §§ 6259., 7519., 9091., 9705., 11.119., 11.995., 12.113., 15.008., 15.012., 15.068. (culpa při dozoru) sb. Gl. U. W., pak č. 2651., 3089. N. Folge. V případě č. 15.283. neuznali soudové kauzální nexus mezi svedením a škodou, která sebevraždou svedené dcery otcí jí podporovanému způsobena byla, ježto svedení o sobě dle pravděpodobnosti nemusilo míti a nemívá v zápětí sebevraždu. Však na posledním momentu nezáleží (§ 1311.). Jemnocitnost svedené dívky přivedila samovraždu a tento osobní moment nepřerušuje kauzalitu. — Za nedůvodné mám rozh. č. 14.811. sb., neboť škoda (porušení hromad štěrkových) nevzešla legálním chováním se žalovaného instalátéra vodních trubíc, nýbrž opo-

minutím policejního opatření se strany silničního úřadu. — Rozumí se, že nic nevádí, aby soudce při tom si úsudek utvořil o praedjudicialní otázce, leč by to zvláště bylo nařízeno; na př. o otázce, je-li tu právo služebnosti čili nic. Sr. č. 11.995. sb. (k tomu sr. Pražák, Právo úst. II., § 261., p. 12.). Nelze tedy souhlasit s nálezem č. 11.521. sb., jenž žalobu na obecního starostu odmítl proto, že prý prve zemský výbor souditi má o tom, porušil-li týž povinnosti své čili nic.

Lhostejno jest, zdali snad škoda vzejíti nemusila, zdali by snad i bez činu bezprávně předsevzatého byla nastala, zdali nastala jen následkem nahodile k tomu přibylých okolností, a zdali konečně lze bylo ji předvídati, čili nic.³¹⁾ — Jediné důkaz, že by škoda zajiště byla vznikla, i když by se delikt nebyl spáchal, sprostuje povinnosti k náhradě škody; — při tom se předpokládá, že nezjevil se ještě konečný poškozuující účinek toho času, kdy škoda následkem jiné pozdější okolnosti nastala.^{31a)} (Srov. §§ 1297. a 1311.)

IV. Povinnost k náhradě škody předpokládá konečně zpravidla i vinu škůdce v subjektivním smyslu slova, kteráž zase předpokládá přičetnost pachatelovu. Vina jest tu netoliko tehda, měl-li pachatel (škůdce) zlý úmysl (dolus) k bezprávnímu výsledku čelící, t. j. vůli k zlu směřující, nýbrž i tehda ne vynaložil-li té péče a pozornosti, jaké se do každého člověka schopností obyčejných nadíti lze (diligentia in abstracto). §§ 1294., 1297. a 1332. Opominutí této obyčejné či normální pozornosti lidské nazýváme nedopatřením

³¹⁾ Tak dobře M. Rümelin, das Verschulden st. 40. p. 3. proti Lisztovi. — Sr. Gl. U. Neue F. č. 4242. — Jiného náhledu Schiffner, str. 107., Mauczka str. 235.; již neuznávají povinnosti k náhradě, nebylo-li možno zlo předvídati (divinari); podobně č. 9165. sb. Gl. U. W.

^{31a)} Srov. Windscheid § 258. p. 15.; Hasenöhr str. 258. p. 60. až 62. — Jiní nečiní obmezujícího dodatku textu, srov. Cohnfeld str. 154.; Esmarch, Ger. Ztg. 1857 č. 7.; Unger, H. Viertelj. 14 str. 115., nepřímě též § 948. něm. o. zák. — Však bez onoho obmezení nedostalo by se poškozenému někdy povinné náhrady. Srov. L. 11. § 3., L. 15. § 1., D. 9. 2. — Na příklad: A. poraní zvíře na smrt, avšak smrt nastane následkem zabíjení bleskem; zajisté zde náhradu činiti nenáleží. Také příklad č. 3658. Ugl. Neue F. lze sem počítati; škoda by se byla stala, i kdyby prodatel byl měl concessi.

(Versehen, culpa levis). Takovým opominutím jest ovšem i zavinilá nevědomost neb zavinilý omyl. Sr. §§ 1294., 1299., 876.^{32, 32a)} (Tak i něm. o. z. § 276., jen že žádá obezřetnost v obcování neb obchodu obvyklou — die im Verkehr erforderliche Sorgfalt.)

Kromě nedopatření rozeznává zákonník nedbalost nápadnou čili vinu hrubou (auffallende Sorglosigkeit, culpa lata).³³⁾ Naproti oběma těmto stupňům provinění (culpa, Nachlässigkeit) staví zákon zlý úmysl (böse Absicht, dolus). §§ 1294., 1324. a 1332.³⁴⁾ Praktický význam rozeznávání těchto stupňů viny jeví se a) pokud se týče objemu náhrady škody (srov. § 4. tohoto spisu) cf. 1324., 1331. o. z.; b) jestli jest více škůdců, tím, že při zlém úmyslu nastává solidární jich ručení (§§ 1301. a 1302.) srov. § 4. na konec; c) v případě § 1326. z. o. (srov. § 4. lit. a). — Rozdílu mezi diligentia resp. culpa in abstracto et concreto občanský zákonník nečiní; znáť pouze diligentiam resp. culpam in abstracto. Arg. § 1297. (gewöhnliche Fähigkeiten). Pokud ovšem k provozování jistého umění neb řemesla neb k výkonu jistého úřadu potřebí jest zvláštních znalostí aneb zvláštní pílě, musí ten, kdož k takovému řemeslu neb úřadu (veřejně neb soukromě) se hlásí, ony zvláštní znalosti a onu zvláštní pílí vynaložiti, pokud se týče za nedostatek jich odpovídati (§ 1299. ob. z. obč.). Tuto odbornou znalost a pilnost in abstracto nelze však za zvláštní (vyšší) stupeň průměrné diligence (§ 1297.) pokládati.³⁵⁾

^{32a)} Lhostejno, jest-li omyl faktického neb právního rázu. (Srov. § 2. zák.) Burekhard II. str. 265. Vina spočívá tedy vždy na jisté nedostatečné energii vůle. Mylně má Burekhard l. c. za to, že vina (kromě zlého úmyslu) vždy omyl předpokládá. Dobře Schiffner § 133. p. 105.

³³⁾ Mylně Kutschker p. 60., 79. míní, že § 1297. na myslí má culpa lata.

³⁴⁾ Zákonník nazývá v § 1294. culpa a dolus; Verschulden. — Tak podstatně i v římském právu. L. 31. D. ad leg. Aq. 9. 2. Srov. Windscheid § 101. p. 9.—10. Doktrina předešlého století ovšem byla náhledu, že římské právo rozeznává trojí stupeň culpae (c. levissima, levis, lata). Tak i Cod. Ther. III. c. 1. § 9. nr. 102. až 108. Kompilatoři občansk. zákonníka chtějí zjednodušiti domnělá ustanovení římského práva — dobrým taktem uhořdili na pravou cestu: rozeznávajíce toliko dva stupně culpae. Srov. Pfaff-Hofmann, Comm. I. str. 55. p. 290. a protokol. II. str. 486. sl.

³⁵⁾ Mylně mluvili tu staří spisovatelé o culpa levissima. Dobře Schiffner str. 109.

Řídě se zásadou § 1295. ustanovil ob. zák. obč. v § 1299. — přiměřeně zvláštnosti toho případu — že, kdo veřejně přiznává nějakého úřadu, umění neb řemesla, kteréž vymáhá zvláštních vědomostí znaleckých neb zvláštní pilnosti, práv bude z toho, nemá-li potřebných k tomu neobyčejných vědomostí aneb nevyňaložil-li náležitě k tomu pilnosti. § 1299. To platí zejména o veřejných lékařích, advokátech, notářích, soudcích, řídicích parostroje neb automobilu atd.³⁶⁾

Soudní ř. (§ 51.) dopouští, aby při »patrně hrubém zavinění s o u d u« útraty zrušeného řízení, pokud se týče řízení opravného, uloženy byly tomuto soudu. Nelze pochybovati, že tu nejde o zvláštní stupeň viny (a contr. hrubého zavinění právního zástupce dle § 49. sd. ř.), nýbrž o evidenci její. Sr. Ott, Řiz. sd. I. st. 204. a pozn. 36.

Vina jest tu ostatek i tehdá, když kdo k náhodě vinou svou podnět dal (den Zufall veranlasst), neb když přestoupil zákon, jenž zamezení má poškození nahodilá, aneb když se bez pilné potřeby (ohne Noth) do cizích záležitostí vmisil, pokud by se náhoda jinak nebyla přihodila. Arg. §§ 1299., 1311.³⁷⁾ (Náhoda jest tu nepřímým následkem zaviněného činu a není tu tedy výjimky zpravidla: že toliko vinník náhradu plnití musí.) Ovšem musí i tu býti jistý konnex mezi činem a nahodilou škodou, jak shora st. 22. blíže bylo vyloženo.³⁸⁾

³⁶⁾ K náhradě zavázání jsou zejména i ti, kdož nedopatřením zavinili vřadění neschopných do vojska (§§ 159. a 160. instrukce k branému zákonu). — Dobře nalezl tedy c. k. nejvyšší soud, že odhadci, kteří vinou svou nemovitý statek přecenili, právi jsou věřitelům, jížto vlastníku statku na základě takového odhadu peníze zapůjčili a při exekucním prodeji zaplacení neobdrželi. Srov. Schimkowský, Entsch. č. 2041. Odmrštění žaloby v podobném případě č. 15.003. sb. jen tím bylo odůvodněno, že žalobce náležitě neprokázal vinu (chybný výpočet) odhadce. — O povinnosti soudce k náhradě útrat v případě hrubého nedopatření srov. § 51. s. ř. a G. Z. 1884 č. 10.

³⁷⁾ V případě č. 11.550 sb. G. U. W. odsouzena byla jistá paní k náhradě škody slušce proto, že této doporučila nebezpečný lék, jehož význam a působnost neznala. § 1299., 1311. (Odvolání se jedné stolice na § 1300. bylo ovšem nemístné.)

³⁸⁾ Sem náleží případ, když zvíře zahyne následkem poranění, ježto bezodkladné zvěroléčitelské pomoci není po ruce. Jinak jestli se dokáže, že by zvíře i bez poranění bylo zahynulo. Z porovnání §§ 965., 979. a 1311. jde, že pojem nepřímé škody zákonem

Udělení škodlivé rady není o sobě ještě zaviněním. Pakli ale kdokoliv — a zejména znalec v záležitostech své vědy nebo svého umění — úmyslně dá škodlivou radu, jest z toho práv. (Dá-li znalec radu svou za odměnu, ručí ovšem jako kontrahent i za nedopatření. Arg. §§ 1295., 1300. ob. z. obč. a § 38. notář. řádu.) Ostatek odpovídá, jak již podotknuto každý za zlé následky špatné rady obmyslně (dolose) udělené. Srov. §§ 1301. (Verleitung) a § 5. tr. z.³⁹⁾

Velmi spornou jest otázka, zdali nekalá soutěž (unlauterer Wettbewerb, concurrence déloyale) již dle dosud platného práva jest nedovolená a zavazuje-li k náhradě způsobené škody? Ovšem jest každému volno, provozovati obchod neb živnost v mezích zákonem vytčených, rozšiřovati a zvelebovati je zejména reklamou, občasným snižováním cen etc. Při tom však již dle platného práva nesmí užívati prostředků, které přiči se veřejné mravopoctnosti (dobrým mravům). §§ 26., 878., 1174. obč. z. Zneužívání prostředků konkurenčních nepoctným způsobem zavazuje tedy k náhradě způsobené tím škody. Tomu svědčí zásada § 26. ve spojení s všeobecným zněním § 1295.⁴⁰⁾ (Také francouzský soudce užívá podobného ustanovení čl. 1382. cod. civ. k potlačení nekalé soutěže, aniž by postrádal speciálních zákonů k tomu konci vydaných.) — Však rakouské

doti přísně vyměřen jest. »Veranlasst« není »verursacht«. — Omyl omluvitelný není culpa. Srov. § 329. Windscheid, Pand. § 455. pozn. 13. Jinak Schiffner str. 106. p. 16. — Překročení mezi sebeobranou (zbytečné zastřelení psa č. 13.297. sb.) zavazuje ovšem k náhradě.

³⁹⁾ Z protokolů redakčních (Pfaff, Schadenersatz str. 62.) jde na jevo, že jak vůbec každý — tak i znalec — pravidelně jen z dolosní rady práv jest (§ 1300. »wissentlich« a § 1301.). Však znalec, jenž za radu odměnu smluvil, ručí za každé provinění (culpa lata et levis). Důvod této zodpovědnosti zaleží v tom, že při úplné radě jest tu závazek smluvený, který k diligenci zavazuje. Právě proto lze tvrditi, že každý rádce práv jest ze škody kulposně způsobené, když odměna smluvena byla aneb když vůbec jest tu poměr obligační (třeba bezplatný) mezi rádčem a poškozeným. Srov. Pfaff str. 66. sq. — Ostatek jest § 1300. sepsán dle vzoru §§ I. 3., § I. 5., §§ 281., 289. prusk. L. R. Cfr. Cod. Ther. III. 21. § 2. nr. 154.

⁴⁰⁾ Tak již Frankel, Unlauterer Wettbewerb (1884), Pfaff, Brunstein, Krainz-Ehrenzweig § 398., zej. Mauczka, st. 131. sl., Arnstein v Práv. 1908, nyní i Krasnopolski, III. str. 155

soudnictví (podobně jako říšskoněmecké) nesdílí náhled ten, vyžadující speciálních zákazů proti nekalé soutěži! Dle vzoru něm. zákonodárství pokusila se tudíž i rak. vláda o vydání takového zvláštního zákona; však posud podané osnovy (zejm. z r. 1901 a 1907) potkaly se v sněmovnách s nezdarem. (Sr. bližší výklad v mém *Schadensers.* st. 58. sl.) — Nový švýc. zák. V. 48. upravil otázku jedinou normou takto: *Wer durch unwahre Auskündigung oder andere Treu u. Glauben verletzende Veranstaltungen in seiner Geschäftskundschaft beeinträchtigt oder in deren Besitz bedroht wird, kann die Einstellung dieses Geschäftsgebahrens u. im Falle des Verschuldens Ersatz des Schadens fordern.*

Zvláštního rozřešení došel v § 1304. obč. zák. případ, když »škodou vinen jest zároveň škodující«; tu »ponese škodu se škůdcem dle míry viny (verhältnissmässig), a nebylo-li lze míry určití, rovným dílem«. Toto ustanovení spočívá na slušnosti; římskému právu, ano i moderním zákonníkům (kromě švýc. obl. zák. čl. 52., nyní 44. civ. z., a nov. něm. zák. § 254) jest neznámým, jakoliv i soudní praxis cizozemská s hlediště přerušené kauzální souvislosti činu škůdceva se škodou často k podobnému výsledku dochází.⁴¹⁾ Pripomenouti dlužno, že nelze vlastně mluvit o »vině« poškozeného v technickém smyslu, jestli tento jen ohledně svého majetku jevil se býti nedbalým; přes to nelze zákonník proto kárati, že nařizuje v tomto případě přiměřenou repartici náhrady dle slušného uvážení soudceva; neboť nešetří-li kdo ve vlastní záležitosti obvyklé pile (diligence dil. patris fam.), nesmí si stýskati na nešetření diligence se strany třetí osoby.⁴²⁾ (Dle toho odpovídati sluší na otázku, dlužno-li

⁴¹⁾ Ostatně § 1304. platí jen, když poškozený spoluzavinil nehodu samu, nikoliv, když později spoluzavinil následky nehody, na př. když včas nezavolal lékaře. (Sr. *Práv.* 1911 st. 592.) Srov. k tomu i některá podobná starší něm. práva, viz *Stobbe* § 200. str. 384. Dle římsk. práva nese poškozený škodu sám, jestli ji zavinil; konkurrence cizí viny jest lhostejnou. *Codex Ther. a Horten* stojí na stanovisku římském. Teprve *Martini III.* § 20. přijal onu odchylku.

⁴²⁾ Srov. *Esmarch Ger. Ztg.* I. c., hlavně *Pfaff, Gutachten* str. 34. sl., *Strohal* str. 165. (jinak *Förster, Pr. P. R. I.* § 90.); tak i švýc. z. obl. čl. 52. (44. nov.) *Kompilatori* (zejména *Zeiller*) uchýlili se tu vědomě od práva římského. (*Pfaff I. c.*) Smíšené hlediště civilního a trestního neprávem se § 1304. vytýká. — Poškozený

nahraditi škodu, která mohla se zameziti včasnou amputací. *Sr. Linckelmann st.* 59.) — Dle § 1304. rozvržení náhrady státi se má dle poměru viny a jen, když poměr ten ustanoviti nelze, z polovice; však praxis zpravidla mechanicky rovným dílem přisuzuje náhradu.⁴³⁾ — Jest-li vina jediné na straně poškozeného, nemůže tento ovšem náhrady žádati. Srov. též násl. 4911., 7948., 9005., 9295. sb. *Gl. U. W.* (V případě 7948. odmrštěna byla žaloba o náhradu erárním hřebcem způsobenou proto, že ji zavinil poškozený vozka zbytečným práskáním bičem.)

Z toho, že zaviněný čin bezprávní (č. I.—IV.) předpokládá vůli jednajícího, důsledně plyne, že osoby, při kterých zákon vůli (rozumnou) naprosto neuznává (§§ 21., 865., 1308. sl.), čin bezprávní spáchati nemohou. Za tou příčinou, t. j. pro nepřičetnost škůdce, nemůže zpravidla býti řeči o vině a o povinnosti k náhradě, spáchala-li skutek:

a) Osoba šilená nebo blbá. §§ 21., 1297. a 1308.

nemůže ale náhrady žádati, vydal-li se vědomě v nebezpečí poškození (volenti non fit injuria), srov. §§ 248., 866., 1308. (srov. *Pfaff* str. 36. »wenn man sagen kann, er habe den Schaden selbst gewollt«).

⁴³⁾ Srov. *Pfaff* str. 38. p. 112. a případy sb. *Gl. U. W.*: č. 863., 1384., 2116., 4195., 4298., 4998., 5230. (opominuté včasné hájení privileje), 6191. Vedle § 1304. rozhodl c. k. nejvyšší soud případ, v kterémž loterní kolektant jedno číslo chybně zanesl, v ten způsob, že škodujícím toliko polovici ušlé výhry přičknu, an dle předpisů loterních sazeč sám přesvědčiti se má, zdaliž udaná čísla správně jsou zanešena. Srov. sbírku *Glaser-Unger* č. 863. a 4195. a sb. *Schimk.* č. 2057. Patně předpokládal c. k. nejv. soud, že se kolektant dopustil hrubé nedbalosti; jinak nemohl ho odsouditi k náhradě ušlého zisku (§§ 1323., 1331. a 1332.) — Jak, když takového omylu dopustí se posel? Srov. §§ 1012., 1013., 1295., 1331. a 1332. — Podobně odsouzena byla správa železniční jen k náhradě polovice škody, která zapálením trávy jiskrami lokomotivy způsobena byla, protože poškozený suchou trávu nedal včas sekati; srov. *Práv.* 1882. str. 32. (*Jur. Bl.* 1882 č. 1.) Rovněž odsoudil soud podnikatele staveb, jenž náležitě obrazení mostu opominul, jen k polovici náhrady za usmrcený dobytek proto, že dohlídka dobytka svěřena byla osobě méně způsobilé, násl. č. 10.042. sb. *Gl. U.*, rovněž při opominutém upozornění, že brašna depositáři svěřená obsahuje cenné věci, násl. č. 5189.

- b) Dítě, které sedmého roku věku svého nedokonalo. §§ 21., 248. a 1308.⁴⁴⁾

Ovšem lze náhradu žádati na těch, kterým se vina pro opominutí povinného opatrování osob takých přičítati může. (§ 1309.) Nemůže-li poškozený takto obdržeti náhrady, dopouští zákon v § 1310., že soudce *ratione aequitatis* v obou těchto případech naléztí může, aby se poškozenému dala náhrada buď celá, buď slušná část, hledě k tomu, že škůdce (dítě, šílenec) v konkrétním případě byl rozumu mocen, neb že poškozený pro ušetření škůdcovo bránil se opominul, aneb konečně hledě k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.⁴⁵⁾ Nezle-

⁴⁴⁾ Rozeznávání stupňů stáří dle trestního zák. zde významu nemá. Chybný jest nález nejv. s. v Práv. 1876 p. 130 sq.

⁴⁵⁾ Kompilatoři ovšem skoro jednomyslně za to měli, že § 1310. vyslovuje toliko důslednost zásady: weil der Schadenersatz sich auf der Vertheidigungsrechte gründe (?) und dieses auch gegen Kinder stattfindet. Pfaff, Mater. str. 35. Podobně i škola práva přirozeného a mnozí starší romanisté, srov. Schöman, Civilr. (1806) I. p. 202. Se stanoviska občansk. zák., který onu zásadu neuznává, nelze ale schváliti, jest-li že Pfaff, Gutachten str. 56. sl., Schiffner str. 105. a Mauczka st. 327. v § 1310. nespátrují výjimku z pravidla, které přec v §§ 1294., 1295., 1306., ano i v samém § 1310. (sl. »ob ungeachtet er gewöhnlich seines Verstandes nicht mächtig ist, in dem bestimmten Falle nicht dennoch ein Verschulden zur Last liege«) zřejmě jest vytknuto. Srov. též Cod. Ther. III. díl, kap. I. § 2. č. 12., kde na lucida intervalla naráženo. Jen tolik lze připustiti, že v případě právě citovaném (§ 1310. 1.) by tu nebyla výjimka potud, pokud soudce zkoumá: zdali jest tu přičetnost čili nic (tak Burckhard § 78. p. 16.); ale pak jevílo by se zase toto zkoumání býti výjimkou zpravidla v §§ 21. a 273., cf. §§ 865., 1308., 1309. uznáného, že osoby tyto rozumné vůle nemají. Sr. k tomu Unger, 8. p. 232. Krasnopolski str. 510., Krainz, II. § 402. Burckhard l. c. str. 256., 257., kterýž poslednějším právem hají přiměřenost § 1310. oproti domnělému »despotismu slušnosti« a »fanatismu konsekvence«, též Pavlíček, Haftung, st. 36. i Strohal, Gutacht. str. 150., Gierke, Die sociale Aufgabe d. Privatr. (1889) str. 32. a opět Unger I. str. 134. sl.: »nicht auf logische Consequenzmacherei... sondern auf die Bedürfnisse des Lebens... kommt es an.« — Codex Ther. III. cap. 21. § 4. nr. 34.—40. a Horten zaujímá stanovisko římského práva (u přičetnosti). Jinak osnova Martiniho III. 13. § 46.

tilci, kteří sedmého roku dokonali, sami odpovídají za škodu, kterou zavinili; při nich o povinném dozoru rodičů ve smyslu § 1309. nelze zpravidla mluvíti; sr. nář. č. 12.963. (devítiletý hoch šípem postřelil společníka; otec byl žaloby zproštěn). (Srov. k § 1310.; obdobný podpůrný závazek uznává se již v prusk. L. R. 6. I. §§ 41., 42; v čl. 58. švýc. obl. pr. a nyní v § 829. něm. obč. z. »nach Billigkeit«, ovšem s obmezením, že nesmí se škůdci odejmouti prostředky k slušné existenci a k plnění zákonných povinností alimentálních.)

- c) Spáchá-li se skutek nevolně (unwillkürlich), t. j. bez vůle, bez přičetnosti, na př. v deliriu, následkem fyzického donucení (a contrario psychického donucení čili výhrůžky). Patrně, že tak zvané nevolné činy (unwillkürliche Handlungen §§ 1294., 1306. a j.) vůbec žádné »činy« nejsou.⁴⁶⁾ Zavinil-li kdo stav takový, jest on z toho práv. §§ 1307., 1311. Však pochybně jest, může-li soud i v tomto případě (tak jako shora lit. a) et b) ve smyslu § 1310. poškozenému z majetku škůdcova podpůrně přisouditi úplnou neb částečnou náhradu. Srovnávám se s náhledem Ungra I. st. 135., 136., že rozumná interpretace § 1310. toho dopouští; neboť není v tomto směru žádného rozdílu mezi trvalou a pomíjející nepřičetností. Protož schvalovati sluší rozšíření dotčeného ustanovení v novém něm. zák. na obojí případ (§§ 827., 829.)⁴⁷⁾

Nezletilcům, již dokonali sedmý rok, přičítá se vina.⁴⁸⁾ Při tom dlužno připomenouti, že zejména dospělci, kteří dokonavše dvacátý rok při právních činech za zletilé se vydávají, a marnotratníci, kteří kuratelu listivě zamlčují, právi jsou ze vsí škody

⁴⁶⁾ O tom srov. Pfaff, Schadenersatz str. 57. pozn. 170., Mauczka, st. 328., Pavlíček, st. 41.

⁴⁷⁾ Protokolly II. str. 205. tomu výkladu ovšem valně nesvědčí; náhled, že týž jest poměr: »bei Nachtwandlern« etc. nenalezl totiž podpory. Avšak podpora bezdůvodně byla odeprána! Také Pfaff, Grünh. Zeitschr. VIII. str. 712. sl. s námi se srovnává, ano dokonce má za to, že výklad ten srovnává se s intencí redaktorů a kommisie.

⁴⁸⁾ Naprosto pochybený jest nález č. 5973. sb. Gl. U. W., kterýmž žaloba o náhradu na devítiletého hochu, jenž byl zapálil, odmrštěna byla, protože prý civilní zodpovědnost tak jako trestní teprve dokonáným 10. rokem nastává (!). (Dobře rozhodla druhá stolice dovolávajíc se § 1295., 1297. a 1308. obč. zák.)

tím bezprávním činem způsobené, ač nemohl-li strana druhá včas nabýti vědomosti o pravosti toho udání (§§ 248., 866.). Srov. nář. 2497., 4476. (marnotratník), 4884., 7900. Gl. U. W. Ovšem dlužno tu žalovati ex delicto (nikoliv ex contractu) a dokázati obnos škody. (V obojím směru pochyben nář. č. 4884.; dobře za to č. 7900.; mohla-li druhá strana o pravém věci stavu vědomosti nabýti, zavinila sama škodu svou.) — (Něm. zák. [§ 828.] vylučuje i při nezletilcích od 8. do 18. roku závazek náhradní, když tito při činu neměli poznání zodpovědnosti.)

Nestává-li podmínek pod č. III a IV. naznačených, sluší škodu pokládati za nezaviněnou, událost za náhodu, a platí věta *Casus a nullo praestantur*. §§ 1306. a 1311. (Ve skladbě obojetné vyslovuje pravidlo to § 1311.: *Casum sentit dominus*.) K tomu sr. ještě str. 23. o významu slova: »triff«, které odpovídá slovu »sentit«.

Kdož o náhradu škody žaluje, musí, jak se samo sebou rozumí, podmínky shora uvedené (základ žaloby, fundamentum actionis) dokázati; zejména tedy musí dokázati škodu svou a vinu žalovaného. Arg. § 1296. Tento paragraf pochybil ale tím, že rozvržení povinnosti průvodní (onus probandi) vyslovuje ve formě nesprávné, totiž v rouše domněnky (praesumce), že škůdce nemá žádné viny, kdežto tato zdánlivá domněnka jest v skutku jenom výrazem pravidla z přirozenosti věci plynoucího — ježto vina škůdceva náleží k fundamentálním podmínkám žaloby, a tudíž od žalobce dokázána býti musí. (Sr. §§ 76., 78., 177., 178. řádu s.: *Actori incumbit probatio*.)⁴⁹⁾ (Výjimku týkající se železnic a automobilů ustanovil zákon o železn. ze dne 5. března 1869 a zák. ze dne 9. srpna 1908, viz později.) — Pochybná jest otázka o náhradě škody aeronauty způsobených; na tyto případy hodil by se princip Ungerem hájený. Sr. st. 15.

(Jinaký jest ovšem důkaz, pošla-li škoda z porušení závazku již stávajícího. Tu musí ovšem dlužník, tvrdí-li, že závazek nesplnil proto, že mu náhoda v tom překážela, dokázati náhodu tu, tedy dokázati, že je viny prost. § 1299. Neboť, žaluje-li

⁴⁹⁾ Srov. případ v Jur. Blätter 1873 č. 24. A. žaluje B. o náhradu 80 zl. za zastřeleného psa. B. tvrdí, že pes byl vzteklý. Druhá stolice uložila žalobci důkaz, že pes byl zdravým, třetí stolice však právem žalovanému důkaz, že pes byl vzteklým. (Nář. ze dne 5. března 1873.)

kdo o splnění závazku, potřebí toliko, aby dokázal vznik závazku. Není tedy odporu mezi § 1296. a 1298.)

Sporná a choulostivá jest otázka, zdali ručí právnické osoby z deliktů svých zástupců?

a) Předem dlužno připomenouti, že, jak všeobecně se uznává, osoby právnické všeho druhu (zejména i stát a obce) odpovídají za vinu svých zástupců při uzavírání a splnění závazků (zejména smluv), pokud zástupcové jednali v mezích kompetence své (§§ 21., 26., 27., 867. ob. z. obč., cf. §§ 51., 55., 56. řádů obecních etc.)⁵⁰⁾ Vždyť právnická osoba vůbec jinak než zástupci jednati nemůže, a bere-li z jednání těchto zisk, musí též podstoupiti škodu z nich po případě plynoucí, nehledě ani k tomu, že povinnost k náhradě při kontraktech jest toliko nerozlučnou modifikací obligace hlavní. §§ 912., 919.^{50a)} (Tak dobře uznal nář. č. 5406. Gl. U. W. závazek eráru k vrácení kauce u berního úřadu složené a fin. úředníkem zpronevěřené. Cf. též nář. č. 3292., 7469. a jiné, sb. Gl. U. W., Neue F. č. 3726. a jiné.)

Podobně má se věc, jde-li o obligaci z jistého poměru (ex lege, § 859.) vzniklou, na př. byla-li obec jednáním svých zástupců obohacena.^{50b)}

⁵⁰⁾ O tom srov. zejm. Löning, Die Haftung des Staates aus rechtswidrigen Handlung. s. Beamten 1879, str. 52. sl.; Stobbe, D. P. R. §§ 53. sl. 5. a § 201. str. 398. sl. To principiálně se uznává též ohledně železnic v n. řádu ze dne 16. listopadu 1851 č. 51. R. G. Bl. ex 52. §§ 19., 60., pak v čl. 400. a 421. a cont. § 8. obchod. zák., ohledně pošt v dekr. dv. komor. ze dne 6. listop. 1838 č. 302. §§ 2., 69. (Srov. § 3. toho spisu.) — Tak i něm. zák. § 278. a § 26., dle kterého přednosta spolku má postavení zákonného zástupce.

^{50a)} Rozličná odůvodnění viz u Löninga str. 58. sl. Nesplní-li na př. zřízení obce, státu atd. smlouvu dodávací, kterou zástupcové obce neb státu platně uzavřeli, musí obec neb stát škodu z toho vzešlou dle pravidel všeobecných druhému kontrahentovi nahraditi. Věc nemá se tu jinak, než když osoba fysická zástupcem smlouvy uzavírá. Dobře též Schönhof, Ger.-Ztg. 1881. č. 29. — Ohledně římsk. práva srov. ještě: Stupecký, Práv. 1884 p. 829. sl.

^{50b)} Srov. Löning str. 23. sl.; 80., sl.; Stupecký, Právnik 1884 str. 830. sl. Neboť tu na vině vůbec nezáleží. K takovým povinnostem náležejí zejména povinnosti vlastníka věci (srov. Randa, Vlast. § 6.; Eig. § 6.).

b) Jinak, jedná-li se o náhradu škody, která deliktem zástupce (zřízence) právnické osoby (tedy mimokontraktně) způsobena byla. Předem sluší uvážiti, že osoba právnická jako taková jednání bezprávního dopustiti se nemůže; neboť zástupcové její nemají plné moci, domáhati se účelů právnických osob způsobem bezprávním. Otázka může býti jen ta: ručí-li osoba právnická (i mimo kontrakt) za následky bezprávních činů, které zástupce její při vykonávání činnosti jemu vykázané byl spáchal? Ježto z povahy právnické osoby o sobě ručení takové neplyne, jest odpověď kladná jen tehda odůvodněna, když pozitivní právo závaznost takovou uznává. A tu nutno blíže rozeznávati:

α) jde-li o provozování soukromých záležitostí, zejména o provozování živnosti (závodu), aneb

β) jde-li (při obci, okresu, zemi a státu) o veřejnoprávní funkci toho kterého úředníka (zřízence).

α) V onom případě má ručení již za pomocníka zajisté průchodu, když závaznost majitele závodu (principala, domini) není podmíněna jeho vinou (culpa in eligendo), nýbrž záleží jediné na poměru pomocnickém. To, co platí o ručení za pomocníka, musí tím spíše platiti o ručbě za zástupce právnické osoby. (Representanta a pomocníka dlužno dobře rozeznávati.) Tak zejména v případech, kde pán závodu práv jest i z náhody, na př. při provozování parní dráhy dle zákona ze dne 5. března 1869 č. 27. (Srov. případy v § 3. toho spisu uvedené.)⁵¹⁾ Však i v případnosti té, když závaznost principala závisí na jeho vině (zejména při culpa in eligendo vel custodiendo, § 1315.), ručí právnická osoba z provinění svého zástupce tak, jako kdyby byla osobou fysickou. Zásada ta není sice v té všeobecnosti nikdež zřejmě vyslovena⁵²⁾, avšak zakládá se v § 26. ob. zák.

⁵¹⁾ Srov. Löning str. 75. sl., 80. sl.; Brinz § 241. (1. vyd.).

⁵²⁾ Protož pro obor práva římského valná část spisovatelů obecnoprávních popírá tu závazek právnické osoby, odkazujíc poškozeného jediné na vinníka (pomocníka). Tak zejména Brinz § 241. na k., Löning str. 85. sl., jakkoliv uznává, že spravedlnost vy-

obč. (»gleiche Rechte wie die einzelnen Personen«) a v § 337. ob. zák. obč.⁵³⁾, jest pak zásadně uznána pro obor železných drah (řád žel. ze dne 16. listopadu 1851 č. 1. ř. z. z r. 1852, který v §§ 19. a 60. ustanovuje, že »spolek« práv jest ze všech činů a opominutí ředitelstva jakož zástupce spolku^{53a)}). Táž zá-

žaduje přituzení závaznosti osob právnických, a na str. 88. a 89. dosti obojetně se vyslovuje: »Soweit der Staat . . . Betriebsunternehmer ist, finden auf den Fiskus die Bestimmungen des H. G. B. und der übrigen einschlagenden Gesetze Anwendung.« Za to zná se Windscheid § 59. p. 9. k náhledu v textu hájenému: »Ihre Handlung ist nur der erteilte Auftrag . . . ; es ist, als wenn der Auftrag von einer physischen Person erteilt worden wäre.« Dokonce někteří novější (Dernburg § 53. n. 11., § 206., n. 7.; Förster § 90., Stobbe § 201. p. 398. a j.) tvrdí, že dle práva obecného a německého (pruského) právnické osoby bezvýjimečně za vinu svých zástupců v případech shora uvedených ručí proto, že tito jsou jejich orgány, jichž činy pokládati dlužno za činy právnické osoby, neb i proto, že zastoupení fysickými osobami je nutné. Však z nutnosti representace o sobě neplyne ještě garancie za činy representantů. Že středověké právo takovou závaznost uznávalo, o tom srov. Löning str. 36. sl. — (Weinrich, Die Haftpflicht etc. 1883 zakládá s mnohými závaznost práv. osob na obyčejí § 35.)

⁵³⁾ Právnické osoby neměly by toliko »gleiche Rechte, wie die einzelnen Personen« (§ 26. o. z.), kdyby měly výsady té. Též v § 337. uznává se, že mala fides zástupců obce i na obec uvaluje následky obmyslného držení (§ 335).

^{53a)} Ano, znění svědčí výkladu, že spolek podnikatelský ručí bezvýjimečně za členy ředitelstva, jakož zástupce: »Die Direction erscheint . . . als Bevollmächtigter (recte: Vertreter) des Vereines, welcher für alle Handlungen und Unterlassungen dieser Direction civilrechtlich verantwortlich ist. Nebstbei sind aber die Mitglieder dieser Direction auch noch persönlich . . . verantwortlich.« Náhled, který i já prve hájil, že zákon na mysli má jen ručení z culpa in eligendo ustoupiti musí úvaze, že §§ 1010. a 1315. mluví o pomocníku, kdežto tu jde o representanta. — Rakouští civilisté prve neobírali se podrobným zkoumáním otázky té. Jen Pfaff, Gutacht. str. 73. a 74., dotýká se jí a přihlašuje se k náhledu shora hájenému, však odvolání se jeho na §§ 37. česk. a 34. hal. obec. zák. nedostačí; neboť citované §§ 37. a 34. zák. obecního mluví o porušení veřejnoprávní povinnosti a jeví se k tomu jako výjimky. Podstatně hlásí se i Burekhard, Syst. d. P. R. § 48. p. 7. k výsledkům v textu

sada vyslovena jest v zákoně o ručení (podnikatelství) železnic ze dne 5. března 1869 č. 27., pokud ve skladbě (ovšem nesprávně) mluví se o »domněnce viny podnikatelstva« (Verschulden der »Unternehmung«) neb osob při provozování zaměstnaných. (Hledí se tu k tomu, že podnikateli drah bývají právnické osoby: stát, akciové společnosti.)⁵⁴⁾ Konečně jest táz zásada vytčena zřejmě v §§ 45. a 46. zák. ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. (z r. 1888) v příčině náhrady škody způsobené úrazem v případech zákonného pojištění dělníků.

V těchto předpisech shledáváme princip, kteréhož ve všech případech užívati dlužno, kde právnická osoba (stát, obec, spolek atd.) provozuje živnost neb závod nějaký. Princip ten zajisté hová nutně praktické potřebě a spravedlnosti; neboť nelze nahlížeti, proč by právnická osoba závody provozující v příčině náhrady škody svými lidmi způ-

vytčeným — ovšem bez odůvodnění. Rovněž starší praxis rak. nedotýkala se otázky, proč přičítati lze právnické osobě následky činů zástupcových, ať kulposních nebo dolosních. Srov. Schönhof, Ger.-Z. 1881 č. 29. a nálezy č. 3292., 5192. (dráha), 5210. (plynárna), 6222., 6377. (ručení obce). Správně však praxis novější, sr. na př. Gl. U. Neue F. č. 3374., 3983., 3445., 3517., 3541., 4243., 4507., 4633.; též Slg. Novak, N. F. č. 1313. Dobrý vliv doktriny jest tu patrný, sr. poz. 59. — Na otázku Pfaffa, pozn. 234.: ručí-li práv. osoba za culpa in elig. organu volícího (zřizujícího) aneb zdali »hned (sofort) za vinu organu zvoleného«, odpovídám: dle rak. práva jen za vinu prvejší (§§ 1314. a 1315.), necht' ostatek volí jakýkoliv nadřízený neb podřízený zástupce (ředitel, substitut etc.). Chybně rozhoduje se Pfaff, l. c. pro alternativu druhou; neboť pak by osoba právnická ručila přísněji, než osoba fysická — ručila by, co se týče zvolených organů, bezvýjimečně. — Jinak ovšem soudím de lege ferenda a dle franc. práva čl. 1384., dle kterého principal práv jest bezvýjimečně (tedy i sine culpa) z deliktů pomocníka u výkonu prací jemu svěřených. Srov. též § 1153. ital. zák.

⁵⁴⁾ Praxis něm. říšsk. s. uznává stále zásadu, že veřejné společnosti, pak akciové společnosti (které se v Německu za práv. osoby pokládají) ručí za delikty svých zřízenců u vykonávání úkonů jim svěřených spáchané. Srov. nál. XVII. p. 93., XVIII. p. 120., Entsch. XX. p. 43. a j.

sobené oproti fysickým osobám požívati měla v ýsady nezodpovědnosti — na úkor důvěřivému obecenstvu, které právě spoléhá na mocné finanční prostředky právnických osob jakožto podnikatelů.⁵⁵⁾ Zejména zákon o pojišťování dělníků a úředníků podnikatelských proti úrazům ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. z r. 1888 [v. st. 4.] znovu stvrzuje v §§ 45. a 46. zásadu, že podnikatelé a to: právnické osoby [zejm. spolky], společnosti akciové, společenstva výrobní a hospodářská, jakož i obchodní společnosti, provozující závod [nucenému pojištění proti úrazům podléhající] — jsou pojišťovně úrazové z náhrady škody právy, když úraz způsobili členové představenstva, likvidatoři neb společníci společnost zastupující buď úmyslně buď hrubým zaviněním.⁵⁶⁾ § 45. Další případy ručení ustanovují §§ 46. a 47. téhož zák. (Viz dole text k pozn. 163.) — Dobře ustanovuje švýc. právo obl. v čl. 63. (čl. 60. n. obč. z.) výslovně, že právnické osoby právy jsou tak jako fysické, když provozují živnosti. — (Něm. obč. zák. [§ 31.] ustanovil, že spolky [jakož právnické osoby] odpovídají bezvýjimečně za škodu, kterou třetím osobám způsobil jich přednostá neb jiný povolaný zástupce u provedení úkonu jemu přikázaného.)

β) Případ ten, když státní neb obecní (okresní, zemský) úředník (sluha) straně škodu způsobil bezprávním činem neb opominutím při vykonávání veřejné moci jemu svěřené, neřídí se právem soukromým, nýbrž veřejným; nebo dotčený poměr státní neb obecní služby jest rázu veřejno-

⁵⁵⁾ Totéž platí dle §§ 45., 46. cit. o deliktech zákonných zástupců osob, jimž nedostává se svépravnosti.

⁵⁶⁾ Proti tomu nelze uvést, že §§ 45. a 46. mluví jen o škodě dolo neb lata culpa způsobené, neboť toto obmezení má ráz výjimečný, ježto v prvé řadě ručí pojišťovna. Sr. Slg. Neue F. č. 4412.

právního.⁵⁷⁾ Proto nelze předpisů soukromého práva v příčině ručení ani obdobně užívat. (Sr. zvlášť Pražák, Právo úst. I. § 97. a III. § 261.; Ulbrich, Staatsw. B. II. st. 1774., Ott, Ríz. sd. § 9. i. fine. [Chybně míní nál. č. 3981. Neue F., že takový spor proti obci má rozhodnouti soud dle civ. práva.]) Odpověď na otázku: ručí-li stát neb obec za škodu svým zřízencem takto způsobenou, vážit dlužno jediné z práva veřejného — a tu seznáváme, že nedostává se v rakouském právu předpisu, jenž by závazek takový zásadně pro všechny případy vyslovil. Uznává se závaznost státu k náhradě škody toliko za příčinou bezprávního uvěznění osob a bezprávního zabavení tiskopisů, pak za příčinou bezprávních činů soudních úředníků (služebníků), (srov. zák. ze dne 12. července 1872 č. 112., čl. 8., resp. 9. zák. stát. zák. z r. 1867 č. 142. a 144. a § 10. zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 7., resp. nyní § 491. trest. řádu z r. 1873); dále závazek státu k odškodnění nevinně odsouzených, jenž nepředpokládá ani viny soudců. (Zák. 16. března 1892 č. 64.) — Konečně ustanovuje se závazek obcí v Čechách, Vorarlberku a v Haliči při zanedbávání povinnosti místní policie (§ 37. česk., resp. 34. hal., vorarl. zák. obec.) a závazek obcí při útěku hnanců (zák. ze dne 27. července 1871 č. 88.). Srov. bližší v § 2. lit. e., f. toho spisu.⁵⁸⁾ — Tyto

⁵⁷⁾ To nyní všeobecně se uznává. Srov. též nálezy říšského soudu v Hye, Samml. d. Erk. d. Reichsger. II. p. XXIX. sl.: též novější literaturu něm. u Löninga str. 50. sl. 83., 96. sl., hlavně Pražák, Spory o příslušnosti I. (1891) str. 150. sl., doc. Nawiasky, Ger. Z. 1912 č. 8. (přednáška), Randa, Schadensers. str. 8. sl.

⁵⁸⁾ Rovněž ručí erár za škodu, která poškozením neb ztrátou věci k účelům ubytovacím odevzdaných způsobena byla vinou vojska neb osob těch, kterým správa vojenská věci ty (movité neb nemovité) k užívání ponechala. § 35. zák. ubyt. z 11. června 1879 č. 93. (Právo se promlčuje do roka po vrácení předmětu. § 35.)

předpisy mají patrně ráz výjimky a nedopouštějí tudíž dovozování pravidla: že stát a obec ve všech případech ručí za bezprávní činy úředních zřízenců svých.⁵⁹⁾ Sr. Sb. Neue Folge č. 1768, 3374 a j. Ve shodě s našim výkladem praví nejv. soud v č. 3374 (1906): Ovšem ručí stát jako každá jiná právnická osoba dle povahy věci za vinu svých orgánů, jelikož jen prostřednictvím těchto jednati může. To však platí o státu jen jako soukromoprávní osobě, nikoliv o státu, jakož nositeli veřejnoprávní moci; poměr tento náleží do oboru veřejného práva, do něhož nelze bez okolku přenášeti zásady civilního práva, zejména

⁵⁹⁾ Tak podstatně i Pražák, I. str. 160. sl., III. § 261., Larcher, G.-Ztg. 1880 č. 83., jenž připomíná praxis tírol. soudů, že obec za bezprávní obecním starostou učiněné neručí, nýbrž jen tento sám; rovněž Schönhof, G.-Ztg. 1881 č. 29., též nál. sb.: Neue F. č. 3189., 3374. a j. Nechápu, proč Krasnopolski III. st. 186. sl., jenž celkem k mým výkladům se přidává, tvrdí, že zásada (i nejv. nálezů soudních), že obec kromě případů shora uvedených za škody orgány v úřední činnosti způsobené neručí, v té všeobecnosti není správnou, dodává jako důvod, že obec ručí za škody, které její orgány přestupující meze příslušné jim veřejnoprávní působnosti porušením soukromého práva způsobily. Vždyť úředníci tu nejví se více jakož orgány veřejnoprávní, nýbrž jako soukromíci, což K. sám st. 187. poz. 13. uznává: »die Zuständigkeit der Gerichte ist (nach d. Hofdrk. v. 14. März 1806 J. G. S. 758.) nicht ausgeschlossen, wenn die Schadenszufügung (sc. des Staatsbeamten) bloss bei Gelegenheit oder aus Anlass der amtlichen Wirksamkeit erfolgt; so Randa S. 44.« Z dokladů spisů Löninga str. 93. sl., 110. sl. na jevo vychází, že ani v římském právu ani v moderních státech neuznává se všeobecná zásada, že stát neb obec direktně právi jsou z bezprávních činů, kterých se úředník dopouští u výkonu moci úřední. V literatuře a judikatuře různé o tom panují náhledy; za převládající možno pokládati názor shora hájený, srov. Löning l. c., Herrenritt, Gutachten f. d. d. Jur. Tag 1907, Mauczka, st. 216. sl., kdežto Stobbe § 201. opačný náhled zastává. Onen dochází na str. 134. k výsledku: dass in Deutschland eine allgemeine Haftung des Staates aus rechtswidrigen Handlungen seiner Beamten nicht existirt und dass eine solche sich weder aus den Begriffen des Staates und der Beamten, noch aus dem Verhältnisse der Unterthanen ... ergibt. Jinak ovšem Till, Przegład, 1907. st. 951. a Entwurf einer österr. Ziwilgesetznovelle sl. 28.

co se týče náhrady škody. Ručení státu co veřejnoprávní osobnosti za úřední funkce orgánů svých může se zakládati jen zvláštním zákonem. Nález dovolává se pak zákonů (mnou shora uvedených). Velmi nejasně zní 4. odst. čl. 12. zákl. zák. 21. pros. 1867 č. 146: die civilrechtliche Haftung derselben für die durch pflichtwidrige Verfügungen verursachten Rechtsverletzungen wird durch ein Gesetz normiert. O státu se tu nemluví. Sr. týž nález č. 3374.

Tomu názoru svědčí též porady kompilační kommisie, které se o dotčených otázkách r. 1802, 1806, 1807 a 1808 odbývaly (srov. Pfaff str. 75. až 80.); z porad těch na jevo vychází, že redaktoři na to nepomýšleli, uznávají ručení státu z bezprávních činů svých úředníků.⁶⁰⁾ Pokud však stát neb obec ručí, jest zpravidla říšský soud k rozhodnutí sporných nároků kompetentní. Sr. zákl. zákon ze dne 21. pros. 1867 č. 143. čl. 3. lit. a a § 5. t. sp. Ovšem uznává se skoro všeobecně potřeba zákona, jimž se ustanovuje závazek státu a obcí k náhradě škody bezprávním činem neb opominutím jich úředníků způsobené. (Tak zejm. něm. sjezd práv. z r. 1906) Vskutku vydány byly

⁶⁰⁾ Tak vyjádřil se na př. Pratobera (1807): nie könne er glauben, »das eine gleiche Haftung (wie selbe im Hofd. vom 4. Jänner 1787 Z. 609 bezüglich der pflichtwidrigen Handlungen des vormundschaftlichen Gerichtes den Obrigkeiten auferlegt wird) von dem Landesfürsten übernommen werde und er aus den Landescassen den durch seine Beamten zugefügten Schaden ersetze«. (Pfaff str. 76.) — Však vytknouti musím, že s tímto názorem nesrovnávají se náhledy, které projeveny byly při poradách nejvyšší justiční správy (O. Justitzstelle) za příčinou vydání dvorsk. dek. ze dne 4. března 1806 č. 758. J. G. S. Z úředních akt mnou použitých vysvítá, že se naopak za správnou uznávala zásada, že vrchnost (Obrigkeit) ručí za bezprávní činy úředníků: »weil die Obrigkeit in der Wahl ihres Beamten hätte vorsichtiger sein u. einen schlechten Beamten nicht bestellen sollen« ... »Was nun im allgemeinen gerecht ist, dies wäre hier in Bezug auf die vom Staate bestellten Beamten umsomehr anzuwenden.«

v Prusku r. 1909 a pak v německé říši r. 1910 zákony o ručbě státu za bezprávní jednání úředníků. Německý zákon přimýká se k zásadě něm. občansk. zákona vytčené v § 31. (spolky) a § 89. (korporace veřejnoprávní), že právnické osoby ručí za činy svých zástupců (orgánů) a to stejně při nesplnění závazků a při deliktech (i bez subjektivní jich viny.) K tomu sr. ještě pochybný § 839. něm. obč. z.

Dodatky

historické a literární k č. I. a IV.

Předběžné práce, zejm. Cod. Ther., návrhy Hortena a Martiniho, vycházejí nepochybně se stanoviska zde vytčeného: že zpravidla nahraňuje se jen zavinená škoda: casum sentit dominus; ovšem připouští se dosti četné výjimky, kde nahraňuje se i nezavinená škoda, avšak případy takové zřejmě jakož výjimky se uznávají. Tak uvádí Codex Theres. jakož prameny vzniku závazků: jednak dovolená, jednak nedovolená jednání (III. díl c. 1. § 8. n. 87., cfr. c. 21. § 1. nr. 1. 2.: unerlaubte Handlungen, welche ausser einem Vertrag Jemanden aus eigener Schuld oder Gefährde verbinden u. daher Verbrechen sind. Nr. 3. »Hieraus folgt, dass zur Wesenheit ein Verbrechens (roz. Delictes) folgende zwei Erfordernisse zusammentreffen müssen, als erstens, eine unzulässige That...; (6) zweitens, dass die That freiwillig entweder aus bösem Vorsatz oder doch mit gutem Wissen und Wollen, oder aber aus Schuld durch Unvorsichtigkeit, Unkundigkeit oder Nachlässigkeit geschehe; dann wo ein Schaden zufälliger Weise ohne Schuld des Anderen verursacht würde, da ist auch kein Verbrechen.« K tomu sr. nr. 55., 58., 148., 154., jež zásadu tu k omrzení opakují. Případy, v kterých nahraňuje se škoda osobou třetí způsobenou, uvádí se ve způsobě zákonné supposice viny zřejmě jakož výjimka: c. 22. § 1. Nr. 1. »Die unerlaubten Handlungen sind... in wahre Verbrechen und nur für Verbrechen geachtete Handlungen eingetheilt; (2) .. worunter nichts Anderes verstanden wird, als eine Jemanden schädliche Handlung, welche weder aus wahrer Arglist, .. noch aus wahrer Schuld begangen, doch

aber von dem Gesetz eine beimessentliche Schuld zu unterwalten vermuthet oder dafür gehalten wird.« Sem počítá se: die Unerfahrenheit des Richters, Hinabwerfung, Ausgiessung und gefährliche Aushängung aus einer Wohnung, Zufügung des Schadens durch fremde Bediente (i. e. Bedienstete), Beschädigung durch fremdes Vieh. — Totěz zásadné stanovisko zaujímá návrh Hortenův, jenž toliko zákonnou suppositi viny správně nahraňuje vytčením důvodů slušnosti. III. 22. § 2.: »wenn hingegen durch Jemand's That nicht aus dessen Schuld, sondern aus blossem Zufalle einem Andern ein Schaden geschehen oder wenn Jemand sich eines Rechtes bedienet, so mag die That für kein Verbrechen angesehen, noch ein Ersatz des erlittenen Schadens gefordert werden.« Pak III. 23. § 4.: »... es fordert die natürliche Billigkeit, dass Jemand, obwohl die That weder mit seinem Wissen noch Willen geschehen, für den durch Untergebene verursachten Schaden haften müsse!«⁶¹⁾ — Také zpráva ze dne 3. května 1794, kterouž císaři předložen byl I. díl návrhu Martiniho (sr. Pfaff, Jur. Bl. 1890 čís. 35.) dí: »In den §§ 34., 35., 36. wurden die dunklen Begriffe, die aus der bisher. Lehre de culpa lata, levi et levissima entstanden, vermieden, und der Schutz gegen den Schaden.... begründet.« Tyto §§, z kterých toliko § 34. nalézá se v zák. západohal., znějí takto: § 34. »Wer Jemanden Schaden zufügt, der ist verbunden, diesen Schaden.... zu ersetzen. Ob der Schade mit List u. Vorsatz; mit Wissen u. Willen oder nur aus Nachlässigkeit, aus Versehen zugefügt worden sey, dieses macht... keinen Unterschied.« § 36.: »Wer hingegen aus schuldloser Unwissenheit oder aus blossem Zufall Jemanden beschädigt, der ist zu keinem Ersatze verbunden.« Podobně návrh Martiniho III. § 16. »Jedermann soll.... auch das Versehen verantworten; für den Zufall hingegen darf in der Regel Niemand haften.« Cf. §§ 1., 2., 19., 47. eod. Podobně Zeiller v sezení ze dne 19. května 1806 (Ofner, Protok. III. S. 191.): »Diesen (in den §§ 18.—20. III. = §§ 1314.—1318. b. G. B. enthaltenen) Ausnahmen von der Regel des § 17. (= § 1313. G. B.) habe Referent hier aufgenommen, weil sie kein eigenes Hauptstück ausmachen.«

Jest ovšem pravda, že někteří redaktori ob. z. (Haan,

⁶¹⁾ Toho ani Pfaff, Jur. Bl. 1887 č. 41. popřítí nemohl.

Lyro, Ehrenb., Scheppel) vycházeli z jiného náhledu, než z toho, který shora jest vyložen, totiž z náhledu školy práva přirozeného: že můžeme na škůdci žádati náhrady, třeba škodu způsobil činem nevolným (durch unwillkürliche Handlungen). Však chybný náhled ten nebyl schválen většinou redaktorů, jež se přidala k opačnému náhledu Zeillerovu (sr. Ofner, Prot. II. st. 189., 204.) a nedošel v obč. zákonníku výrazu. (Sr. § 1306.) Nepodstatné jest zejména tvrzení Pfaffa, Gutachten 9 flg., že onen nedůvodný názor v sích ni redaktori měli, a že i nám má býti vodítkem při interpretaci zákona. Chybného názoru onoho neměl ani Sonnenfels (viz též Krasnopoiskí, Krit. V. J. Sch. 22. p. 505.), aniž referent Zeiller, jenž sice pro obor »přirozeného práva« (Naturrecht) k tomu náhledu se přiznává, ale pro obor pozitivního práva zřejmě opačné stanovisko jakož pravidlo za pravé prohlašuje, totiž zásadu: že zpravidla potřebí jest zavinění. »Der Grund, wodurch diese Behauptung des § 456. Entw. unterstützt wird (sc. dass sich das Ersatzrecht auf das Vertheidigungsrecht gründet), sei wahr, aber diese strenge Vorschrift liesse sich auf das bürg. Leben nicht wol anwenden.« (Prot. II. str. 189.) Ovšem dodává Zeiller: »die Meinung, dass man für jedes Versehen hatte.... kann man nicht ohne nähere Bestimmung gelten lassen« — man darf »den Begriff von Versehen nicht zu hoch angeben.« Však Zeiller neodporuje tu (srv. Ofner, Prot. II. str. 189. sl., i Comm. IV. S. 702., 707., 710., flg. 712., 730.) pravidlu, že náhrada předpokládá vůbec vinu, nýbrž odporuje jen náhledu římské doktriny svého věku (p. 704.): že nahraditi se má i škoda, která nejmenším nedopatřením způsobena byla; praví, že stačí, když nahradí se škoda, která opominutím obyčejné (průměrné) pozornosti a pilnosti učiněna byla (p. 712.). Výslovně praví dále (p. 729.): »Zum Rechte des Schadenersatzes fordert das Gesetz in der Regel auch, dass er von dem Beschädiger willkürlich verursacht worden sei (§ 1294).« Z toho i ze zřejmého znění §§ 1294. a 1295., § 1306. (in der Regel) z. obč. tuším — nepochybně plyne, že jak předběžné kodifikační osnovy, pak Zeiller de lege lata, tak i obč. zákonník zpravidla žádají vinu škůdcevu — a že výjimky jen potud připustiti možno, pokud je zákon zřejmě vytkl. Srv. opět Zeiller k § 1310.: »Unser Gesetzbuch hat aber... den strengen Rechtssatz aus Billigkeit dahin gemildert, dass ein unwillkürlich handelnder Rechtsverletzer (sc. ein Wahnsinniger)...

mit billiger Bedachtnung... zum Ersatze angehalten werden kann.« Právili tedy Pfaff str. 8 flg. (k němuž se připojuje Krasnopolski p. 503.): »es ist mehr als ein unvorsichtiger Ausdruck, es ist geradezu unrichtig und heisst den Geist des geltenden Rechtes verkennen, wenn gelehrt wird... dass die Ersatzpflicht jederzeit ein Verschulden voraussetzt« — má jen potud pravdu, pokud ten neb onen spisovatel neopatrně opominul připomenouti: že tu jde toliko o pravidlo, které ovšem má své výjimky: — ale on pochybuje o tom, že (ovšem nedosti zřejmě) zákoníku podkládá názor: že ono pravidlo v *â b e c n e u z n á v á*, nýbrž že předpisy, dle kterých za zaviněnou a za nezaviněnou škodu ručíme, — za koordinované právní normy (pravidla?) pokládá. Podobně jmenuje již Kutschker str. 60., 67. vedle viny též obohacení na újmu třetích jako důvod k náhradě škody: Beide Grundsätze gelten »nach Recht oder Billigkeit«. Však přes to Kras. sám str. 92., 96. Obj. R. III. str. 162. uznává, že dle obč. zák. zpravidla jen zaviněná škoda se nahraňuje, a jen výjimkou dle slušnosti i nezaviněná škoda, ku příkladu v § 1310. obč. zák. Srov. proti Pfaffovi též Unger, Grünh. Zeitschr. 8. str. 229. sl. a I. str. 138. sl., Burckhard, System. § 78. pozn. 16., Hasenöhr, Oblig. R. II. str. 149. (Pfaff hat das Verhältniss der Regel zur Ausnahme auf den Kopf gestellt.) Za to s Pfaffem souhlasí zejména Steinbach, Jur. Bl. 1880 čís. 22. sl. Bezdůvodně počítal mne Krasnopolski p. 503. k těm spisovatelům, kteří žádají »ausnahmslos... ein Verschulden des Urhebers des Schadens«. Že ostatek moderní právo prozrazuje tendenci, rozšířiti povinnost k náhradě, třeba tu viny nebylo, to vysvětluje se zejména velkolepostí a výnosností, ale zároveň i nebezpečností moderní způsoby výroby a dopravy (továrny, parní stroje, elektrina atd.) a jest dobrým znamením humanního směru doby naší. O tom srv. Rupp: Modernes Recht u. Verschuldung (1880), M. Rümelin, Gründe der Schadenszurechnung. Právem hájí tento právo a slušnost směřující směr zejm. Burckhard § 78. str. 257. a spisovatelé tam jmenovaní. Přes to, tuším, trvati dlužno zpravidla při zásadě: »Nicht der Schaden verpflichtet zum Schadenersatz, sondern die Schuld.« (Ihering.) — To ani Unger, Handeln I. str. 138. nepopírá: »Dass Schuldprincip und Verursachungsprincip... coordinirt neben einander stehen... ist im modernen Rechte, in welchem seit der Reception des röm. R. das Schuldprincip zur Herrschaft gelangt ist, ... eben nicht der Fall.«

§ 2. Kdy ručíme za škodu jinou osobou způsobenou?

V některých sem náležejících případech ručíme již proto, *A.*, že nám lze viny třeba jen vzdálené přičítati. V jiných případech *B* i bez jakékoliv viny po zákonu ustanoveno jest ručení to.

ad *A.* Již z pravidla §§ 1295. a 1306. plyne, že právi jsme i ze škody jinou (třetí) osobou bezprávně způsobené, pokud nám v bezprávi té osoby viny přičísti lze. Takovéto případy viny nepřímé seznaváme zejména v § 1307. odst. 2., v §§ 1309., 1313.—1315.⁶²⁾, které jeví se tedy toliko co důsledek pravidla všeobecného.^{62a)} Sem náležejí hlavně následující případy:

a) Osoby, jež obmeškaly povinné opatrování osob nepřičetných, právy jsou ze škody, kterouž tyto následkem nestatečné dohlídky byly způsobily. § 1309. To platí zejména o rodičích, poručnicích, opatrovnících, chůvách, hlídačích, již obmeškají přihlížeti náležitě k osobám jim svěřeným. Zásada ta platí ovšem i tehdy, když povinný dozor zakládá se v tělesné vadě třetí osoby. (Tak i něm. zák. § 832.)

⁶²⁾ Mýlně uvádějí se však často paragrafy tyto jako výjimky z pravidla § 1306. Dobře již Zeiller, k § 1314. Pfaff, str. 57. p. 171. Mauczka, st. 281. sl. (Jinak ohledně §§ 1314. a 1315. Krasnopolski, III. st. 180. sl.) Škodu nahraditi musí tudíž na př. i ten, kdo stav pomíjející pomatenosti myslí škůdce (opilství atd.) zavinil. (§§ 1307, a 1311. K tomu Steinbach l. c. ^{62a)} Srov. něm. zák. §§ 831., 832. — Kterak předběžně návrhy na tyto případy hledí, již shora na str. 42. sl. podotčeno. — My tu blíže nerozeznáváme, zdali bezprostřednému škůdci vinu přičítati lze čili nic. (Viny škůdce jedině není v případě § 1309.) O případech takových, kde ručí se toliko za cizí vinu, srov. kromě spisů shora v poznámce 1. uvedených: Wyss, Haftung für fremde culpa nach röm. R. (1867); Wäntig, Haftung für fremde unerlaubte Handlungen. (1875), Ueber die Verantwortung für Gehülfen v. Dr. L. Goldschmied, Ztschr. f. H. R. XVI. 3. 4. H.; Weinreich, Haftung wegen Körperverletzung etc. 1883 (k tomu Bähr, Krit. V. J. Sch. 26. p. 748.); též Fr. Mommsen, Haftung d. Contrahenten (1879). Mataja Schadenersatz (1887) str. 77. sl. Unger I. str. 53. sl.; pak k něm. zák. Linckelmann str. 46. sl. — O něm. zák. ze dne 7. června 1871 o ručení podnikatelů srov. monografie Endemanna (1885, vyd. 3.) a Egera (1876), pak Römer v Ztschr. f. H. R. XVIII. str. 1. sl., Westerkamp, v Endemannově: Handb. d. Hand.-R. III. §§ 376.; též Verhandl. d. deutschen Juristentages 1884, p. 46. sl. (Dreyer), Crome, § 334.

- b) Vezme-li kdo někoho do služby bez vysvědčení (knihy čelední či služební),⁶³⁾ nebo podrží-li vědomě ve službě osobu, kteráž jest povahou těla neb myslí nebezpečnou, neb přechová-li u sebe známého jemu zločince, práv jest ze škody lidem domácím (dle okolností i jiným) nebezpečnou povahou osob těchto způsobené. § 1314.⁶⁴⁾ Zdali vědomosti (»wissentlich«) rovnati dlužno zaviněnou nevědomost (sr. §§ 264., 878. a 1299.) neb alespoň hrubou nedbalost (»Wissen — müssen.« §§ 326. [cf. ale též § 368.], 875., 1324. a 1331.)? Stačí zaviněná nevědomost. Arg. § 1297., 1299. (»bei gewöhnlicher Aufmerksamkeit wissen können«). Srov. Pfaff, st. 67., Unger, I. st. 56. a panující praxis, též Slg. Neue F. č. 4392., 4568. a j., kdežto Schiffner str. 110. a Mauczka st. 181. nalézají v § 264. jen hrubé nedopatření.«
- c) Zvláště důležitá jest otázka, zdali majitel závodu (principal, Geschäftsherr) práv jest ze škody pomocníky jeho v provozování živnosti způsobené? Otázku tuto rozhoduje ob. zák. obč. vedle příkladu práva

⁶³⁾ Což nemá činiti, srov. čl. 34. čeled. řádu pro Čechy z r. 1866 a § 321. trest. zák. — Na obchodní a živnostenské pomocníky nevztahuje se § 1314., ačkoliv zák. o obchod. pomocnících ze dne 16. ledna 1910 č. 20. (§ 39.) a živnost. řád (§ 74.) nařizují podnikatelům, že pomocníkům k jich žádosti vydati mají vysvědčení služební o době a druhu služby. Živnost. řád přikazuje podnikatelům, aby nepřijímali pomocníků bez výkazu (Ausweis), jinak »že by dřívějšímu principalovi ručili za škodu svémocným vystoupením způsobenou«. Srov. též §§ 79. a 86. živ. novelly z r. 1885. Však i jinaká náhrada při kauzální souvislosti vyloučena není. Chybně chce Krasnopolski, str. 180. pozn. 4. § 1314. vztahovati na všechny ve službě jsoucí osoby.

⁶⁴⁾ Náleží sem i zločinci, již trest přestáli neb jichž trestuhodnost promlčením pomínula? Většina komentátorů (též Kutschker p. 191., Krainz II. p. 275.) to popírá, jinak Kirchstetter ad § 1314. Prvější náhled zajisté odpovídá humanitnímu úmyslu zákonodárcovu; stížila by se jinak bezdůvodně poctivá obživa osob, ježto si trest odbyly. — Ostatek nebude povinnost k náhradě, není-li tu ani (vzdálenější) viny přechovavatele — totiž dokáže-li, že dohlížel náležitým způsobem na nebezpečného hosta. Rozumí se, že škoda lidem domácím způsobená souvisetím musí s konkrétní nebezpečnou povahou zločince. (§ 1314.)

římského — ovšem způsobem dnešním potřebám praktickým nikoliv hovicím — takto: Principal ručí vůbec za škodu jeho pomocníky způsobenou potud a jen potud, pokud jemu culpa in eligendo, to jest nedopatření (viny) u zvolení neb podržení osoby pomocníkovy přičítati lze. Arg. § 1315. Tomu rovná se nedostatek při dozoru na osoby ty (culpa in inspiciedo v. custodiendo §§ 264., 1294., 1299.). Každým způsobem předpokládá se tedy vina principalova. Tak tomu rozuměli též redaktori ob. zák., uznávající jednak (1807), že principal jest »první a vzdálenější příčinou škody«, jednak (1808), že neručí týž tak přísně jak dle franc. práva.⁶⁵⁾ Tak přes mnohé pochybnosti konečně i Pfaff, Gutacht. str. 67.—72., a nyní zvlášt Unger, Handeln I. st. 56. p. 9., jenž při polemice (proti Krasnopolskému. Krit. V. Sch. 22. st. 510.) právem varuje před chybným užíváním protokollů poradních, jež neposkytují garancie za správnost a úplnost. Nálezy soudní skoro vesměs přidávají se k náзору zde hájenému; uvádím (z přečetných nálezů) jen na př. Slg. Gl. U. Pf. Sch., Neue F. č. 2435., 3470., 3741., 4017.,

⁶⁵⁾ Že se slovo »wissentlich« v § 1315. vztahuje též na druhý případ tohoto paragrafu (oder wer zu einem Geschäfte eine untüchtige Person bestellt), o tom dle úmyslu redaktorů, dle historie redakce a dle souvislosti toho paragrafu s §§ 1313. a 1314. nelze pochybovati. Sr. Pfaff str. 67.—69., zejm. p. 212. Tak i pruský L. R. 6. I. §§ 62. sl. Srov. též dikci § 264. obč. z., kde podobná neúplná skladba se nalézá (srov. pozn. 41.). — Že ostatek v §§ 264. a 1315. slovem »wissentlich« rozuměti dlužno netoliko dolosní (tak Strohal str. 154. p. 1.), nýbrž i kulposní chování se, toho důkazem jsou netoliko protokolly (srov. Pfaff pozn. 212.), nýbrž též § 264. věta první a poslední (Verschulden, Nachlässigkeit = wissentlich etc. = I. 246. hal. zák. »aus eigener Schuld«), pak zásadné §§ 1297. a 1299., jichž důsledky seznáváme v §§ 264., 878., 1314., 1315. a j. Sr. též Krainz, II. § 406. — Dle všeho toho nelze schváliti náhled Krasnopolského, Oblig. III. st. 179., 180. sl., Krit. V. Schr., 22. str. 511., Schustra, st. 30. a Burckharda § 78. p. 40., kteří slovo »wissentlich« v § 1315. nevztahují na volení pomocníků a dle toho principalům ukládají chtějí ručení přísnější než culpa in eligendo (Burckhard II. p. 270. »er [dominus] haftet unbeschränkt« se. für seine Gehilfen. Argumentace Mauczky st. 268. není dostatečna. — Dobře však Strohal str. 154., Krainz-Pfaff II. § 406., Unger I. str. 56. p. 9., Pavlíček st. 53., Heinsheimer, Ger. Z. 1912 č. 13.

4507., 4568 (zvláště!), 4744., 4802. Náhledu našemu svědčí i porovnání osnov.

Cod. Ther. III. c. 22. §§ 5. n. 30. ustanovil totiž bezvýjimečnou závaznost netoliko plavců, povozníků a hostinských, nýbrž i jiných živnostníků: »Nur allein Schiffer, Fuhrleute, Gastwirthe u. andere ein Gewerb oder Hantierung treibende Leute haben für den an deren von ihnen in ihre Gewahrsame oder in die Arbeit übernommenen Sachen von ihren Hausgenossen oder Dienstleuten zugefügten Schaden zu haften . . . weilen sie schon ihr treibendes [!] Gewerb . . . verbindet, die ausbündigste Sorgfalt zu tragen«. Podobně ještě Hortenů v návrh III. 23. § 4.: »und andere ein solch (?) Gewerb treibende Leute« . . . Však návrh Martiniho ustanovení to obmezuje na obligace plavců, povozníků a hostinských sr. III. 14. §§ 14., 15. — Německý zák. (831.) materiálně neodchyluje se od posavadního obecného práva, však valně usnadňuje postavení poškozeného obratem povinnosti průvodní; pán ručí totiž za škody, které zřízenec jeho u vykonávání úkonu jemu svěřeného bezprávně způsobil, leč by dokázal, že při výběru neb dozoru zachoval obezřetnost v obchodu obvyklou. Nelze neuznávat, že tím do něm. zák. zanesena povážlivá divergence norem v příčině obligacních a deliktních poměrů (sr. § 278. něm. z. a násl. poz. 67.). Nové švýc. obl. právo (1911) v § 55. přimyká se něm. obč. zákoníku; vyhrazuje pánu důkaz, že vynaložil veškerou dle okolností nutnou bedlivost, aby škodu toho způsobu odvrátil. — Četné důvody hospodářské ospravedlňují však přísnější stanovisko franc. a italsk. práva (čl. 1384., resp. 1153.), totiž ručení bezvýjimečného jak v jednom tak v druhém směru.⁶⁶⁾ K tomu sr. pozn. 67. Rozumí se, že musí býti kausální souvislosti mezi škodou a tou kterou nezpůsobilostí pomocníka.

Týmž způsobem jako při deliktech upravena jest odpovědnost principalova v poměrech obligacních. Zejména majitel závodu jako dlužník ručí za své pomocníky jen potud, pokud se dopustil viny ve

⁶⁶⁾ Sr. též Unger, I. str. 62. sl., jenž důvod přísného závazku vidí v tom, že pán jedná ve svém zájmu, tudíž na své nebezpečí; však též veřejný zájem a slušnost totéž vyhledává; neboť obecnstvo nemůže zkoumat spolehlivost pomocníků principalových. — Heinsheimer, G. Z. 1912 č. 13. má za to, že pravidlo franc. práva upřílišňuje ručbu podnikatele za své lidi; však praxis franc. soudů užívá přísné normy šetrným způsobem.

výběru neb zřízenců svých. Arg. §§ 264., 1161. a k tomu § 1010. Tak již Zeiller III. p. 506., Randa, viz pozn. 67., nyní též Unger, Handeln I. st. 54. sl., jenž v pozn. 8. vyvrací opačný náhled Schreiberera, Arbeitsvertrag a v 5. a 6. vydání Stubenrauchova komentáru ad § 1161., náhled totiž, že podnikatel bezvýjimečně ručí za své lidi. Nepodstatné jest zejména odůvodnění Schreiberera, že pomocník jest »ideálním prodloužením ramene« pána; vždyť pomocník není bezvinným strojem. Chybně též Krainz-Pfaff II. § 375., jenž nesprávně se § 1311. dovolává, a Burckhard § 75. p. 40.⁶⁷⁾ —

⁶⁷⁾ Chybně chce i Pfaff, Gutacht. str. 80. sl. (jemuž Krasnopolski, Kr. V. Sv. 22. str. 511. a Burckhard § 75. p. 40. přisvědčují) z těchto paragrafů majících ráz výjimečný dovozovat, že dle rak. práva principal ručí bezvýjimečně za své pomocníky, neb alespoň přísněji než z culpa in eligendo (W. Z. VIII. p. 283.); doznává sice, že znění zákona jest pochybné, má ale za to, že to byl náhled většiny kompilátorů. Však tomu názoru přičí se okolnost, že návrh Pratobevery k §§ 1299. a 1161.: že dominus ručiti má (scil. bezvýjimečně) za škody pomocníky způsobené — r. 1809 byl zavržen, při čemž ovšem protokolly nepochopitelným způsobem připomínají: »Die übrigen Stimmen fanden diese (!?) Vorschrift schon im § 1315 enthalten.« K tomu sr. ještě prof. II. str. 107., kde názor pravý se zračí. Náhled Pfaffův, jenž proti úmyslu redaktorů v příčině té rozeznáváti chce případy obligacní a mimoobligacní, jest tím nápadnější, an týž str. 68. připomíná: »die Genesis . . . beweist, dass § 1315 vorwiegend die Haftung für Delicte von Gehilfen im Auge hat«, tudíž (chybně) za to má, že § 1315. též na obligace se vztahuje; neboť pak byl by tu odpor mezi § 1315. a předpisy o ručení v obligacních poměrech, kterého dle názoru redaktorů býti nemá. Srov. též zamítnutí dodatku k § 241. III. hal. zák. v příčině ručení nájemníka za služebné osoby se strany referenta: denn: »darüber enthalte das Hauptstück vom Schadenersatz die Bestimmung«. 1806. (Pfaff str. 83.) Ostatek Pfaff, W. Zeitschr. VIII. str. 115. p. 283. zase neurčitě zastává: »nur eine ziemlich weit gehende Haftung des Dominus für seine Gehilfen«, Krasnopolski, Oblig. III. st. 429. sl. vztahuje die Schey-a, Bevollmächtigung, st. 604.—612., § 1161. toliko na substituta, nikoliv na pomocníka. Sr. ještě můj spis, Schadenersatz, st. 97. sl. zejm. p. 67. Bude v intenci zákona, vztahujeme-li § 1161. na substituta a na pomocníka. (Onen jedná samostatně, tento dle názoru pána.) — Obmyslný držitel a negotiorum gestor ručí za substituty bezvýjimečně (§§ 335. a 1035.). — Srov. bližší vysvětlení této otázky ve spise: Randa, Eisenbahnunternehm. (1869) str. 6. p. 5. K mému názoru se přidává Steiner, Zur Haftpflichtfrage (1881) p. 22. flg.; Strohal str. 156. Unger, l. c. Dle římského práva jest otázka sporná; však převládající náhled theorie a praxis

Jinak ovšem dle vzoru práva franc. čl. 1797. a 1384. nyní něm. zák. (§ 278.), jenž stanoví, že dlužník (principal) bezvýjimečně ručí za vinu svých zřízenců, což de lege fer. zajisté schválí dlužno. (Sr. Unger na u. m., jenž důvod toho předpisu shledává v tom, že principal tu jedná ve vlastním zájmu. Však i jiné důvody za to se přimlouvají: že jedině on s to jest posouditi způsobilost zřízenců, které sobě přibírá.)

Ovšem posoudí soud v konkrétním případě, byla-li ta která osoba k dílu způsobilá a lze-li principalovi u volbě osoby neopatrnosti vylýkati. A tu ovšem se stává, že soudové (hovicé přísnějšímú názoru: že principal bezvýjimečně ručiti má za své pomocníky) již z okolnosti té: že pomocník v tom kterém případě nedbalosti se dopustil, dovozují, že týž není osobou způsobilou. Srov. na př. nálezy č. 3292., 5210., 7469. sb. Gl. U. W. (sr. pozn. 67.). — Ger. Z. 1879 č. 53.: »Podnikatel nedostál své povinnosti, spustiti na Dunaji řetěz, aby lodi projížděti mohly; jemu dlužno tedy přičítati vinu. (Podnikatele stavby regulační zastupovali však jakož substituti při tom jeho odborní úředníci.) Mimo to (prý) již z té jediné nehody (potopení lodi) na jevo vychází, že zřízencům nedostávalo se buďsi dobré vůle buďsi schopnosti.« Však srov. proti tomu nálezy č. 2746. (potopení lodi vlněním vody) a 4163. sb. Gl. U. W., kdežto podobná žaloba na principala byla odmrštěna: »Nepozornost (kapitána, kočího) v jednotlivém případě z daleka ještě nedokazuje neschopnost k dílu (povolání) vůbec.« Sr. též nál. č. 9272. sb. (nezpůsobilost správce domu); č. 6209. (nezpůsobilost záležející v neznalosti směnečného práva při pokladníku banky); č. 8866.

přiznává se k výkladu v textu hájenému. Srov. Windscheid, Pand. II. § 455. p. 12. a 27. — Jest-li zřízenec osoba k dotýčenému dílu způsobilá, není principal práv, třeba by zřízenec v konkrétním případě škodu nedbalostí byl způsobil. — Ustanovil-li však v poměrech obligačních principal neb mandatář zástupce neb pomocníka bez pilné potřeby (ohne Noth), resp. bez svolení kontrahentova (výslovně neb mlčky daného), ručí za něho bezvýjimečně (§§ 1010., 1161., 1186.). Slovo: »nouze« vykládati sluší dle životní zvyklosti; mistr nemůže všechny práce sám konati! — Pokud dlužník práv jest i z náhody (§§ 335., 460., 965., 978. a 979. cfr. 1111., viz § 3. t. spisu), ručí ovšem i za vinu zvolených substitutů (pomocníků). Tak zejména: depositar, kommodatar, mandatár a principal, jižto bez pilné potřeby věc neb práci svěřenou někomu jinému zůstavili. §§ 965., 1010. a 1161.

(nedbalost pomocníka v kanceláři advokáta). Patrně, že de lege ferenda potřebí jest, přiostriti závaznost principalovu a že právo platné nekryje se s naším právním citem.^{68, 69)}

Výjimkou ručí bezvýjimečně [bez vlastní viny] za škodu, kterou jich lidé zavinili: hospodští, plavci, vozkové, podnikatelé železnic a automobilů. § 1316. ob. zák. obč., čl. 400. obch. zák. (povozník), zákon železn. ze dne 5. března 1869, zákon o automobilech §§ 1., 2., 8.^{69a}); též erární pošta (o tom pozd.), veřejná skladiště dle zák. 28. dubna 1889 § 14. Kdežto totiž principal škodu zřízencem u provozování práce jemu svěřené způsobenou zpravidla jen tenkrátě nahraditi musí, když poškozený dokáže, že zřízenec jest osobou k dotýčné práci nezpůsobilou a že principal okolnost tu znal neb znáti měl: v případech posléz uvedených principal práv jest i tenkrátě, když škůdce jest osobou k dotýčenému dílu úplně způsobilou a když principalovi žádné viny přičítati nelze. Srovn. bližší později.

B. Ručení za třetí osoby bez naší viny. (Ručba

⁶⁸⁾ Týž princip platí, jak již řečeno, i při porušení obligačních poměrů; srov. §§ 264., 1010., 1161., 1186. Zejména poručník ručí za škodu, kterouž zřízenci jeho poručenci způsobili, tehdá, když vědomě neb z nedbalosti v službě ustanovil neb podržel osoby neschopné. (§ 264. ob. zák.) Ovšem praví § 264.: »wissentlich«; ježto však poručník vůbec práv jest ze škody vinou svou způsobené (§ 264.) a vina jest tu i tehdá, když opominul přesvědčiti se o způsobilosti svých zřízenců, nelze z oné příliš úzké skladby § 264. dovozovati, že poručník ručí toliko za zlomyslné ustanovení neschopných pomocníků. (Tomu výkladu svědčí též porovnání §§ 205. a 228. ob. z. obč. a soulad zásady v §§ 1010., 1161. a 1315. ob. z. obč. vytčené. Tak i Pfaff l. c.)

⁶⁹⁾ Na opravu zákona nyní právem naléhá též Mataja, str. 77. sl. a Unger, Handeln I. st. 54. sl.; onen poukazuje k tomu, že dnešní obchod vyžaduje jednak přísné zodpovědnosti principala, jednak opatrného výběru, výcviku a dozoru pomocného personálu. Při menších živnostech snadněji poškozenému jest dokázati, že živnostník pochybil u výběru pomocníka: při velkých závodech, vyžadujících spolupůsobení přčetných sil, jest to takřka nemožností! Spravedlnost toho vyžaduje, aby podnikatel, jenž má hlavní prospěch ze závodu, nesl i nebezpečí s výběrem pomocníků spojené!

^{69a)} Při automobilech ručí i řidič (chauffeur) bezvýjimečně za dalšího zřízence, kterého on ustanovil. § 2. odst. 3., § 8. odst. 2. zák. z r. 1908.

v ý s l e d k o v á; Kausal- či Erfolgshaftung.) V případech posud uvedených seznáváme toliko důsledky všeobecných pravidel o povinnosti k náhradě škody. Jakkoliv zpravidla právi jsme toliko ze škody, již jsme přímo neb nepřímo zavinili, přec výjimečně ručíme i za škodu třetí osobou bezprávně způsobenou, ačkoliv nám viny přičítati nelze, a to následkem poměru k osobě škůdcově, ke kterému zákon povinnost záruky pojí. Srov. předem §§ 1316.—1318. Sem náležejí následující případy:

- a) Držitel zástavy ruční, jenž ji dal do podzástavy, ručí za škodu, která vinou podzástavního věřitele způsobena byla; ano ručí i za škodu nahodilou, která by věc u něho nebyla stihla. § 460. ob. z. obč.⁷⁰⁾
- b) Nájemník práv jest ze škody, kterouž na věci najaté neb pachtované vinou svou způsobil podnájemník. § 1111. ob. z. obč.; rovněž i kommodatář, jenž věc bez povolení dále půjčil. §§ 965., 979.
- c) Dle čl. 400. obch. zák. a § 1316. ob. zák. obč. ručí plavec a povozníci (železnice) naprosto za škodu, kterou lidé (zřízenci) jejich na zboží nákladním učinili. Ostatek dlužno připomenouti, že § 1316. (též § 970.), pokud se dotýče (živnostenských) vozků a plavců (transport zboží) zrušen jest čl. 395. a 400. obchod. zák.⁷¹⁾ Že by § 1316. posud platil ohledně neživnostenských povozníků, jak miní nál. č. 9627. sb. Gl. U. W., na př. když rolník příležitostně dopravu obstará, sotva důvodně lze tvrditi; neboť §§ 970. a 1316. mají jen živnostenské povozníky na mysli, jak ze souběžného uvedení »hostinských a plavců« plyne.

Hlavně podnikatelé železnic elementární silou hnaných

⁷⁰⁾ Dobře připomíná Unger I. st. 22. p. 22., že následkem toho přísného předpisu »právo« k podzastavení věci (§ 454.) jeví se býti illusorním; neboť přísněji nebyl by zavázán, i kdyby mu právo to nebylo propůjčeno.

⁷¹⁾ Ohledně plavců, již provozují v menším objemu dovoz osob, pak ohledně námořské dopravy v některých teritoriích platí ještě obč. zákonník. Sr. čl. 271. č. 4. a 272. č. 3. obchod. z., též Krainz-Ehr. § 359. (Jinak Krasnopolski, jenž platnost obč. zák. pro obor námořského práva naprosto popírá. Však sr. Randa, H. R. (2. vyd.) st. 10.

ručí bezvýjimečně za zřízence své. Zák. 5. března 1869 č. 27. ř. z. — Též řidiči a vlastníci automobilů i ostatní v §§ 1. a 2. zák. ze dne 9. srpna 1908 č. 160. Ř. Z. jmenovaní ručebníci ručí bezvýjimečně za zřízence k obsluze silostroje ustanovené. §§ 3. a 8. toho zák. (Sr. další v § 3. toho díla.

- d) Hospodští ručí naprosto za škodu, kterou jejich lidé počestným (Reisenden) na zavazadlech v jejich domě způsobili. § 1316.^{72), 73)} Kdežto § 1316. vyměřuje závazek hospodských z deliktů zřízenců jejich, upravuje § 970. závaznost hospodských z obligací (kontraktních) poměrů. (Wirthe haften . . . gleich einem Verwahrer.) — Předpisy §§ 970. a 1316. nevztahují se na majitele kaváren a restaurací (verb. »Reisende«), sb. Neue F. č. 3737. a 4759., ani na majitele koupelen (plováren), Gl. U. č. 3580. neb divadel (v příčině loží), č. 3820. N. F., neb šaten (garderob). Tak i dle něm. obč. zák. Sr. pozn. 73.^{74), 75)} Sporno,

⁷²⁾ Sr. ještě: Schey, Obl. R. I. st. 396. sl.

⁷³⁾ Obmezení to »v domě jejich« nezná § 970. Nález č. 2531., 2926. sb. Gl. U. a Ger. Z. 1866 č. 77. rozhodl nejv. soud, že i majitelé veřejných koupelen koupajícím se ručí za bezpečné uschování věcí v komnatách uložených. Avšak náhled ten v té obecnosti nelze ze zákona odůvodniti, leč pokud věci neb klíče k uzavřené kabině majiteli koupelny samému skutečně k uschování odevzdány byly (§§ 964. a 965.). V případech uvedených nestalo se tak, nýbrž klíče k uzavřeným komnatám uschovali jen sluhové majitelovi. Dobře za to rozhodl nejv. soud č. 1949. a 2800. Sb. Gl. U. W. Z nedopatření sluhů jest ale principal vůbec práv jen dle §§ 1161. a 1315. Výjimečného ustanovení §§ 970. a 1316. obdobně užití nelze. Srov. též Právník IV. str. 752. Jinak — jestli dle zřízení lázní koupající podnikatelem samým poukázáni jsou, zůstaviti klíče ku kabinám služebníkům k tomu ustanoveným: v tom doporučení sluhů jest zaručení se! (Tak v příp. č. 3508. sb. Gl. U. W.) V případě č. 2926. sb. Gl. U. W. zavinil ústav krádež tím, že skřínky též kabiny týmž klíčem otvírati se daly! — Zákon praví v § 970. »übergeben worden sind«; odevzdání může se státi i mlčky, na př. vnesením do hostince neb odevzdáním klíče k pokoji služebnictvu hostinského. Srov. č. 5664. a 6196. sb. Gl. U. W.

⁷⁴⁾ Chybně vykládají Kirchstetter a Stubenrauch k § 970., že § 1316. neobsahuje jinakého ustanovení než § 970. a že tento poslední paragraf ustanovuje toliko míru závaznosti! O rozdílech mezi § 1316. a § 970. sr. též Unger, Wiener Zeitsch.

může-li hostinský vyloučiti závaznost §§ 970. a 1316. vyvěšením ohlášky, že za věci ručí jen tehda, když se jemu odevzdají? Zřejmě taková vyhláška má význam jen ohledně § 970. a jen ohledně věci (peněz), které neslouží každodenní potřebě cestujícího. Sr. nál. Gl. U. 5664., 8954., 14.648, Neue F. č. 4254, pak Pavlička, st. 80.; k tomu Krasnopolski III. st. 184., srov. pozn. 74. a 76.⁷⁶⁾ V přičině předběžných kodif. prací sr. st. 48., pak ohledně nových osnov k obč. z. sr. Randa, Not. Z. 1910.

8. str. 240. sl. Rozdíl plynou z úvahy, že § 1316. upravuje obligaci ex delicto, § 970. obligaci ex contractu. Z toho jde: že závazek § 970. může se předběžnou smlouvou vyloučiti (nikoliv závazek z § 1316.), že závazek z § 970. zaniká v 30 dnech (závazek z § 1316. promlčí se ve lhůtě § 1439.), že solidární závazek z deliktu nastává jen v případě § 1302., že důkaz náhody v případě § 970. věsti musí hostinský etc., kdež v případě § 1316. vinu škůdců dokázati musí host. (§ 1296. a contr. § 1298.) Také § 701. něm. obč. z. týče se jen kontraktních a quasikontraktních závazků, a protož nesdílím výtku, již Rietsch v Not. G. 1911 st. 70. činí Krasnopolskimu III. st. 182. (Že by však hostinští etc. dle § 970. ručili netoliko za vinu, nýbrž i za náhodu [kromě vis major], jak Zeiller, III. 209., 210. a Unger 8. str. 242. tvrdí, tomu přisvědčiti nelze neboť úmysl Zeillerův, přijati v § 970. toto přísnější ručení římské [actio de recepto] nedošlo ve skladbě § 970. výrazu. Jen Cod. Ther. a návrh Hortena, nikoliv návrh Martiniho činí o tom zmínky; sr. § 3. Odvolání U-a na soudní praxis není důvodné; sr. naopak č. 4530., 5189., 5664., 5931., 6196. sb. Gl. U. W. [jen vrchní soud hlásí se v č. 4530., 5664. a 6196. k náhledu U-ovu]. — Srov. též Kutschker, str. 195., Krainz-Ehrenzweig, § 359. a Pfaff 8. sv., str. 114. sl., jenž dobře praví: »Die Singularität des § 970 liegt darin, dass die Pflichten eines Verwahrers vom Wirthe schon dadurch übernommen werden, dass die frag. Sachen seinen Dienstleuten übergeben, bez. dass der Reisende als Gast aufgenommen wird.«

⁷⁵⁾ K hospodským (Wirthe § 970.) nepočítá majitele kaváren starší nález Gl. U. č. 2672.; též ratio legis tomu svědčí.

⁷⁶⁾ Ohledně peněz a skvostů ustanovuje německý a švýc. zák. určité maximum, za které hostinský ex lege ruší. — Dobře nalezl nejv. soud nál. č. 5664. sb. Gl. U. W. (Ger.-Ztg. 1875 č. 31.), že hostinský povinen jest, nahraditi pocestnému cenu věci (prádla, skvostů a peněz), které mu byly odcizeny z uzavřeného pokoje, jehož klíče byl portýrovi hostince odevzdal; důvody praví, že hostinský nemůže se omluviti přibitou ohláškou (affiche), že se cestujícím peníze a věci cenné (Geld und Geldeswerth)

e) V některých zemích ručí obec za škodu, která ze zanedbání povinností místní policie vzešla tím, že výborem obecním nebyly povoleny peníze k vykonání místní policie potřebné; zvlášť povinna jest dáti náhradu za škody veřejným násilím u srocení spáchané, nebyli-li vypátrán pachatel a možno-li orgánům obce přičítati, že nedbali zabrániti násilí. §§ 36., 37. zemsk. zák. pro Čechy ze dne 16. dubna 1864, pro Vorarlberg (1904) a § 34. ob. z. zák. z 12. srpna 1866 pro Halič.⁷⁷⁾ Zdaliž jest obec povinna škodu nahraditi, o tom rozhoduje úřad politický po vyslyšení zastupitelstva okresního; nestane-li se sjednocení o obnosu náhrady, rozhodne soudce o objemu náhrady. Srov. § 37. cit.⁷⁸⁾ Za jinaké delikty svých zástupců — zejména co se týče nespráv-

v jeho pokladně uschovají, ježto dotčené skvosty každodenní potřebě sloužily. (Ano, druhá instance dovolávajíc se § 966. dovozovala z toho paragrafu dokonce zodpovědnost hostinského za pouhou náhodu, vyjímaje vis major, kdežto naopak první instance, hledíc k § 1296, žádala důkazu, že hostinský dopustil se viny! Les extremes se touchent!) — Závazek hostinského ne závisí ani na tom, že cestující v hostinci skutečně již se ubytoval; sr. nál. č. 5931. sb. Gl. U. W. (věci byly napřed zaslány a vrátnému dodány). — V nál. Jur. Bl. 1882 č. 25. odsouzen byl hostinský k náhradě peněžní zásilky, kterouž jeho pomocník (Lohn-diener) cestujícímu zpronevěřil, přes ohlášku, že neručí za peníze, pokud jemu se neodevzdají.

⁷⁷⁾ Totéž platí v Haliči dle zákona z 12. srpna 1866 §§ 16., 17. o majitelích samosprávných statků. Sr. nál. č. 9374. sb. Gl. U. W. Při kusých předpisech obec. zřízení jest jich dosah dosti pochybným; sr. hlavně Pražák, Právo úst. § 97. Zejména neručí obec za vybrané a obecním organem zpronevěřené daně. Sr. Pražák l. c. poz. 6. — Pokud hojí se stát na zřízeních svých v přičině přenesené působnosti, vyřídí se věc cestou administrací dle dv. dek. z 16. dubna 1841 č. 555.; k tomu Pražák str. 419.

⁷⁸⁾ Dle § 16. místodrž. nařiz. ze dne 10. února 1854 č. 10. z. z. č. ručí obec za škodu, kteráž v obci způsobena byla odcizením neb zlomyslným porušením věcí živelní nehodou na břeh vyvržených, kdyby se pachatel nevypátral neb náhradu dáti nemohl. Ustanovení lit. e) (srov. též § 86. zruš. obecn. ř. z 1849) pochází z práva franc., v kterémž od středověku platila zásada tato; ano dle zák. z r. 1795 ručí obec i tehda za škodu, když dokáže, že srocení potlačiti nemohla. Srov. bližší u Löninga str. 91., 92. Podobná ustanovení platí dle Löninga str. 92. v některých něm. státech, zejména v Prusku a Bavorsku.

ného konání působnosti přenesené (§§ 66. česk. zř. o.) — obec neručí. (O tom sr. bližší výklad o Právu ústavním I. § 97. Pražáka.) — Dále právy jsou obce z útrat, ježto vznikly útlékem hnanců, a sice obec ta, jejíž orgánům útlék za vinu se klade. Zák. ze dne 27. července 1871 čís. 88. — (Vykonávali policejní správu stát [na př. v Praze] nemá týž podobně jako obec povinnost náhradní, když jeho orgány dopustily se opomenutí shora vylčeného; sr. násl. výkl.)

f) Stát jest v následujících případech povinen nahraditi škodu, již zřízenci jeho způsobili⁷⁹⁾:

a) Každé proti právu nařízené a prodloužené uvěznění zavazuje státní správu k náhradě škody. Čl. 8. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142. Řízení upraveno, pokud jde o zavinění soudní osoby, zákonem ze dne 12. července 1872 č. 112. ř. z. (§ 27.)⁸⁰⁾

β) Stát ručí pořadem soukromého práva za náhradu škody, kterou soudní úředník nebo zřízenec (i notář co soudní kommissar) v řízení sporném neb nesporném jakýmkoliv porušením neb zanedbáním úřední své povinnosti straně způsobil, pokud škoda opravnými prostředky v soudním řádě vylčenými odvrácena býti nemohla. Stát nahraditi musí zejména škody, které porušením nebo zanedbáním úřední povinnosti někomu vzešly na majetku, jenž c. k. soudům neb soudním zřízencům, anebo c. k. berním co soudním depositním úřadům zákonným způsobem k uschování odevzdán byl.⁸¹⁾ V těchto případech práv jest stát soli-

⁷⁹⁾ Sr. Kissling, Der Rechtsschutz der Einzelnen gegenüber der Gesamtheit etc. (1871.) Tento žádá vydatnější ochrany obecnstva ohledně zřízenců státních; rovněž Löning, Die Haftpflicht d. Staats aus rechtswidr. Hdlgen. s. Beamten nach deutsch. R. (1879).

⁸⁰⁾ Ježto se tu jedná o veřejnoprávní poměr, bude, pokud nejde o soudní zřízence, říšský soud příslušným k rozhodnutí.

⁸¹⁾ Srov. zák. ze dne 12. července 1872 č. 112. § 4. (K tomu srov. Pražák, Das richterl. Prüfungsrecht 1879 str. 40., Právo ústav. § 261. Zákon neomezuje se tedy na soudce ve smyslu § 2. zák. o org. soud., sr. Ott I. str. 49. sl.) — Z toho plyne ovšem a contrario, že stát neručí za škodu, kterouž berní úředníci kromě

dárně jako rukojmě a plátce. (§ 1357. z. o.) Srov. čl. 9. zák. ze dne 21. prosince 1867 čís. 144. a zák. ze dne 12. července 1872 čís. 112. K soudním úředníkům náleží ovšem též listovní. (Srov. Gr. Z. 1878 č. 97.)^{81a)} Ohledně ostatních státních úředníků slihuje čl. 12. zák. st. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 145., že vydá se zvláštní o tom zákon. Však posud zákon vydán nebyl. K tomu sr. shora str. 19.⁸²⁾ (Sr. ještě § 5. t. d. a Pražák, O přísl. I. st. 157. sl., Právo úst. § 261. st. 436. sl., Ott I. st. 31. sl., Georg Neumann, Comm. zur Civ.-Pr.-O. st. 1054. sl., monografie: H. Sander, Syndikatsklage (1912).

γ) Dle § 491. trest. řádu a dodat. zák. ze dne 9. července 1894 č. 161. ř. z. nahraditi má stát škodu (dam. emergens) zabavením tiskopisu komukoliv (vydavatel, nakladatel, předplatitel etc.) způsobenou tehdy, když zrušeno bylo zabavení policejním úřadem (třeba k vyzvání stát. zástupce) vykonané, a to ve všech případech, v kterých zabavení (i když soudně

případy shora uvedeného bezprávním jednáním v úředním postavení svém byli způsobili, ač není-li tu důvodů zvláštních, na kterých po zákonu se odpovědnost státu zakládá. Jiná jest otázka, ručí-li stát ze smluv, které státní úředníci v mezích plné moci uzavřeli a náležitě nesplní. Tak ručí stát (i obec) zejména ex deposito, resp. co zástavní držitel (§§ 459., 461., 959., 1369.) za věci do depozice berních úřadů jako kauce složené. Také Pražák, II. § 261., p. 19. uznává povinnost státu v příčině politických deposit. Z toho důvodu odsoudily všechny tři instance erár k náhradě státní obligace, která jako kauce za daň potravní (Verzehrungssteuer) u berního úřadu uložena a berním úředníkem zpronevěřena byla (první a druhá stolice odvolávají se též na § 1010., ana zkušenost právě prokázala, že úředník nebyl spolehlivým schovatelem). Srov. násl. říšsk. s. Hye č. 138., a č. 5406. sb. Gl. U. W. (Ger.-Ztg. 1874 č. 79.)

^{81a)} V případě č. 7729. sb. Gl. U. W. nalezl nejv. soud, že stát dáti má náhradu, i když při deposici nebylo šetřeno všech forem.

⁸²⁾ Srov. Pražák, Enteignung str. 135. p. 8., Gutachten über d. Reform des Administrativverfahrens 1884 str. 32., Kissling, Rechtsschutz des Einzelnen (1871), jižto oba rozšíření ručení státu doporučují. Pražák I. c. str. 32. sl. vyměřuje podrobněji meze, v kterých de lege ferenda uznávati dlužno ručení to. Chybne jsou důvody nálezu říšského soudu č. 137. sb. Hyeovy.

bylo potvrzeno § 488. tr. ř.), buďsi po provedené obžalobě nebo při řízení objektivním (§ 493. tr. ř.) po provedeném přelíčení o námitkách s konečnou platností (endgiltig i. e. nezměnitelně) bylo uznáno za neospravedlněné; nároku (jenž má povahu veřejnoprávní) domáhati se jest u trestního soudu ve 14 dnech po tom, kdy tento nálezn právní moci nabyt (§ 491. trest. ř.). Bližší o té nesnadné otázce srov. u Storch a, Řízení trestní II. § 257., též Pražák III. st. 437.

d) Byl-li kdo trestním soudem nevinně odsouzen (ať vinou, ať bez viny soudem), práv jest stát z přiměřené náhrady škody majetkové. Zák. z 16. března 1892 č. 64. O žádosti do tří měsíců podané rozhoduje předem ministr spravedlnosti; nechce-li žadatel přestati na rozhodnutí tohoto, může se do 60 dnů práva k náhradě škody domáhati při říšském soudu. Sr. bližší výklad u Storch a Řízení trestní II. § 239., Pavlíček, Haft. st. 72., Högel, Das Gesetz betr. die Entschäd. etc. (1901). Na vazbu vyšetřovací zákon ten se nevztahuje.

Pokud stát neb obec jest podnikatelem soukromých (třeba výsadních) závodů, na př. továren, železnic, pošty, telefonů a telegrafů, lázní, bank, hospod atd., práv jest vůbec tak jako každý jiný podnikatel závodu téhož druhu. Viz str. 33. sl. O ručení státu jakožto podnikateli pošt platí zvláštní ustanovení v § 3. t. spisu uvedené. K tomu sr. Pollitzer, Das österr. Handelsr. § 147.

g) Kdo nějaký byt obývá, buďsi majitel domu nebo nájemník, ručí za škodu, která způsobena byla tím, že věc nějaká odtud vyhozena byla neb jsouc nebezpečně postavena neb pověšena, odtud spadla. § 1318. (act. de effusis et dejectis.)⁸³⁾ Povinnosti té nesprostí se naznačením

⁸³⁾ Více obyvatelů bytu ručí solidárně. § 1302. (Tak návrhy výslovně.) Regress na vinníka se vyhrazuje. (§ 1313.) — Někteří (Winiwarter II. 577., Krainz II. § 404., též Unger l. c. poz. 21.) mají za to, že dle § 1318. majitel bytu i tehdy práv jest, když při spadnutí věcí nikomu viny přičítati nelze (vyjímaje vis major); však znění zákona: »gefährlich aufgehängten... Sache« etc. tomu výkladu nesvědčí. Též Cod. Ther. a návrh Hortenův dobře rozeznávají (jako § 1318.) jednak případ vyhození

osoby, která se viny dopustila; závazek v ohledech veřejné bezpečnosti spočívající jest tu solidární. (Sr. též Unger, Jahrb. f. Dogm. 30. st. 226., 231.) Předpis ten žel nemá průchodu, spadne-li cos se střechy, neb tabule neb štít se stěny domu. (Jinak dle nov. něm. zák.)

h) Učiní-li se škoda při užívání služebnosti horní (§ 191. horn. zák.), odpovídá držitel horn panujících netoliko z provinění svého, nýbrž i z viny osob jemu poddaných. (§ 196. horn. zák. ze dne 23. května 1854 č. 146. ř. z.)

i) Vlastník ústavů veřejných vah a měr ručí za vinu svých zřízenců. Zák. ze dne 19. června 1866 č. 85. (§ 4.)

k) Podnikatel veřejného skladiště ručí bezvýjimečně za své lidi a jiné zřízence. § 14. zák. z 28. dubna 1889 č. 64.

l) Škodu vojenským cvičením neb koncentrací vojska (ať náhodou, ať vinou) způsobenou nahrazuje vojenský erár. Škody tyto i ušlý užitek má hned po skončeném cvičení vyšetřiti a nahraditi vojenský orgán. Nespokojí-li se tím poškozený, má smísená kommisie v přítomnosti poškozených vlastníků pozemků — přibavši přísežné znalce — náhradu plnou vyměřiti. Kommisie skládá se ze zástupce okresního politického úřadu, finanč. úřadu, obce (po jednom), pak z jednoho důstojníka dotyčného sboru a jednoho úředníka vojenské intendatury. Nedocílí-li se ani při kommissi této dohodnutí dobrovolné, přísluší rozhodnutí politickým úřadům. Sr. zák. z 11. června 1879 č. 93. §§ 20., 56. a min. nař. z 1. července 1879 č. 94. ř. z., k tomu novellu ze dne 25. června 1895 č. 100. ř. z. Ježto se tu jedná o nárok rázu veřejnoprávního, civilní žaloba jest vyloučena. Sr. nál. Ger. Z. 1894 č. 50. K tomu též Pražák, Enteignung st. 37. sl. a ohledně podobných starších (nyní zrušených) předpisů Michel, Handb. čís. 1285., 1286. — Jinak v příčině škod válečných; srov. § 1044. a dekr. dv. kanc. ze dne 16. dubna 1821 v § 49. sv. sb. pol. zák.; tento na zákl. nejv. rozhod-

(ausgiessen u. hinabwerfen), jednak případ, »da etwas... ausgehängen wurde, wobei die Gefahr wäre« etc. Sr. Cod. III. 22. nr. 23., 24. Hor. III. 23. § 5. Cfr. též návrh Martiniho III. 14., §§ 16., 17. — Rozeznávají-li při tom cit. spisovatelé vis major a casus, jest to rozeznávání zcela libovolné; pouhá »interpretace« na to nestačí.

nutí principiálně pro země rakouské neuznává povinnosti státu k náhradě škod takových. Toliko při výtržnosti (excessu) vojska velitel, jestli při excessu se viny dopustil, jest práv.⁸⁴⁾

- m) O závazku domnělého vydatele falešného šeku a vydatele šeku zfalšovaného za své zřízence k obchodu šekem ustanovené, sr. § 20. č. 4. zák. šekov. z r. 1906. (K tomu Pavlíček, Šek, Krasnopolski, III. st. 182., Bettelheim G. Z. 1908 č. 31.

§ 3. Kdy nahraňuje se i škoda nezaviněná či nahodilá?

Zpravidla nikdo povinen není nahraditi škodu nahodilou, t. j. takovou, kterouž třeba přímo neb nepřímo způsobil, však nezavinil (§§ 1306., 1311.), ať nahodilé porušení cizího majetku záleží v činu lidském, který nelze přičítati, ať ve škodě zvířaty způsobené, ať v nehodě přírodní, ať v jiné okolnosti nezaviněné (§§ 1295., 1306., 1308., 1311., 1320.). Však z pravidla toho máme důležité výjimky.⁸⁵⁾ V případech těchto seznáváme, pokud tu není viny, závazek k náhradě škody bez deliktu — prostě pro objektivně způsobenou škodu (Erfolg-

⁸⁴⁾ Sr. též Stupecký, Versio in rem (1888) sl. 128. p. 225. a 226. Dle nejv. rozh. ze dne 5. dubna 1816 milanskému guberniu vydaného, na něž se uvedený dekr. ze dne 16. dubna 1821 odvolává, měla se ale aspoň nahraditi škoda na gruntech způsobená, pokud ji nařídil vojevůdce rakouský k podpoře operací vojenských. Srov. Michel č. 1285. Toto ustanovení nejv. rozhod. z r. 1816 chce Pražák, Spory II. str. 3. též na ostatní země vztahovati. Proti tomu Stupecký l. c., jenž slovně uvádí italský text onoho nejv. rozh., jehož smysl nesprávně podává dv. dekr. ze dne 16. dubna 1821. — Ježto dle § 1044. kompetentním jest politický úřad, odmrstiti musí soud žalobu o náhradu takovou jemu podanou a limine. Srov. Ger. Halle 1874 č. 91.

⁸⁵⁾ V tom smyslu správně dle § 859.: »auf eine erlittene Beschädigung«. Sr. k tomu nyní Steinbach, Jur. Bl. 1888 č. 21. sl., Mataja, str. 77. sl. 85. Unger, Handeln I. st. 142. sl. — cf. tento spis str. 19. Neúplně uvádí případy sem náležité Krainz II. § 391. Můžeme v případech shora uvedených mluviti o náhradě škody: quasi ex delicto v tom smyslu, že náhrada škody činiti se musí jako by tu byl delikt či ačkoliv tu nejsou všechny podmínky, kterých zpravidla se vyhledává při povinnosti náhradní. — Pokud tu není měřítko objemu náhrady dle různých stupňů viny, nahraňuje se zpravidla jen skutečná škoda.

haftung). (V některých z případů těchto zavazuje i výkon práva za těch kterých okolností k náhradě škody užíváním práva způsobené. Srov. čís. 1., 2. lit. a, d, f, g.) Hlavní výjimka týče se železnic parou neb jinou elementární silou hnaných. (Zákonem ze dne 12. července 1902 č. 147. Ř. Z. byla působnost zákona ze dne 5. března 1869 č. 27. Ř. Z., jenž se týkal jen drah parou hnaných, rozšířena na všechny elementární silou hnané dráhy.^{85a)}

A. Železnice.

Výjimečně musí se tu totiž netoliko zaviněná, nýbrž i nahodilá škoda hraditi a možno sprostiti se povinností k náhradě škody jedině důkazem náhody. krom obyčejné, neodolatelné (tak zvané vis maior, höhere Gewalt), t. j. události, které se ani nejpečlivější opatrností, jež v tom kterém případě rozumně žádána býti může, uvarovati možná nebylo. Potřebí tedy momentu krom obyčejnosti a neodvratnosti nehody.⁸⁶⁾ Při tom ovšem není hleděti k určitému subjektu

Jinak však v případech, kde úplná náhrada činiti se musí, nehledě k stupni viny, jak zejména při tělesných úrazech (§§ 1325. až 1327.); tu nahraňuje se plné interesse. To přehlíží Krainz II. § 402. O významu náhody sr. Schoberlechner, Der Zufall im Straf. u. Civilr. (1897) p. 104. sl.

^{85a)} O ručbě železnic sr. Randa, die Haftung der Eisenbahnunternehmungen, G. Z. 1869. č. 48. sl. a ve zvláštním otisku, Krasnopolski, Öst. St. Wörterbuch (1. a 2. vyd.); Obligat. R. III. sl. 188. sl., Wachtel, Kommentar zum Eisenbahnhaftpflichtges. (1909); sr. též Eger, Komm. zum (deutsch.) Reichshaftpflichtgesetz. (6. vyd.). Další literaturu viz u Randy a Krasnopolského.

⁸⁶⁾ Od tohoto panujícího náhledu (Goldschmidt, Zeitschr., f. H. R. XVI. str. 328. sl., Thöl, Hahn, též Randa, Über die Haftung der Eisenbahnunternehmungen 1879 — theorie t. zv. subjektivní či relativní) rozeznává se výklad Exnera, Höhere Gewalt 1883, jednak tím, že k vis m. počítá jen události mimo kruh dotyčného podniku vzniklé, tedy z venčí příšle (nikoli na př. požár neb výbuch v továrně, stávkou dělníků), jednak tím, že nechce přihlížeti ke konkrétním poměrům toho kterého případu: definiuje vis m.: »als ein nach Art u. Wucht die im ordentl. Laufe des Lebens zu gewärtigenden Zufälle übersteigendes Ereigniss« — theorie t. zv. objektivní. (Tak v podstatě i Unger l. c., Canstein II. st. 303., a Schuster-Schreiber v kom. Stubenrauch a k § 1294. Cosack, H. R. § 72.) Však důvod obmezení

(podnikateli), nýbrž přikládati dlužno měřítko věcné, objektivné. (Sr. též Menzel, Die Arbeiterversicherung 1893 st. 16. p. 15.; Kirchstetter-Maitisch Komm. vyd. 4. k § 1327. Hahn, Hand. G. II. § 395. č. 14., Baron, Civ.-Arch. sv. 58. str. 203., Krasnopolski, st. K. V. 833.; Crome, D. B. G. B. § 110. p. 23.) Pojem vis majoris jest ovšem dle zák. z. 5. března 1869 č. 27. o ručbě železnic týž jak dle zák. obchodního (čl. 395.).

Jiného náhledu jest Unger, Handeln I. st. 83. sl., jenž popíraje totožný význam vis majoris v obou případech (st. 93. sl. p. 21., 23.) definuje v. m. při železničních jakož zevnější náhodu v protívě k t. zv. vnitřním nehodám provozovací (innere Betriebsunfälle), které vznikají provozováním samým (aus der eigenen Schuld des Betriebs, sc. v objekt. sm. a contr. »fremder Schuld«), zejména sem počítá nehody, které plynou ze zařízení dráhy, z provozovacího materiálu a z provoz. personálu (Betriebs-Anlage, -Material, -Personal. Podobně Koloušek, O zákonodárství obchod. st. 139.) Za takové nehody ručí právě dráha bezvýjimečně, na př. i při nehodě, jež vznikla následkem náhlého ranění strojníka mrtvicí, kdežto za nehody zevnější (vzniklé na př. živelní pohromou, činy třetích neb zvířaty) železniční podnik ručí jen v případě viny.

S tímto náhledem Ungra a Krasnopolského III. st. 194. sl. souhlasiti nelze. (Nejasný jest iudik. č. 185.) Nehledě k tomu, že pro různé pojímání vis majoris tu i tam nemožno vystihnouti důvodu, nesrovnává se výklad U-ův s obvyklým smyslem, který doktrína slovu vis m. přikládá, ani se slovy zákona,

prvnějšího nelze nahlížeti. Rovněž nelze slušně zameziti přihlížení ke konkrétním věcným poměrům; při volném úsudku soudcovském nemá ostatek kontroverse přílišného významu. Právnem uznávají Dernburg v Grünhutově Zeitschr. XI. str. 334. sl. Pand. II. § 39., Fischer, Jahrb. f. dog. 37. st. 199., Stucki, Begriff d. vis m., Gerth, Begriff d. vis m., že i t. zv. objektívní theorie volky nevolky k subjektivní neodolatelnosti se vrací; Gerth dokonce popírá rozdíl mezi casus a vis m.; jde prý tu toliko o jisté případy casus, za které se neručí. Však právě tyto případy zahrnují se v pojmu vis m. Biermann, Arch. f. bürg. R. 10. str. 29. popírá vhodnost rozeznávání mezi vis m. a casus, dovolávaje se franc.-angl. práva a právnictví. K tomu však sr. Meili, Automobilrecht st. 75., Schneider. Z. f. H. R. 44. sl., 95. sl. (Neručitě Krainz-Pfaff § 394.)

jenž (jinak než pruský zák. z r. 1838) nepřijal slovo »äusserer« (Zufall). Intencí zákona rak. bylo, připustiti exkulpaci dráhy jen při neobyčejné a neodolatelné náhodě, nerozeznávajíc vnitřní a zevnější nehodu. Toť i náhled v německé literatuře a judikatuře panující. (Sr. doklady u Seligsohna, Ztschr. f. H. R. 71. 1911 str. 184. sl. a k tomu Menzel, Eger, posledně též Hodáč, Úvahy etc. st. 139., Seligsohn, 71. str. 181.⁸⁷⁾)

I. Ustanovuje totiž (a to jak pro případ stávajícího závazku, tak i pro případ, když tu není závazku⁸⁸⁾ zák. ze dne 5. března 1869 č. 27. ř. z.: »Způsobili se příhodou při dopravě (resp. při vzbě) železnice parní (elementární) silou hnané (Ereignung im Verkehr... einer... Eisenbahn — tedy netoliko mezi vzbou)⁸⁹⁾ poškození na těle neb

⁸⁷⁾ Bylo by také nápadnou nesrovnalostí, kdyby dráha na př. ručila za nehodu, která vznikla náhlou smrtí strojvůdce neb pomatením myslí pomocníka [Unger, st. 98.], avšak neručila (kromě viny) za katastrofu, která přeběhnutím dobytka vznikla. Právní U. pozn. 22., že by dle našeho náhledu (vynaložení co možná největší obezřetnosti) musela dráha vystavěti zeď podle celé délky dráhy, odpovídáme, že se miní jen obezřetnost hospodářsky snesitelná; zahrazení tam bude potřebí, kde předvídati možno přebíhání dobytka. — Tak i něm. ř. soud.: 14. sv. č. 19.; 19. sv. č. 10.

⁸⁸⁾ Jen druhý případ vlastně sem náleží. Pro souvislost uvádím ale zde i případy, kde jedná se o náhradu škody nesplněním obligací vzešlé. Vzorem našeho zákona byl pruský zák. z 3. list. 1838.

⁸⁹⁾ Dobře rozeznávati sluší: »Verkehr« a »Betrieb« Provozování dráhy (Bahnbetrieb) zahrnuje kromě vozby (Fahrbetrieb v širš. smyslu) též práce v dílnách, magazinech, nádražních staveních, skladech etc. Sr. též Krasnopolski, Oblig. III. sl. 182. Wachtel st. 25. Však zde znamená »Betrieb« vzbou s bezprostředně neb prostředně souvislými zjevy nastupování, vystupování atd. Sr. sb. Neue F. č. 3814., 4616. Sem náleží i úraz na pomocné lokomotivě (Röll, Eisenbahnrecht. Entscheid., č. 23.) neb při pošinování a obsluhování vozů, sr. nál. č. 9541., 10833. a 14.095. sb., nikoliv ale jak Wachtel, str. 25. sl. miní, úraz v dílnách železničních, srov. čís. 10.711., 13.336. sb. Gl. U. W., ani úraz po úplném zastavení vozby (Röll č. 34.) neb při celní revisi sb. Gl. U. č. 3792. Neue Folge, neb při skládání zboží (dobytka) z waggonů (Röll č. 34.). — Zastávky na stanicích nejsou zastavením vozby. Sb. Gl. U. č. 4616. N. F. — Ovšem nahradí se nehoda dělníkům i při dopravě na t. zv. Lowries či vozech na šterk způsobená (Röll č. 5. a 39.), též škoda cestujícímu od konduktéra přitlučením

usmrcení člověka, musí podnikatelstvo vedle §§ 1325.—1327. ob. z. obč. nahraditi veškerou škodu z toho vzešlou, leč by dokázalo:

- a) že událost způsobena byla neodolatelnou náhodou (vis maior), nebo
- b) neodolatelným činem osoby třetí, za jejíž vinu dráha neručí (doktrina i to na nazývá viz maior)^{89a} — (za

dveři způsobená neb otevřením pokazeného okna vzniklá (Röll č. 48., č. 21.; též Neue F. č. 3822.), dále též škoda při onemocnění strojnika následkem zimy na lokomotivě (Röll č. 20.), rovněž škoda brzdíči nahodilým sklouznutím z vozu vzniklá (č. 15.058. — však i č. 14.095. sb. U. Gl. W. a č. 3812. Neue Folge; vlastní vinu jeho dokaž dráha). Vše to platí i při vléčných drahách (srov. Stubenrauch p. 4. k § 1327.). — Nál. č. 5563. sb. má za to, že tato norma i tehdy průchodu má, když úraz stal se pošnutím lokomotivy na točidlu (Drehscheibe), kdežto vrchní soud slova »im Verkehr« na dopravu vztahoval. Za pohromu cestujícího následkem silného otřesu (Ruck) rychlíku (jídelního vozu) neručí dráha. Sb. Gl. U. č. 3620. Neue F., ovšem za následky pádu přes zavazadla na cestě nepatřičně položená, Gl. U. č. 3814. Neue F. — Ručení dráhy za škody jiskrami stroje (Funkenflug) způsobené uznává judikatura; sr. Neue F. č. 3563. — Kompetentním jest vždy toliko soud obchodní, cf. cit. zák. z 1869 a čl. VI. čís. 2. uvoz. z. k jur. normě, též Ott, Řízení soud. str. I. p. 145. a Pantůček, O příslušnosti soud. § 23. lit. e) a str. 111. Příslušným jest buď obch. soud sídla podniku žalovaného, buď soud, v jehož obvodu událost poškozující nastala (Ott l. c.).

^{89a}) Sporna jest otázka, ručí-li dráha za škodu, zavraždí-li kondukteur (průvodce) cestujícího ve vlaku? Tak nyní Seligsohn, Ztschr. f. H. R., sv. 71. str. 116. sl. (1912), pro něm. právo tvrdí, že při zavraždění etc. cestujícího kondukteurem neb spolu. cestujícím dráha za škodu ručí, ač bylo-li zařízení dráhy pro úmysl vraha kausálním. Proti tomu však právem již Eger, Komm. 6. vyd. st. 139., Krasnopolski III. str. 181. a jiní; neboť nelze tu postřehnouti kausální souvislosti se zvláštním nebezpečím při provozování podniku železničního. Ovšem podmínka takové příčinné souvislosti zákonem vyčtena nebyla; však nepochybný tento zákonodárný motiv rozhodně zamlouvá se za obmítnutí ručby dráhy. Jen za činy zřízenců u vykonávání služby odpovídá dráha. — Žádné ručení, když sklouznutí zavinila třetí osoba: Sb. Neue F. č. 3852., neb když kondukteur ukradl v kufru uložené skvosty, které nebyly deklarovány č. 3366. N. F.

své zřízence, jichž dráha u provozování podniku užívá, odpovídá bezvýjimečně, § 1. zák. z r. 1869), nebo

c) konečně vlastní vinou poškozenceho.⁹⁰) Povinnost dráhy k náhradě nastává i tehdy, když poškozenceý, jenž nehodu způsobil, nebyl přítelným, na př. když šílenec neb dítě vrhne se na koleje, ježto tu nelze mluvit o »vině« poškozenceho. Sr. Judik. č. 185. (č. 4198. Neue Folge), Tilsch, Krasnopolski, III. st. 193. — proti Krainzovi a Ungrovi.) — Spolu vina poškozenceho má i zde za následek, že týž škodu poměrně ponese. (§ 1304. o. z. pak obdoba § 2. zák. o automobilech.) Lhostejno jest, byl-li cestující poškozence (závazek ze smlouvy) neb byla-li poškozence jiná osoba. Sr. nál. č. 8040., 11.074. Gl. U. W., úraz splašením koně vlakem při otevřeném zábradlí.

[Však zákonem ze dne 20. července 1894 čís. 168. (nař. 19. pros. 1894 č. 245.) bylo ustanovení to ohledně zřízenců železničních zrušeno a byli títo zá-

⁹⁰) Dovož osob po drahách, jenž dle čl. 272. 3. obchod. zák. jest obchodem, náleží zajisté k smlouvám o dílo (dopravu na určité místo) učiněným (locatio conductio operis). Srov. § 1153. ob. z. obč. Dle všeobecných zásad musilo by podnikatelstvo dráhy dokázati náhodu (casus), kteráž překazila náležité splnění smlouvy (dovož na určité místo). Srv. § 1298. ob. obč. z. — Jiné bylo by bříme průvodní mimo případ smlouvy, na př. když jízdou po dráze poškozence byl majitel povozu, jenž právě přes neuzavřenou dráhu jel. Tu náleželo by dle všeobecných zásad na poškozenceho, aby dokázal mimo škodu vzatou i zavinění škůdcevo. Srov. §§ 1296. a 1311. ob. zák. obč. Avšak zákon železniční ze dne 5. března 1869 nerozeznává obojího případu, nýbrž upravil bříme průvodní v zájmu bezpečnosti obecnstva v ten způsob, že poškozenceý nikdy dokázati nemusí vinu správy železniční (což zákon z r. 1869 chybně vyslovuje ve formě praesumce viny její), nýbrž naopak, že správa železniční povždy dokázati musí nevinu svou, ano nestačí tu ani důkaz pouhého casus, nýbrž potřebí důkazu casus maioris. Srov. o tom Randa: Haftung der Eisenbahnunternehmungen etc. (1869). Bar v Grünh. Zeitschr. IV. str. 74., sl. 78., podotýká, že anglická a americká judikatura i bez zvláštního předpisu o »vis maior« k týmž důsledkům dochází, ku kterýmž naše praxis dle těchto předpisů.

konným předpisům o úrazovém pojištění ze dne 28. pros. 1887 č. 1. a 1888 podrobeni.⁹¹⁾]

Povinnost k náhradě ani smlouvou ani reglementy (rády dopravními) napřed vyloučena býti nemůže. (Způsobena-li škoda jiným způsobem [usmrčen-li na př. dělník neb cizinec v dílnách závodu], platí obecné pravidlo, že vinu dokázati musí škodující. Srov. č. 10.711. sb. Gl. U. W.) — Ježto tu dle §§ 1325.—1327. obč. z., ku kterým zákon z r. 1869 výslovně poukazuje, na stupni viny nezáleží, ana povinnost i bez viny vzniká, musí dráha v těchto případech nahraditi vždy plné interesse a ku žádosti strany též »bolestné«. Sr. § 4. t. spisu.

Zejména žádati lze (i bez zlého nakládání § 1326.) netoliko pro zevnější poškození, nýbrž i pro vniterní chorobu náhradu ušlého výdělku (při čemž na tom nezáleží, obdrželi-li poškozený z jiné strany pensi, Röll č. 244., 269.) a při zmenšené vyhlídce na lepší zaopatření i za to odškodnění přiměřené; rovněž žádati lze »bolestné« (§ 1325.), jehož výši soud — hledě k bolesti tělesné a sklíčení psychickému (starost o budoucnost etc.) dle volného uvážení vyměří (sr. §§ 273., 274. soud. ř., nál. č. 14.949., 15.005. sb.); k tomu sr. Ott: Řízení soud. § 78. a st. 179. (Může-li muž žádati za náhradu ujmy, jež mu vzešla smrtí ženy, která mu při výživě pomáhala? Nál. Röll c. 1. to popírá, rovněž nál. Slg. Neue F. č. 2736., 4100., 4152., nál. z 10. ledna 1911 v »Práv.« 1912. st. 160.; mně zdá se opačný náhled správným; sr. §§ 44., 92. obč. z.; povinnost ženy jest, »dem Manne in der Erwerbung nach Kräften beizustehen«. — Tak výslovně nový něm. zákon § 845. — O zániku povinnosti k placení renty, když po-

⁹¹⁾ Ovšem požívají zřizenci železniční dle cit. zák. z r. 1894 jistých výhod: zejména roční výdělek počítá se jim plně, třeba převyšoval 2400 K, průměrný zákonný důchod ze zákona úrazového plynoucí zvyšuje se jim o 50%, ano při trvalé nezuživosti (Siechtum) může se jim důchod až na 120% ročního důchodu zvýšiti; jich vdově a jich dětem zvyšuje se pravidelný důchod o dvě třetiny; k tomu sr. Menzel Ger. Zeit. 1895 č. 6. Sr. nálezy Sb. Neue Folge č. 1272., 1329., 1826. a 3601., které zamítají nároky na základě železn. zákona z r. 1869.

zději poškozený úplně se pozdraví, nelze pochybovati. Sr. též něm. zák. §§ 845., 1617.

Výjimečnou normu zákona tohoto nelze rozšířiti na koňské dráhy a na parníky, jakkoliv de lege ferenda toho nejvýše potřebí jest. Srov. též Unger I. st. 94. sl., pak nál. č. 12.644., 14.772. sb. U. G. a Tilsch, Sborník II. str. 52. sl. 57., zejména oproti odůvodnění nál. nejv. s. z 19. února 1901 č. 14. týkající se katastrofy na parníku Pražské paropl. spol.

Pouze pro souvislost budtež v poznámce uvedeny i další případy, kde dlužník v poměru obligačním omlouvati se může toliko důkazem vis maioris.⁹²⁾

B. Silostroje.

Dle vzoru zákona o ručbě železnic, však mnohem mírněji ustanoveno jest ručení za škody, jež způsobeny byly **automobilem** bez kolejnic hnaným (jízdním silostrojem [i motorovým kolem])

⁹²⁾ V obligačních poměrech ručí dlužník i za náhodu, vyjímaje moc neodolatelnou:

a) V případě závazku již stávajícího práv jest povozník dle čl. 395. zák. obch. ze ztráty neb z poškození nákladu, jestliže nedokáže, že škoda vzešla neodvratnou mocí (vis maior) neb přirozenou povahou zboží, neb nedostatečnou a zevně nezávadnou obálkou (čl. 395.). (Ještě návrh Hortenův III. 20. § 24., 32. cf. III. 1. § 76. osvobozuje povozníky a hostinské toliko v případě vis mai.; návrh Mart. a obč. zák. o tom nečiní více zmínky.)

b) Podobně ručí stát při poštovních zásilkách rakousko-německých ze škody, která stranám vzešla ztrátou, zkázou neb poškozením věcí po jízdní poště zaslaných (Fahrpostgegenstände) neb ztrátou rekomandovaných dopisů, ač nenastala-li škoda válkou, neodolatelnou mocí přírodní neb vlastní vinou zaslátelce. (Srov. sml. pošt. s Německem ze dne 7. května 1872 č. 17. ř. z. z r. 1873.) Za rekomandovanou zásilku dává se náhrada 21 zl. r. č.; při předmětech po poště jízdní zaslaných nahraňuje se za libru 1 zl. 50 kr., ač není-li cena zvláště udána. (Náhrada nemá převyšovati obecnou cenu věcí.) Právo k náhradě promlčuje se v šesti měsících; promlčení přetrhuje se reklamací. Srov. čl. 16., 42. a 43. sml. ze dne 7. května 1872 č. 17. ř. z. z r. 1873 a nař. ze dne 29. října 1872 č. 154.

Kraftfahrzeugen). Sr. zákon ze dne 9. srpna 1908 č. 162. Ř. Z.; k tomu policejní min. nařízení ze dne 26. října 1908 č. 221., k tomu též č. 222. Ř. Z., pak ze dne 28. dubna 1910 č. 81. Ř. Z., kterým hledíc k mezinárodní úmluvě Pařížské ze dne 11. října 1909 (u nás posud neuveřejněné) nová bezpečnostní opatření ohledně silostrojů byla uvedena. (Nař. ze dne 27. září 1905 č. 156. bylo tím zrušeno.)^{92a, 92b} Ovšem z druhé strany rozšiřuje též zákon ručení i na škody na věcech způsobené.^{92c} Jestliže totiž dopravou (vozbou) (durch den Betrieb) jízdného silostroje elementární silou na veřejných cestách (bez kolejnic) hnaného někdo byl poraněn aneb zabit, neb byla-li tím škoda na věcech způsobena, ručí řidič (chauffeur) a vlastník (ručebníci) solidárně za náhradu škody a to při poškození věci dle § 1323. obč. zák., t. j. jen za náhradu skutečné škody (d. emergens), při poranění tělesném podle § 1325. a 1326. obč. zák., při zabití podle § 1327. obč. zák. Tím však nevylučuje se ručení za náhradu vyšší, pokud dle vš. obč. zákonníka neb dle jiných zákonů odůvodněno jest, na př. při úmyslném poškození dle §§ 1324., 1331. obč. z. Sr. § 7. zák. (Slovy: »veřejné cesty« rozumí zákon obecně užívané cesty.)

Z ručení jakož řidiči jsou vyjmuty vojenské osoby vykonávající službu svou § 1. odst. 2. zák. Byl-li silostroj přenechán někomu k užití (provozování, Betrieb) na jeho vlastní účet a nebezpečí, ručí tento na místě vlastníka,

^{92a}) K tomu sr. Fr. Meili, Die Kodifikation des Automobilrechtes, Randa, Schadensersatzpflicht (2. vyd. st. 217. sl.), Fr. Werner, Das österr. Gesetz über die Haftung aus dem Betriebe von Kraftfahrzeugen (1908), Krasnopolski, Oblig. III. § 35. st. 199.; Das Automobilhaftpflichtgesetz (mit Materialien) 1908. — Zákony o automobilech mají posud: Německo, Dánsko, Švédsko, Holandsko.

^{92b}) Předpisy tohoto zákona nevztahují se vůbec na jízdné silostroje, které dle úředního vysvědčení o nich vedeného nemohou překročit největší rychlost 25 kilometrů za hodinu (§ 5.). O těchto t. zv. nákladních automobilech (Lastenautomobil) sr. min. nař. ze dne 26. října 1908 a z 28. dubna 1910. Zákon ten nevztahuje se také na úrazy, které se přihodily při závodech neb průpravách k nim (training). § 11. odst. 3.

^{92c}) Při železničních jest nedostatek ochrany poškozených věcí méně citlivým, protože pro náhradu škody transportem věcí způsobené stacích § 395. obč. zák.; ovšem ohledně věcí jinakou železniční nehodou způsobených postrádáme speciální ochrany

na př. nájemník, poživatel. § 1. zák. (Zákon ho nazývá »Betriebsunternehmer«. Však toho názvu užívá náš zákon dosti nevhodně, neboť nemusí se provozování díti obvykle aneb dokonce po živnostensku.^{92d})

Všechny osoby ty (vlastník, řidič, majitel) ručí i za třetího, kterého užívaly při provozování jízdného silostroje, ovšem pokud jde o jeho služby při provozování vozby (užívání stroje) § 2. odst. 4. a § 8.).^{92e} Byl-li silostroj bezprávně odňat moci vlastníka neb podnikatele, ručí na jich místě ten, kdo strojem vládne (disponuje). § 1., odst. 4.

Předpisy §§ 1. a 2. toho zákona nevztahují se k nárokům náhradným z poškození těch osob neb věcí, které se jízdním silostrojem dopravují, leč by se doprava děla za úplatu neb v živnostenské dopravě neb ve službách (příkazech) některé osoby k ručení zavázané. (§ 4. zák.) Doprava hostí neposkytuje těmto nárok náhradní.

Kdo dle těchto předpisů za škodu ručí, jest podle § 2. zák. jen tenkrát osvobozen od povinnosti k náhradě, dokáže-li, že

- a) škodná událost, v z d o r zachování všech předepsaných a věcně přiměřených opatření při zacházení silostrojem — nemohla se odvrátiti;
- b) aneb, že událost způsobena byla třetí osobou, za kterou osoba ručbou zavázaná (§ 1.) neodpovídá^{92f}), aneb že se nehoda stala
- c) vlastní vinou poškozeného.

^{92d}) Švýcarská osnova užívá lépe slova: »Halter« (majitel). Já navrhoval terminus: »Betriebsherr«, což Krasnopolski, III. str. 200. schvaluje. Sr. též Rob. v. Mayr: Betrieb im Automobilgesetz (1911, Festschrift zur Jahrhundertfeier des A. B. G. B.)

^{92e}) Poslední tato slova § 8. (soweit es sich um ihre Dienstleistung beim Betriebe des Kraftfahrzeuges handelt) pokládá Krasnopolski III. st. 209. p. 2. neprávem za zbytečné; neboť všeobecné znění zákona o ručbě železnic (§ 1. zák. z r. 1869) zavdalo příčinu k pochybnosti, neručí-li dráha za škodu, když zřízenec dráhy mezi jízdou cestujícího zavraždil; sr. shora st. 64. poz. 86. Protož navrhoval jsem onen dodatek k § 8. zák. o automobilech. — Připomenouti dlužno, že toto bezvýjimečné ručení pána (vládce) automobilu platí dle §§ 2. a 8. zák. i tenkrát, když nárok poškozeného posuzuje se dle občanského práva. Sr. též Krasnopolskiho na u. místě.

^{92f}) K tomu sr. shora § 2. odst. 4. a § 8. zákona. Omluva vinou tre-

Kdo popírá povinnost ručební, musí dokázat skutečnost, na kterých se jeho osvobození po zákonu zakládá (§ 1. odst. 5.). Podle toho tedy presumce § 1296. obč. z., že se v pochybnosti nepředpokládá vina, při automobilech neplatí. (Rovněž neplatí ohledně škod železničních dle § 1. zák. z r. 1869.) K lit. a) dodává zákon (§ 2.), že za škodu, pocházející z povahy jízdního silostroje neb ze zvláštního způsobu, ze selhání neb nedostatků jeho činnosti ručitel (§ 1.) bezvýjimečně ručí. (Tak zvané vniterné vady. Ne zcela tak při drahách.) V tomto směru, co se týče povahy strojové či vniterných nedostatků stroje, odpovídá tedy ručitel, i když vynaložil všemožnou péči, aby odvrátil nehodu (ručení absolutní), kdežto jinak připouští se při automobilu exculpační důkaz, že ručitel (ovšem marně) vynaložil veškerou věcně přiměřenou opatrnost.^{92g)} Rozdíl mezi ručbou při automobilech a ručbou při drahách záleží tedy netoliko v tom, že tam nehoda nemusí býti neobyčejného rázu (vis maior), nýbrž i v tom že při automobilech připouští se exculpate důkazem náležité opatrnosti.^{92h)} Důle-

tiho jest vyloučena, když ručebník (ručitel) užíval jeho při provozování jízdního silostroje. § 2. odst. 3. Ručitel (§ 1. der Haftpflichtige) ručí tedy bezvýjimečně za svého zřízence službu konajícího, a to i tehdy, když nárok náhradní posuzuje se dle občanského zákona. § 2. odst. 3. a § 8. odst. 2. zákona.

^{92g)} Zákon (§ 2.) zní: Der Haftpflichtige wird von der Pflicht zur Ersatzleistung nur dann befreit, wenn er beweist, dass das schädigende Ereigniss durch Verschulden eines Dritten oder des Beschädigten selbst verursacht wurde, oder dass es trotz der vorschrifts- und sachgemässen Vorsichten in Führung und Behandlung des Kraftfahrzeuges nicht abgewendet werden konnte und auch nicht auf die Beschaffenheit des Kraftfahrzeuges oder auf die Eigenart, das Versehen oder die Mängel seiner Funktion zurückzuführen ist. Návrh, aby se řeklo »mangelhafte Beschaffenheit«, byl v panské sněmovně zamítnut. Sem náleží na př. hmot, náhlost obrátů stroje, smeknutí etc.

^{92h)} Nejde tu snad o culpa levissima, nýbrž o zvlášť kvalifikovanou věcnou ostražitosť. Tomu přisvědčuje Krasnopolski, III. st. 203., Prušák, Trestní právo, st. 96. Protož žádá také min. nař. z 27. září 1905 č. 156., pak z 28. dubna 1910 č. 81. průkaz věcné způsobilosti řidiče (chauffeura). — Pravidlo § 2. platí také pro případ, že škoda pochází ze splašení se zvířat, neb že záleží v poškození zvířat na veřejných cestách bez dohledu pobíhajících.

žitým jest předpis § 3., že normy §§ 1. a 2. nevztahují se na vzájemné nároky náhradní těch, kdož sami za náhrady ručí (§ 1.), pokud nároky ty z jedné a též škodné události vznikly. Nemůže tedy na př. pán automobilu na řidiči neb tento na pánu neb jeden majitel automobilu na jiném majiteli žádati v takovém případě náhradu na základě tohoto speciálního zákona, nýbrž jen podle mírnějšího občanského zákona. Při tom nezáleží na tom, zdali škoda vznikla z nehody jediné jednoho silostroje, aneb zdali událost přihodila se tím, že silostroje setkaly (srazily) se spolu neb se strojem, vozy etc. podniků železničních, jež podrobeny jsou zákonům ze dne 5. března 1869 č. 27. aneb ze dne 12. července 1902 č. 147. (§ 3. zák.). Nároky ty řídí se tu podle občanského zákonníka (§ 3.). Důvod záleží v tom, že slušnost káže, aby se v těchto případech neužívalo přísných výjimečných předpisů §§ 1. a 2., nýbrž aby platilo tu pravidlo obecné, že škodu nese vinník. (Motivy výb. sněm. posl.) Náhradní nároky řidiče proti pánu (majiteli) automobilu řídí se občansk. zákonníkem, resp. pokud řidič po zákonu (§ 11. t. zák.) proti úrazům u pojišťovny úrazové pojištěn jest dle zák. ze dne 28. pros. 1887 č. 7. Ř. Z. ex 1888. Příznivějšího, náhradního nároku proti majiteli silostroje dle občanského zákonníka má řidič ovšem toliko v případech §§ 46. a 47. úraz. zák. (Zvýšený nárok odškodňovací, jenž dle dodat. zákona ze dne 20. července 1894 č. 168. zřízencům železnic poskytnut byl, chaufferům nepřisluší. Sr. též Krasnopolski, § 35. p. 3.)

Nároky třetích osob takovou událostí poškozených řídí se ovšem tímto zákonem z r. 1908 nebo zákony shora uvedenými dle různosti osoby žalované. (§ 3.) Též majitel automobilu může náhradu škody na podniku železničním žádati na základě přísnějšího železničního zákona, jelikož prvý odstavec § 3. ustanovil úchytku jen z ručení zákona o automobilech. Sr. též Krasnopolski III. sl. 205. poz. 1. Znění § 3. ovšem jest pochybné.

Nároky na náhradu škod na základě §§ 1., 2. a posledního odstavce § 3. toho zákona promlčí se.⁹²ⁱ⁾

a) v šesti měsících ode dne, kterého se poškozený dověděl o škodě a osobě k náhradě povinné;

⁹²ⁱ⁾ Citace § 3. není ovšem zcela na místě; sr. Krasnopolski, III. st. 206 pozn. 6.

b) bez ohledu na tuto vědomost ve třech letech ode dne škodné události.

Od promlčení liší se praekluse (propadnutí) práva, jež nastati může před uplynutím promlčení, opominul-li totiž poškozený ve čtyřech nedělích od nabyté vědomosti, oznámí osobě náhradou povinné nehodu, leč by ručitel v též lhůtě jiným způsobem o nehodě se dověděl (§ 6. zákona). Touto reklamací náhrady má se totiž zameziti zneužívání práva k náhradě pro případy smyšlených neb přehnaných neb dávno minulých požadavků, a ručitelům má se poskytnouti možnost, aby rychle vyzkoumali pravý stav věci.^{92k)} Objeví-li se škoda teprv po uplynutí těchto dob, na př. vznikne-li časem nervosní choroba, rozhodne doba, kdy poškozený o tom zvěděl.

Výjimkou ručí se dále za nahodilou škodu v těchto případech:⁹³⁾

a) Dle § 10. lit. b) zák. ze dne 14. září 1854 čís. 238. jsou železné dráhy (bez ohledu na způsob dopravy: elementární neb koňskou silou) — nehledě k tomu, zdali viny se dopustily čili nic — povinny nahraditi veškerou škodu, kterouž stavbou železnice na veřejném neb soukromém statku

^{92k)} Sr. Krasnopolski, III. str. 207. Žaloby o náhradu škod automobilem způsobených mohou se podávati netoliko u soudu bydliště žalovaného, nýbrž také u soudu věcně příslušného, v jehož obvodu se škodná událost přihodila (§ 9.) — Ustanovení velmi příhodné, aby poškozenému rychlé soudní pomoci se dostalo. Předpis ten platí i tenkrát, kdy nárok posouditi dlužno dle obě. zákonníka (§§ 1. a 2. zák.). — Poškozený má pro svou pohledávku přední zákonné právo zástavní na pohledávce ručícího pojistníka (Versicherungsnehmer) naproti pojišťovateli z jeho pojištěné ručební povinnosti (§ 10.).

⁹³⁾ Zdali v případech těchto vis maior omlouvá, jest pochybno; Unger, Jahrb. f. Dogm. 30. str. 234. p. 20. ovšem za to má, že se již dle všeobecných interpretačních zásad rozumí, že vyšší moc vždy jest exkulpací. Dle světového pošt. spolku sprostuje vis maior povinnosti k náhradě; nikoliv dle interních rak. předpisů. Sr. též Pollitzer, H. R. § 148., Natter, Haftpflicht der österr. Post- u. Telegrafenanstalt st. 17. (1905). Viz dále k tomu mezinárodní poštovní smlouvy (Weltpostverträge des Weltpostvereines) v Římě dne 26. května 1906 uzavřené a v rak. Ř. Z. — R.G. Bl. 1910 č. 218. s datem 1. prosince 1910 uveřejněné.

zpusobí, ano dráhy ručí též za škody, kterouž později (in der Folge) (tudiž i provozováním vozby) někomu na pozemcích, stavbách etc. způsobily. (Srov. nál. č. 5192., 6458., 6832., 7469., 8148. [při zřízení příjezdu bez zábradlí], 8681. Gl. U. W., pak č. 766., 804., též 86. Neue Folge.) To platí i tehdy, když práce svěřeny jsou podnikatelům, již pracují ve vlastní režii. Srov. nál. čís. 5192., 7749., též sb. Totéž platí o škodě předběžnými pracemi železničními způsobené. § 42. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30. ř. z.⁹⁴⁾ Dle toho v případě č. 8873. sb. Gl. U. W. na základě cit. § 10. lit. b) odsouzena byla dráha k náhradě škody, která uhelným prachem lokomotivy na bělidlu podnikatele způsobena byla (klesnutím ceny živnosti). Cfr. č. 6832. (Jinak ovšem starší praxis, srov. č. 948.: zapálení stavení, otřes stavení č. 6832.) Za to ručí dráha při zapálení lesa jiskrami lokomotivy, č. 8568. sb. Gl. U. W. (Starší praxe normu § 10. I. b) nevztahovala na provozování vozby; podobně Krainz § 402.) Znění zákona jest ovšem obojetné: »Die Eisenbahnunternehmungen haben ferner solche Vorkehrungen zu treffen,

⁹⁴⁾ Podobně ručíme v jistých obligačních poměrech netoliko za škodu zaviněnou, nýbrž též za škodu nahodilou, aniž by na tom záleželo, zdali náhoda jest obyčejný casus či vis maior. Tak ručí věřitel zástavní za náhodu v případě § 460. (podzastavení zástavy); též podnikatel dráhy, jež expropriaci ve skutek neuvádí dle § 38. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30., konečně ručí stát jako podnikatel pošt při zásilkách uvnitř Rakouska za škodu skutečnou, která vzešla ztrátou, zkázou neb poškozením věci po jízdě poště zaslaných (Fahrpostgegenstände, zejména peněžních zásilek), ať si škoda vzešla vinou rak. pošt. zřízenců neb náhodou (durch irgend ein zufälliges Ereigniss). Srov. §§ 32., 40. pošt. řádu ze dne 12. června 1838 č. 280. Sb. z. s. (Ručení státu jest tu tedy přísnější než při zásilkách rakousko-německých, srov. pozn. 92.) Za doporučené dopisy poštou zaslané ručí stát v interním obchodu jen tehda, když ztráta vzešla vinou rak. pošt. zřízence. Dekr. dv. komory ze dne 6. listopadu 1838 č. 302. §§ 2. a 20. a ze dne 6. února 1839 č. 307. Ručení státu jest tu tedy mírnější než při zásilkách rekom. dopisů německo-rakouských, sr. pozn. 92. Za škodu vzešlou ztrátou, zkomolením neb opožděním telegrafických depeší stát neručí. Srov. § 4. telegr. řádu ze dne 16. července 1873 č. 130. — Podobně neručí stát za nižádné škody telefonní službou vzniklé. Telef. řád ze 24. července 1910 č. 134. Ř. Z. K tomu sr. Naviasky, Ger. Z. 1912 č. 21.

dass die angrenzenden Grundstücke, Gebäude etc. durch die Bahn weder während des Baues, noch in der Folge Schaden leiden, und sind verpflichtet, für derlei Beschädigungen zu haften. «(O vině podnikatelů nečiní se tu zmínky.) Však předpis ten jistě omezuje se na nemovitě věci, arg. doložka: angrenzenden. Sr. Krasnopolski, III. st. 188. Schvalovati tedy dlužno nálezy z 25. čce 1899 č. 10.233 v Práv. 1900 st. 211. a z 8. května 1901 č. 5086. (Zprávy M. F. 1901 st. 156.), kterými odmítnuta byla žaloba o náhradu škody, jež na povozu a nákladu způsobena byla. Sr. též Löffler, Zp. M. J. 1901; nál. č. 216., 285. Sb. Gl. U. N. F.⁹⁵⁾ Norma ta jak i předešlá dá se dobře odůvodniti zvláštností a ohromností podniku železničního; přísné to ručení má též za úkol, donutiti podniky takové k opatrnosti a obezřetnosti co nejintenzivnější — nehledíc k značnějšímu (ovšem snesitelnému) nákladu. (Moment vychovávací.)⁹⁶⁾

b) Učiní-li dobytek (neb jiné zvíře) škodu na majetku polním (Feldgut, na př. na pozemku, na úrodě, vodovodech, polních cestách atd.), musí vlastník zvířete náhradu dáti, a to i tenkrát, když dobytek svěřen byl pastýři a s jiným dobytkem ve společném stádě smíšen byl. § 1321. (Slovo »Vieh« § 1321. sluší ve smyslu osnov bráti v širším smyslu: Thier; sr. pozn. 97.) Že tu není potřeby viny vlastnickovy, uznávají nálezy č. 6654. a 14.047. sb. Gl. U. W. (Tak i Nippl ad § 1321., Kutschker p. 86., Krainz, II. § 402., Strohal, Gutacht. str. 148., Steinbach a jini [jinak Unger, I. st. 74. p. 11.], nerozhodně Krasnopolski III. st. 197.; tak i § 1561. sask., čl. 1385., franc., čl. 1154. ital. Code a nyní § 833. něm. zák., jenž však právo k zabavení dobytka neupravuje, nýbrž otázku tu z em-

⁹⁵⁾ Ovšem nedostává se tu souhlasu se zákonem z 5. března 1869 č. 27. Ř. Z.: Byl-li na povozu usmrčen neb na těle poškozen vlastník neb kočič, nebylo by potřebí dokázati vinu dráhy; jde-li však o škodu na majetku způsobenou, musí se dokázati vina.

⁹⁶⁾ I tu žádá slušnost, aby podnikatel závodu v tak velkých rozměrech provozovaného a značnými výsadami nadaného jak výhody tak i rizika podniku účasten byl. Sr. Mataja l. c., Steinbach č. 30., Gierke l. c., Unger, Handeln st. 4. sl., Löffler st. 158. sl.

skému zákonodárství vyhrazuje.) To plyne netoliko z obecného znění § 1321. obč. zák., který není důsledkem § 1320., nýbrž též z ratio legis a z vývoje historického.⁹⁷⁾ Ne-

⁹⁷⁾ Neboť i dle něm. práva nebylo potřeby viny vlastníka zvířete. Srov. Stobbe Priv. R. § 70. p. 590. sl. a § 202., str. 402. Dokladem toho výkladu jsou i předběžné kodif. osnovy, předem Cod. Ther., jenž o tomto případě jedná v III. díle c. 22. pod záhlavím: »Von den für Verbrechen geachteten Handlungen«, welche (§ 1. n. 2.) nicht aus wahrer Schuld begangen, doch aber von dem Gesetz eine beimessentliche Schuld zu unterwalten vermuthet oder dafürgehalten wird. (Nr. 3.: Der Grund dieser Dairhaltung besteht entw. in der Unerfahrenheit oder Nachlässigkeit dessen, welcher zu dem Schaden Anlass u. Gelegenheit gegeben, oder in einer schädl. That Derenjenigen, die unter der Gewalt des Anderen stehen.) Cf. § 6. nr. 31.: »woführ allemal der Herr des Viehs zu haften hat, weil ihm schon die That zur Schuld gerechnet wird, dass er nicht mehrere Vorsicht gebraucht, um den Schaden zu verhüten.« Sr. str. 29. Ještě určitěji zní Hortenův návrh III., 23. § 14. »Der Eigenthümer des Viehes soll jedesmal für den von demselben Jemanden zugefügten Schaden verfänglich werden, nicht nur wenn... er oder seine Leute... durch Nachlässigkeit zu dem Schaden Anlass gegeben, sondern« atd. . . . O možnosti exculpae důkazem bezvinnosti návrh se ovšem nezmiňuje; neboť nejde tu o pravou praesumci, nýbrž o bezvýjimečný předpis zákona. K tomu sr. nyní též Brunner, Ger.-Ztg. 1898 č. 42., 43. — Výkladu našemu svědčí dále zejména § 66. zák. lesního z 3. prosince 1852 č. 250.: »Wenn nachweislich das Vieh nur durch Bergung... drohenden Gefahren entzogen werden konnte (Schneeflucht, heftige Gewitter, Hagel-schlag etc.), so ist der Vieheintrieb nicht strafbar. Hiebei verursachte Beschädigungen sind jedoch zu vergüten.« Podobně prve zák. o polních škodách ze dne 30. ledna 1860 č. 28. (§ 27.) — Kůň po dráze dopravovaný utekl ze stanice a způsobil v zahradě škodu. Nejvyšší soud nálezem ze 14. listop. 1877 č. 5748. odsoudil vlastníka koně na základě §§ 1321., 1322. Ovšem mohla tu ale býti též dráha žalována, srov. konc. zák. žel. 14. září 1854 § 10. lit. b). — Ostatně jest znění § 16. (resp. 15.) zemsk. zák. z r. 1875 takové, že z něho čerpati lze důvodu i pro náhled opačný. Že § 16. (15.) zemských zák. poukazuje mimo to na § 1315. obč. zák., není našemu náhledu na závalu; neboť ručení dle §§ 1315. a 1321. nevylučuje se na vzajem. — Že by zistavní právo dle § 1321. vzniklé mělo přednosti před jinými prve nabytými zástavními právy, jak tvrdí nálezy 1. a 2. stolice G. Z. 1885 č. 2. (Hradec Štyr.), v pravdě se nezakládá; neníť »patrné, že zvíře předem ručí (jaksi noxae deditio) za škodu jim způsobenou«. Ani analogie § 456. zde místa nemá. — Něm. zák.

lze-li při škodách stádem způsobených vypátrati, či dobytek škodu učinil, právi jsou vlastníci zvířat v stádu spojených rukou nerozdílnou. (Mezi sebou ovšem rozvrhují náhradu škody dle druhu a počtu dobytka.) Srov. min. nař. ze dne 30. ledna 1860 č. 28. ř. z., kteréž v některých zemích, zejména v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Haliči a Bukovině, Korutanech, Krajině, Terstu, Gorici a Istrii, Vorarlberku nahrazeno jest zemskými zákony (českým ze dne 12. října 1875 č. 76., moravským ze dne 13. ledna 1875 č. 12., slezským ze dne 30. června 1875 č. 21.)⁹⁸⁾ — Poškozený (vlastník, pachtěř, poživatel atd.), rovněž i polní hlídač pod přísahu vzatý jménem poškozeného (§ 28. česk. zák.) má dle § 1321. právo, na samém pozemku tolik kusů zabaviti, kolik k nahrazení škody potřebí, ano když v lesích zajmutí koz, ovcí, dobytka vepřového a drůbeže, pak když na polích zajetí drůbeže není možným, dovoleno, zvířata tato i zabiti (zabitě kusy mají se pro vlastníka nechati ležet). Srov. § 65. lesn. zák., § 27. česk. z. o ochraně pol. maj. ze dne 12. října 1875 č. 76. z. z., moravský ze dne 13. ledna 1875 č. 12.⁹⁹⁾

§ 833. ukládá povinnost k náhradě tomu, kdo zvíře drží; vina se nevyhledává.

⁹⁸⁾ Zákony tyto — dosti nepřesně složené — vytištěny jsou v 8. svazku sbírky Manzovy. — K ochraně polního majetku zřízení jsou přísnežní polní hlídači. Pravidelně má každá obec pro svůj okršlek polní hlídače (Flurwächter) v přiměřeném počtu ustanoviti (§ 18. česk. zák.); ale též jednotlivým gruntovníkům může se zřízení zvláštních polních přísnežných hlídačů povoliti (§ 19. t. z.). Polní hlídač má za poškozeného vykonati zabavení dobytka (§ 1321. z. ob.); zabavený dobytek má odevzdati obecnímu starostovi, soukromý hlídač svému pánu a oznámiti to starostovi (§ 29.). Starosta nařídí trestní řízení pro polní puch buďsi na oznámení přísnežného hlídače, buďsi na žádost poškozeného. Starosta (s dvěma radními) má v trestním nálezu též náhradu škody přiknouti (§ 37. a 40.). Odvolání podá se k hejtmánství. Škodu odhadnouti má přísnežný polní hlídač, a jestli škoda 5 zl. převyšuje, soudní přísnežný odhadce (§§ 38. a 39.). Převyšuje-li škoda 15 zl. a odpírá-li škůdce správnosti odhadu, má se škoda jen do 15 zl. přiknouti a škodující v příčině toho, oč více požaduje, k pořadu práva poukázati (§ 40. zák. pro Čechy, jenž náleží mezi nejnepovedenější zákony doby novější!) O právní povaze puchu sr. Rudolf, v Práv. 1891 str. 405. sl., Marchet, v St. W. B. I. str. 452. sl.

⁹⁹⁾ Z téhož důvodu přisoudil nář. G. Z. 1881 č. 11. lesníkovi právo,

Poškozený má se však v osmi dnech s vlastním dobytekem o náhradu smluviti, neb žalobu na soudce, resp. když jest tu trestní polní neb lesní puch (Feld-, Forstfrevell) na správní úřad (v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v ostatních zemích shora uvedených, vřbec úřad obecní, srov. § 31. česk. zák.) vznésti, sice bude povinen, zabavený dobytek vrátiti.¹⁰⁰⁾ To musí ostatek učiniti

zastřeliti psa v lesích neb polích honičiho. (Slovo »Vieh« béře však ve smyslu užším, totiž: dobytek užitečného: nář. č. 7550. sb. Gl. U. W. — Ostatek ustanovuje § 40. honeb. zák. pro Čechy ze dne 1. června 1866 (srov. podobný § 17. pat. hon. ze dne 28. února 1786); že pán houby má právo postřeliti honící psy a kočky, potulující se dále 200 sáhů od nejbližšího domu; jinak postřelení psa kromě sebeobrany (srov. č. 7550. G. U. W.) dovoleno není. Zastřelení potulujících se (bez dohledu honících) psů v cizím revíru dovoluje též dolnorak. nar. z 27. pros. 1852, nikoli však psů uprchlých zejména na hranicích honithy; sr. č. 14.878. sb., pak č. 5745. (nedobré rozvržení průvodu), 6021., 7550. sb. Gl. U. W. — Vše to, co v textu uvedeno, obšírně ustanovuje již Cod. Ther. III. c. 22. §§ 18. sl.: »wollen die bis-hero üblichen Pfändungen auch noch fernerhin gestatten«.

¹⁰⁰⁾ Toto právo k zabavování jest zbytkem staršího práva germanického, kteréž právo k svémoci (Selbsthilfe) v rozsáhlé míře uznávalo. Sesílením moci státní vždy užší a užší kladený byly meze svémoci, až se tato konečně skorem naprosto vytratila. Srov. Gerber, D. Privatr. §§ 69. a 70.; Bluntschli-Dahn § 102., Stobbe § 70. Monografie: Das germ. Selbstpfändungsrecht etc. v. Naegeli (Zürich 1876); Samuelsohn Ernst, Wirkungen der Privatpfändung (1878), k tomu Krasnopolski, Mittheil. d. d. J. V. 1878 str. 101., Krit. V. Schr. 1881 IV. S. 147. Grünh. Zeitschr. XV. p. 66. p. 108. (Ordo iudicii terrae čl. 54., jehož se K. dovolává, nečiní o tom zajetí žádné zmínky; ovšem ale knih. Rožm. čl. 226. (Jir.), Vlad. Zř. čl. 477., Zř. Z. z r. 1549 čl. Q. 23. a pozdější; sr. též Brandl, Gloss. s. v. Zájem. Zachovalo se však podnes právo k zajetí dobytka polní škodu způsobivšího. Srov. již Sachsensp. II. 47., § 1.—3.; Všeherd VII. 18.; Česká městská práva, R. XXV.; O. Zřiz. Z. Q. 32.—35.; rak. Tract. de jur. incorp. XIV. § 1.—3.; pruský L. R. I. 14. §§ 415.—464.; haličský zák. III. § 458.; rak. zák. §§ 1321. a 1322.; býv. saský zák. §§ 488.—494., švýc. pr. oblig. § 66. — Podobné právo zájmu nalézá se v právu polsk. a uhersk.; sr. čl. »abactio« v Encycl. Ottově. Právo k zajatému dovytku jest dle německého (a švýc.) práva spíše právem retenčním (sr. Bluntschli § 103.), an poškozený nemá věcného práva. Dle rak. zákoníka však objevuje se nám ono právo jako skutečné právo zá-

i tehdy, když se mu zaň jiná přiměřená jistota dá (§ 1322.), jejíž obnos obecní starosta vyměřiti může. Srov. § 19. nař. ze dne 30. ledna 1860 a § 35. zák. pro Čechy.¹⁰¹⁾

Pokud dle exek. řádu § 251. č. 3. vyloučena jest exekuce na jednu dojnou krávu neb jediné dvě kozy neb tři ovce, jichž k uživení dlužníka a rodiny ve společné jeho domácnosti žijící potřebí jest, potud jest i zájem dobytka takového dle § 1321. vyloučen. (Sr. Steinbach, Das Ges. von 10. Juni 1887 p. 41. Důsledek v prakt. životě někdy dosti neutěšený!)

c) Zpravidla majitel krotkých zvířat, zejména psů, k náhradě

stavní, kterému v obyčejné soudní cestě (žalobou a exekucí) průchod zjednatí dlužno. Tak zřejmě § 1321. ob. zák. obč., §§ 27., 29. a 35. poln. zák. pro Čechy a korespondující §§ ostatních zemských zákonů — tak i kompilatoři, srov. Wahlberg, G. Ztg. 1879 č. 23. a Naegeli str. 108. sq. Různost ta jeví praktické účinky, jestli na př. dobytek zabavený k vlastníkovu sběhl. (Actio hypot.) Srov. jednak Gerber, § 71. pozn. 3., jenž neprávem kárá Zeilera III. str. 755., jednak Stubenrauch a II. k § 1321. Žaloba § 1321. nesmí se také rovnati žalobě k spravení praenotace, jak Kirchsteffrem str. 619. se stalo.

- ¹⁰¹⁾ Zavede-li politický úřad (v Čechách, na Moravě a v ostatních shora jmenovaných zemích úřad obecní) k žádosti poškozeného (neb přísežného hlídače polního) řízení trestní pro poškození či puch polní (Feldfrevel), má výnosem svým ustanoviti také náhradu (§ 26. eod. a §§ 37. a 40. česk. z.). Pominul-li trest promlčením (tříměsíčním), neb nebyla-li věc vůbec vznešena na politický úřad, rozhoduje o škodě soud civilní (§ 30. b eod. a § 44. česk. zák.) — Vše to platí také o škodách, ježto dobyt看em způsobeny byly v lesích, při čemž toliko tu úchytku na myslí míti sluší, že se puch lesní (Waldfrevel) z úřední povinnosti tresce. Protož nařizuje § 64. zákona lesního ze dne 3. prosince 1852 č. 250. ř. z., že se majitel lesa v osmi dnech s vlastníkem zajatého dobytka vyrovnati, aneb žádost za náhradu na politický úřad, k trestnímu vyšetřování kompetentní, vznéstí má. Jen tehda, když vlastník zvířete jest neznámý, neb když nebyl spáchán čin trestní (puch), podejž se žaloba o náhradu u civilního soudce. Srov. §§ 63., 64., 68. zák. lesního. Nesprávně Stubenrauch II. k § 1321. str. 449.—451., neúplně Kirchsteffter k § 1321. str. 577. Zabavení dobytka nesprošťuje však žalobce povinnosti průvodní: že škoda byla činěna a mnoho-li obnáší. K tomu Rudolf I. c. Dle německého práva požívá zabavující v prvnějším směru praesumce, že vůbec škoda způsobena byla. Srov. Bluntschli I. c.

škod jimi způsobených jen tehdy jest povinen, když se mu dokáže, že opominul náležité opatrování zvířete (§ 1320.). Tak i praxis Slg. N. F. 3700., též Krasnopolski, III. st. 196. — Zvláště upravena povinnost k náhradě při pominutí psa. — Jen zámožný vlastník psa, který se opominul, nahraditi musí útraty léčení pokousaných osob a škodu pokousáním dobytka způsobenou. (Je-li vlastník nemajetný, nahradí nemajetnému poškozenému stát dvě třetiny, obec jednu třetinu léčebných útrat.¹⁰²⁾ — Veškerou škodu vlastník psa povinen jest nahraditi jen tehda, když má viny, ku př. neuvázav psa i jinak kousavého, opominuv náležitého dozoru etc. Dv. dekr. ze dne 11. ledna 1816 sb. pol. zák. sv. 44. Dekr. dv. kanc. 17. května 1821, 7. ledna 1841 č. 491 sb. s. z., 22. září 1843.¹⁰³⁾ K tomu srov. zák. ze dne 29. února 1880 č. 35. §§ 35. a instr. 12. dubna 1880 č. 36.¹⁰⁴⁾ — Také soudní judikatura vychází z náhledu, že majitel psa práv jest zpravidla toliko v případě viny. Srov. č. 2189., 13.514. sb. Gl. U. W., N. F. č. 3700.¹⁰⁵⁾

- ¹⁰²⁾ Dv. dekr. ze dne 11. ledna 1811 sb. pol. zák. 44. č. 3. praví totiž: Über die Anfrage, wer die Heilungskosten für arme von wüthenden Hunden beschädigte Personen zu tragen habe, geruhten S. M. zu beschliessen etc. Text nejv. rozh. nezmiňuje se sice o náležitosti chudoby pokousané osoby; přes to mám — hledě k cit. úvodu — za správný výklad nálezu říšsk. soudu ze dne 7. července 1900 č. 123., jenž podmínku tu žádá. Nárok poškozeného má ráz veřejnoprávní.
- ¹⁰³⁾ Poučení, připojené k min. nař. ze dne 26. května 1854 č. 131. ř. z. praví sice v § 9.: »Übrigens bleibt der Eigenthümer für jeden durch wüthende Hunde verursachten Schaden ersatzpflichtig«. Tak i nál. nejv. soudu Jur. Bl. 1884 č. 5., Práv., 1884 str. 174. a č. 9708. sb. Gl. U. W. Však minist. nález neb min. poučení není zákonem a nemůže změnití zákonné podmínky povinnosti k náhradě škody shora vytčené. Chybně opírají nálezy č. 9708. a 10.674. povinnost k náhradě veškeré škody o § 1320.! Věcně dají se nálezy odůvodniti proto, že se vlastník psa in concreto dopustil viny. Sr. též Krainz II. str. 271. sl.
- ¹⁰⁴⁾ Srov. znění dodatků k ob. z. obč. ve vydání Michla, Mercyho neb Gellera neb od 13. vydání: Manze: Das a. b. G. B. sammt Nachtragsverordnungen, k § 1320.
- ¹⁰⁵⁾ Též Unger I. st. 72. — Jinak nález č. 12.274. sb., jenž majitele psa odsoudil k náhradě škody, ačkoliv viny jeho prokázati lze nebylo. (Tak i 2. stolice v č. 13.514.) Důvody opírají se o osnovy shora v pozn. 97. uvedené — však zajisté nepodstatně, neboť

d) Za škodu zvěří způsobenou (Wildschäden) ručí pán honitby (Jagdherr), resp. v Čechách honební družstvo (Jagdgenossenschaft) nehledě k vině. Sr. § 15. pat. ze dne 28. února 1786, 7. března 1849 č. 154.; český zák. hon. z 1. června 1866, slezský ze dne 13. ledna 1903, štýrský ze 17. září 1878, vorarlberský z 31. prosince 1888. Srov. § 5. ad 2.¹⁰⁶⁾ — Při škodách honbou způsobených (Jagdschäden) platí, pokud zemské zákony jinak neustanovují, norma § 2. pat. ze dne 28. února 1786 a § 11. pat. ze dne 9. března 1849, že škodu nahraditi má ten, kdož honbu vykonává. Sr. též násl. správ. s. dvoru č. 359., 492., 1847. Budw., též Stehliček, Právo honební st. 121., a k tomu Marchet, v St.-Wörterb. sub verbo: Jagd-, Wildschaden.¹⁰⁷⁾ — Také při rybolovu bude povinností toho, kdož rybářství vykonává, aby nahradil škodu lovením hlavně na pozemcích způsobenou. Srov. § 5. ř. zák. ze dne 25. dubna 1885 č. 58.

§ 1320. (jak již Martini) zase opustil stanovisko osnov těchto a zachoval je toliko výjimečně při polních škodách. — De lege fer. sluší ovšem schváliti stanovisko něm. zák. (§ 833.), že držitel zvířete (der Halter des Thiers) pravidelně bez výjimečně ručí za škodu jím způsobenou. Sr. též Unger I. st. 72. sl., Linckelmann str. 85., Pavlíček, st. 35. Exkulpaci dopouští § 834. něm. z. jen osobám, jimž opatrování bylo svěřeno. Sr. Randa, Schadensersatz st. 144.

¹⁰⁶⁾ Mimo Čechy pokládá se za to, že v případě pachtu pachtěř škodu zvěří způsobenou nahraditi má; sr. násl. Budw. č. 1648. a Ulbrich, Staatsr. § 219., Marchet l. c.; proti tomu Pražák, Spory II. 269. Též škoda na mladém lese (Waldanflug) zvěří způsobená musí se nahraditi. Srov. násl. sb. Budw. č. 87. Dle některých cizozemských zákonů nastává povinnost k náhradě škody zvěří způsobené jen tehda, když zvěř přílišně se chová (übermäßige Heugung des Wildes), srov. Stobbe § 202. st. 408. sl.; avšak dle rak. práva na tom nezáleží. Srov. též Pražák, Spory II. st. 295. sl., Peyrer, Öst. Viertj. Schr. XII. str. 30. Strohal, Gutacht. 148.; poněkud úchylně Krainz II. § 402.

¹⁰⁷⁾ Zda-li toliko zavinená škoda nahraditi se má, jest pochybno. Pro požadavek viny sr. Pražák (II. st. 297.). Ve Vorarlbergu musí pán honitby nahraditi škodu zvěří a honbou učiněnou, zák. zemsk. ze dne 31. pros. 1888. Tak by se důsledně musilo rozhodnouti dle zásady Ungrovy v úvodu str. 7. vytěčené. Náhrada za škodu zvěří způsobenou nepřisluší, opomine-li vlastník pozemku obvyklých ochranných opatření. Sr. Alter, Entsch. d. V. G. H. č. 1291.

e) Za škodu transportem remont (nevyvčičených koňů) způsobenou ručí vojenský erár. Příslušným jest tu elektivně soud neb politický úřad.¹⁰⁸⁾ Dvor. dekr. ze dne 28. července 1843 č. 726. sb. z. s.

f) Za škody vojenským cvičením způsobené ručí rovněž erár vojenský a náhradu vyměřuje úřad politický. Srov. shora § 2. lit. l.

g) Sporno jest, vyhledává-li nárok k náhradě škod majitelům pozemků hornictvím (dolováním) způsobených viny podnikatelstva hor? Dle staršího náhledu, jenž se dovolává §§ 364., 1305. o. z., §§ 170. a 222. horn. zák. není tu úchytky ze zásady vš. ob. z. Sr. násl. správ. soudu č. 3021. sb. Budwinski a násl. nejvyš. soudu č. 12.113. sb. U. Pf. Sch., pak Jur. Bl. 1888 čís. 28., též Leuthold, Oesterr.-Bergrecht, p. 173: sl., Reif, das österr. Bergschadensrecht S. 59. sl. — Naopak však G. Schneider, Zur Rechtssprech. des k. k. Verwalt. G. H. (1887 str. 14. sl.), pak »Zum Bergschadensrecht« (1893), Frankl, Jur. V. J. Sch. str. 212. a Ger. Z. 1901 č. 18., a Staatswörterb. I. st. 471. (2. vyd.), Zeitschr. f. Bergr. 1892 S. 1. flg., Lederer, D. österr. Bergschadensrecht, S. 63. flg., Stupecký, Práv. 1889 str. 100. sl., E. Kapper, Bergbau u. Eisenbahn st. 37. p. 7., hájí náhled, že dle §§ 26., 27., 84., 106., 107. hor. z. není potřebí viny podnikatelovy. Hledě k §§ 84., 99. odst. 3., 106., 174. a 196. hor. z. mám náhled poslednější za pravý — jistě aspoň co se týče škody na nemovitostech způsobené. Tak i násl. všech stolic sb. Gl. U. č. 15.967., Neue F. 3727., násl. 4362. (nejv. s. ze 17. února 1897 č. 718.) v Práv. 1897 str. 397. sl.¹⁰⁹⁾

¹⁰⁸⁾ Když totiž škoda bez odkladu byla na jisto postavena.

¹⁰⁹⁾ De lege fer. sám Leuthold l. c. navrhuje změnu ve prospěch majitelů pozemků, ano i mobiliaru; k tomu Stupecký l. c. — Frankl, Zeitschr. f. Bergr. 1892 st. 32. sl. zakládá náhled svůj hlavně na tom, že s Pfaffem a jinými tvrdí, že rak. právo uznává prý zásadu, že podniky sousedům škodlivé eo ipso těmto nahražovati musí škody podnikem způsobené. Zásadu takovou však obč. právo neuznává; jen výjimkou v některých případech tak se ustanovuje. Sr. st. 17.; můj Eigenthum, st. 96. sl. — Příslušným jest nyní horní soud. § 53. odst. 7. jur. normy. (Jur. Bl. 1899 č. 11. a Frankl, Z. f. H. R. 1909 st. 147.)

- h) Způsobí-li se osobám k lovení ryb oprávněným výkonem jiných práv k používání vod nějaká škoda, přísluší jim (toliko) právo, žádati náhradu škody (§ 19. říšsk. vodn. z., cf. § 40. česk. Zbytečné znesnadnění rybářství sluší při tom opominouti. Zák. ze dne 25. dubna 1885 č. 58.) — Podobně
- i) Majitel koncessovaného vodního díla (Wasserwerk, mlýnu, továrny, stavidla atd.) nahraditi musí (nahodilou) škodu tímto vodním zřízením vzniklou, pokud na poškození takové nebylo již při úředním jednání o zřízení díla ohledu vzato. §§ 87.—89. vodn. zák. česk., [§ 19.] štyrsk. a snad korutan. (§§ 22. a 72.); ostatní zemské zákony, zejm. mor. zák. ustanovení to nemají. (Rozšíření toho ustanovení na všechny země a všechny velkopřůmyslové závody bylo by zajisté žádoucí; však de lege lata tak souditi nelze, k tomu str. 23., Randa, Wasserr. str. 61. sl. (3. vydání), Žalud, Wasser-Ges. k § 89. pak násl. Neue F. č. 2711., jenž singulární povahu oněch norem uznává; in concreto dopustil se žalovaný bezprávi. (Jinak Unger I., st. 10. 9., Krasnopolski, W. Ztschr. 22. str. 712. sl., Mauczka, st. 24.)
- Nový švýc. zák. § 58. (obl. 67.) obsahuje (podobně franc. Code čl. 1386. a něm. obč. zák. § 836.) násl. předpis: Der Eigenthümer eines Gebäudes oder anderen Werkes hat den Schaden zu ersetzen, den diese in Folge fehlerhafter Anlage oder Herstellung oder von mangelhafter Unterhaltung verursachen. Vorbehalten bleibt ihm der Rückgriff auf Andere, die ihm hiefür verantwortlich sind.
- j) Ten, kdož pro domnělý nárok bezdůvodně žádal a vymohl prozatimné soudní opatření (zejména obstavku, arrest), musí nahraditi veškerou odpůrci způsobenou škodu, nehledě k tomu, lze-li mu viny přičítati čili nic. (§§ 376., 394. ex. ř.).¹¹⁰⁾ — To platí rovněž při bezdůvodném vymáhání provisorních opatření pro domnělé porušení patentu (§ 112. nov. zák. o pat. ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z.). Při vyměření škody má soudce zejména hleděti k § 273. soud. řízení.

¹¹⁰⁾ Tak již dle Josef. soud. řádu z r. 1781: §§ 281., 291.; sr. Ullmann, Civ. Proz. §§ 171., 172.

- k) Dle zák. ze dne 16. března 1892 č. 64. ř. z. musí stát nahraditi škodu osobám bezprávně odsouzeným, nehledě k tomu, dopustil-li se soudce viny čili nic. Viz st. 58.
- l) Strana, která v civilním processu podlehla (padla), musí odpůrci nahraditi nutné útraty procesní a exekuční, nehledě k tomu, dopustila-li se žalobou neb odvodem etc. viny čili nic. § 41. soud. ř., § 74. exk. ř.; k tomu Ott, Řízení soud. § 47., str. 225. sl.^{110a)}
- m) Za škody plavbou nevázaného dříví způsobené (Triftschäden) ručí nehledě k vině povždy majitel dotčeného zařízení. (§ 34. zák. lesn. ze dne 3. prosince 1852 č. 250.; k tomu Randa, Wasserrecht st. 63.)

Ku všem případům v §§ 1.—3. uvedeným dlužno připomenouti:

Je-li více osob povinno, nějakou škodu nahraditi, kterou společně způsobily, mají, stala-li se pouhým nedopatřením, dle míry svého účastenství v poškození škodu nahraditi; nedá-li se však míra účastenství každého zvláště vypátrati, aneb byla-li škoda zůmyslně spáchána, zavázáni jsou účastníci rukou společnou a nerozdílnou¹¹¹⁾ (correaliter) (§ 1301., 1302. a 1331.). — V případech, kde více osob bez dorozumění škodu způsobilo neb kde i škoda náhodou vzniklá hraditi se musí, právi jsou škůdcové dle poměru, v kterém škodu způsobili, a nedá-li se poměr ten zjistiti, rovným dilem. Anal. § 888. Sr. též Schuster-Schreiber, Schadenersatz str. 13. Jinak Pfaff, p. 99.

^{110a)} Důvody toho ustanovení shledávají spisovatelé v různých momentech. Předním důvodem jest úvaha, že vítězství práva bylo by neúplným, po případě illusorním, kdyby vítěz náklad sporu ze svého hraditi musel. K tomu sr. Unger, Handeln I. str. 104. sl., jenž ovšem vidí pravý důvod oné normy v tom, že náklad soudní hraditi má ten, »der die Prozessmaschine in Bewegung setzt oder hält«; týž prý jedná na své nebezpečí; prohrál-li process, prohrá i útraty. K tomu sr. různé náhledy u Georg. Neumanna Com. § 41. st. 215.

¹¹¹⁾ Pakli škodu nezpůsobili communi consilio, nejsou dle § 1301. takto právi. Sr. Pfaff str. 33. p. 99. Waldner, Gerichtskost. str. 156. Hasenöhrle p. 102., Burckhard § 78. p. 28. Culpa lata nerovná se tu dolo. Srov. Pfaff a Burckhard l. c. Pochyben jest násl. č. 10.430. sb.

§ 4. Kterak nahraňuje se škoda.

Jde-li o náhradu škody, má vše v předešlý stav uvedeno býti; není-li to ale možné, neb dle zásad rozumného hospodářství nepřipustné, má se nahraditi cena odhadní. § 1323.¹¹²⁾ Tu vzhází předem otázka v novější době silně přetřásaná: má-li se dle obč. zák. nahraditi toliko škoda materiální (majetková) či též škoda immateriální (morální), zejména bolesti psychické a fyzické poškozením vzešlé? Nelze důvodně pochybovati,¹¹³⁾ že se de lege ferenda za jistých kautel doporučuje civilní ochrana i zájmů neoeconomických v životě soukromém relevantních a že peníze — jakožto všeobecný prostředek požitkový (Genusmittel) — i při škodě immateriální (při porušení dobré pověsti, svobody, těla, práva autorského, patentového atd.) dobře se hodí ke kompensaci neb za aekvivalent či k satisfakci pro uraženého.¹¹⁴⁾ (O právech immateriálních sr. Tilsche, Obč. právo,

¹¹²⁾ Zákon praví v § 1323. »nicht thunlich ist«, což nelze stotožňovati s pojmem »nicht möglich«. Srov. též § 419. III. hal. z. a pruský L. R. 6. I. § 79., 80. Sr. nál. 12.620. sb. (Nepřipustnost restituce bezprávně prodané živnosti.) Tak dobře Unger, st. 2. p. 2., Frankl, Zur Reform d. Bergschadensrechtes st. 14. sl. Till § 288. p. 3. chce při tom i ethické a socialné ohledy uvažovati. — Také §§ 249., 250., 251. něm. z. praví, že věřitel předem žádati může uvedení v předešlý stav; když však dlužník do přiměřené jemu kladené lhůty tak neučiní aneb když by restituce s nepřiměřeným nákladem spojena byla, náhradu v penězích. Náhrada ta zahrnuje dle §§ 252., 253. něm. zák. též ušlý užitek; náhradu immateriální škody žádati lze jen v případech zákonem vytknutých. Sr. Linckelmann.

¹¹³⁾ O tom srov. Ihering, Jahrb. f. Dogmat. 18. str. 49. sl., Lehmann, str. 74. sl., Bruns, Encycl. 3. vyd. sl. 410., zejm. Kohler, Patentrecht str. 651. sl., Pfaff, Gutacht. str. 10.—16., Strohal, str. 140. sl., Unger, Grünh. Zeitschr. 8. str. 229., Burckhard, str. 266., Lehmann, d. Schutzlosigkeit der immater. Lebensgüter 1884, ale též proti tomu Weinrich str. 219. sl. a Bähr, K. V. Sch. 26. str. 751.

¹¹⁴⁾ Srov. Ihering str. 53. sl., Unger l. c. — To jest postulátem citu spravedlnosti a legislativní úvahy, že každému poškozenému dostati se má co nejúplnější náhrady (ať si již ve věcech téhož neb jiného druhu). Francouzské, italské a anglické zákonodárství zůstávají soudci velkou volností, pokud jde o úhradu za »tort moral«, za poškozené immateriální zájmy, které volnosti judikatura v plné míře užívá; též švýc. zák. čl. 47. (prve čl. 54. obl.): »Bei Körperverletzung ... kann der Richter ... auch ab-

str. 87. sl.) Však všeob. občanský zákonník jen mimořádně v málokterých případech přihlíží k náhradě škody immateriální, a to v těchto případech: Předem při poškození tělesném (bolestné, Schmerzensgeld § 1325.), pak při porušení majetku činem trestním neb ze svévole neb škodylibostí (cena zalíbení čili affekce § 1331. cf. 335.); dále může dle §§ 57. a 60. zák. o právu autorsk. ze dne 26. pros. 1895 č. 198. autor literárního neb uměleckého díla (u civilního, po případě u trestního soudce) žádati netoliko náhradu škody zaviněným porušením autorského práva způsobenou — nýbrž soudce má původci kromě toho dle volného uvážení přisouditi též za osobní ublížení a jiné osobní ujmy přiměřenou peněžní satisfakci. Podobně může soud při zaviněném porušení patentu dle zák. ze dne 11. ledna 1897 č. 30. (§§ 103., 108.) kromě náhrady úplné škody přirknouti též přiměřené odškodnění za osobní ublížení a jiné osobní ujmy.¹¹⁵⁾ Též dle zák. ze dne 6. ledna 1890 č. 19. §§ 27.—29. o ochraně známek může soud na místě náhrady na žádost poškozeného tomuto dle svého volného uvážení přirknouti peněžní pokutu až do 5000 zl., čímž ovšem soudci poskytnuta možnost, aby přihlížel k immateriální škodě.¹¹⁶⁾

Však z těchto zcela osamocených, výjimečných norem nelze

gesehen von dem erweislichen Schaden eine angemessene Geldsumme als Genugthuung zusprechen; čl. 49. (prve 55.); Wer in seinen persönlichen Verhältnissen verletzt worden, hat Anspruch auf Ersatz des Schadens und wo die besondere Schwere der Verletzung und des Verschuldens es rechtfertigt, Anspruch auf Leistung einer Geldsumme als Genugthuung. Anstatt oder neben dieser Leistung kann der Richter auch auf eine andere Art der Genugthuung erkennen. — Uvažme, že na př. svedením panny často vzejší štěstí její na dobro jest zmařeno. A co nahraňuje se dle § 1328.? Srov. pozn. 117.

¹¹⁵⁾ Že i v římském právu uznává se »satisfakční funkce peněz«, o tom srov. Ihering str. 53. sl. 73. — Sr. v příčině známek mé Právo obchodní I. § 11a., pak něm. vyd. (2.) st. 149. sl., — ohledně patentů sr. Schima, Ger. Z. 1897 č. 8.

¹¹⁶⁾ Dle něm. zák. (§ 847.) může poškozený v případě tělesného poškození (neb obmezení svobody) i za t. zv. immateriální škodu (a contr. majetkové škody) slušné peněžní odškodnění žádati; nárok ten jest osobního rázu. Podobný nárok poskytuje se osobě ženské, na které spáchán byl zločin neb přečin proti mravnosti neb která lstí, vyhrůžkou neb zneužitím poměru závislosti k snášení tělesného obcování byla pohnuta.

(jak Pfaff, Gutacht. str. 10. sl., Strohal, str. 140., Till § 288. p. 1., Krasnopolski str. na n. m. 506. Oblig. III. st. 227. číní, jinak však týž Obl. III. st. 222. bez odůvodnění) — dovozovati zásadní pravidlo, že škody immaterielní vůbec ve všech případech nahražovati se mají.¹¹⁷⁾ Takovému pokusu přiči se netoliko vývoj historický a znění §§ 1295., 1324., 1326., 1328., 1330., 1331., 1332., 1337., ježto stále mluví o náhradě majetkové (wirklicher Schade, Entgang des Gewinns etc.), nýbrž i historie redakce této hlavy obč. zák.

Cod. Ther. totiž uznává ještě při deliktech dle vzoru řim. pr. povinnost k zaplacení soukromé pokuty; sr. III. 21. c. § 1. nr. 15.: Hier... »wird nur die aus dem Verbrechen (sc. Delict) erwachsende persönliche Verbindlichkeit zur Entschädigung u. Genugthuung des Beleidigten u. zu Abtrag der ihm zukommenden Strafe abgehandelt«. Cfr. nr. 43.: »Die sonderheitliche Genugthuung (a contr. öffentl. Gen.) enthaltet nicht allein... den Ersatz des verursachten Schadens, sondern auch die dem belei-

¹¹⁷⁾ Pfaff p. 23.: »vielmehr (verlangt) unser Gesetz geradezu, es solle der Richter, wo er auf volle Genugthuung zu erkennen hat, wie der französ. Richter, nicht nur auf den Ersatz des Vermögensschadens erkennen.« Podobně prve již Kutschker, p. 8.—10. (»Genugt. = Leistung von irgend etwas Angenehmen oder Nützlichen, welche die Vergütung irgend einer an sich unersetzlichen Verletzung zum Zwecke hat«; a tak vykládá slovo »G.« v § 1323.) Proti tomu indirektně Unger 8. str. 213.—228., jemuž Burckhard § 78. p. 37. přisvědčuje; dobře nyní též Hasenöhr, Oblig. R. II. str. 145. sl., uznává výjimky dokonce jen při bolestném a při processualních zajištěních. (Krasnopolski l. c. odvolává se též na § 866., jenž jest ale zcela indifferentní.) Proti náhradě immaterielní škody (zneuctění) za příčinou svedení ženské sr. Judikát z r. 1908 č. 184. (N. F. 4185.), též starší nálezy: Gl. U. W. č. 56., 652., 2471., 11.004., 14.835. — Za příčinou uvěznění (§ 1329.) vyslovuje se též násl. č. 5375. sb. G. U. W.: »die volle Genugthuung (Tilgung?) der Beleidigung hat der Verletzte durch die Bestrafung des Beklagten erlangt.« (?) — Jen zdánlivě jinak násl. č. 9907. sb. ohledně urážky na cti (porušená pověst solidního kupce); neboť tu jde o majetkovou škodu. Za to přisuzuje násl. č. 12.365. sb. znásilněné osobě náhradu za porušenou panenskou čest, za způsobenou hanu a za zmenšenou vyhlídku zaopatření sňatkem. Že nálezy č. 12.190. sb. při vyměření bolestného hledí též na psychické trápení (abortus následkem pronásledování těhotné ženy), srovnává se i s našim výkladem. Sr. ještě násl. st. 87.

digten Theile zukommende Strafe.« (Nr. 44. »Geldbusse«.) Nr. 44.: »Bei nur aus leichter Schuld verursachten Beschädigungen kommt es einzig und allein auf Erstattung des Schadens an, ohne Entgeltung einer Strafe.« Nr. 46.: Unter Schädern... »wird alle Verringerung des Vermögens begriffen, wovon aber die Beleidigung in dem unterschieden ist, dass diese eig. die Person, jene aber das Gut trifft.« Taková soukromá pokuta přisuzuje se při únosu a uvěznění, při násilí (Nothzucht) a násilném jednání (Vergewaltigung), pak při urážkách na cti. (III, 21. nr. 81.—84., 89., 220., 225.) Jinak však nahražuje se toliko majetková škoda, ku př. při vraždě otce přisuzuje se vdově a dětem slušná výživa dle volného uvážení soudcova (i s kapitálem), nr. 73., 74. Podobně Hortenův návrh! Tento hledí jen výjimkou k nemajetkové škodě v těchž případech; sr. Horten III. 22. §§ 35.—37., 57., 104. sl. Návrh Martinih o III. 13. §§ 5.—9., 33., 41., jakož i záp. halič. zák. (III. § 449. sl.) zrušily soukromé pokuty starších osnov; sr. § 5. cit. »wer aber ein Privatverschulden begeht, der ladet vorzüglich die Verbindlichkeit auf sich, das zugefügte Unrecht zu heben, d. i. den verursachten Verlust zu ersetzen«; k tomu ovšem i § 9.: »wird aber der Ersatz auch auf den entgangenen Gewinn [oder die Tilgung der Beleidigung] erstreckt, so heisst er Genugthuung.« Slova v závorce připojil Stupán; avšak kromě případu »bolestného« (Leidengeld, § 34.) nedochází nemajetková ujma v návrhu tom ocenění, — ani při urážce na cti. Cfr. §§ 34.—41. Martini.

V témž záporném směru vyslovují se redaktori obč. zák. Při poradě o § 1328. byl totiž zavržen návrh, aby svedená ženská žadati mohla též náhradu za porušenou čest (srov. pozn. 91. a Pfaff str. 16.); dále hledě k tomu, že již haličský zák. (§§ 449.—452. III.) zrušuje actio injuriarum aestimatoria, připomíná referent Zeiller (1806): »dass künftig nicht so wie bisher für Ehrenverletzungen... ein Geldbetrag gefordert werden könne, nach welchem die Ehre des Bürgers... feilgeboten wird.« (Podobně Zeiller ve zprávě z roku 1808.)^{117a)}

^{117a)} Srov. Pfaff sl. 19. a A. Ehrenzweig, Tilgung der Beleidigung (1910). Práv-li Pfaff, že hlavní motiv toho zamítnutí spočívá v tom, že shlazení urážky dítě se může jiným způsobem, totiž odprošením, odvoláním etc., přiči se tvrzení to jasným slovům Zeillerovým. Sr. též Ehrenzweig, l. c. Poslednější způsoby satisfakce, o kterých se ani zákon ani protokoly nezmiňují,

Tak i zřejmě § 1330. obč. zák. Ale i odvolávání se Pfaffa na znění §§ 1293. větu první a na § 1323. větu první a druhou jest bezpodstatné. Neboť § 1293. jest tak příliš všeobecným, že o sobě postrádá praktické ceny. Podobně rozeznávání škod: na osobě, majetku a cti způsobených, v Cod. Ther. III. 21. § 1. nr. 16., a v návrhu Hortenově III. 22. § 1. naznačuje jen podklad, nikoliv předmet náhrady. (Chybně Pfaff Jur. Bl. 1887 č. 41.) Ze slov § 1323., že předem má se vše uvést v předešlý způsob, nelze pro náhradu immaterielní škody ničeho získati, ježto taková restituce při těchto škodách bývá nemožnou.¹¹⁸⁾

náleží do oboru práva trestního, nemohou ostatně odčiniti, co se stalo (*Zurückversetzung in den vorigen Stand« § 1323.). Také doznává sám Pfaff st. 22. odpor v protokolech v příčině urážení na cti a na těle (bolestné). Srov. ještě Trümmel v Práv. 1885 p. 150. sl. I bolestné žádati lze jen ve souvislosti s náhradou za tělesné poškození.

¹¹⁸⁾ Pfaff str. 20. sl. chce z té věty kořistiti v příčině urážky na cti a porušení osobní svobody. Podobně Till, § 289. str. 217. a Krainz II. § 396.: »Privatrechtliche Verbindlichkeit des Beleidigers zur möglichsten Wiederherstellung der Ehre durch Widerruf (§ 1323.) und zum Ersatz des positiven u. negativen Schadens — ohne Unterschied, ob die Beleidigung dolos oder culpos war.« Tak i A. Ehrenzweig, Tilgung der Beleidigung (1910), jehož histor. výklad spíše proti němu svědčí; »die heutige Praxis weiss Nichts mehr von der Pflicht zum Widerruf oder Abbitte.« Právem! Neboť základ: § 240. II. trest. zák. z r. 1803 nebyl přijat do nového zákona. — Však faktum urážky neb přestálé vazby nelze odčiniti (in den vorigen Stand zurückversetzen) odprošením etc. (srovn. pozn. 117a.), resp. zjednáním svobody. Srov. mimo to nál. č. 8566. sb. Gl. U. W., a Unger 8. str. 220. (Cod. Ther. a návrh Hortenův ovšem ještě předpisují: Widerruf, Abbitte, Geldbusse; III. 21. nr. 220. sl., III. 22. § 104.; však již návrh Martiniho III. 13. §§ 39.—41. připouští toliko žalobu o náhradu škody; — »erfolgt nun daraus wirklich ein Schaden« etc.; pokuty přisuzují se ústavu pro chudé.) Ostatek i slovo »Schätzungswert« v § 1323. — hledíme-li k §§ 304.—306. — ukazuje k tomu, že jde o škodu v penězích ocenitelnou. Konečně nelze, jak Krainz l. c. tvrdí, při urážce na cti vždyž žádati plné interesse; naopak: dle alternativní skladby § 1330.: »Schadloshaltung oder volle Genugthuung« řídí se objem náhrady dle pravidla § 1324. Že za urážku cti nelze žádati peněžní náhradu (a. injur. aestimatoria), uznává i Krainz l. c. Přípustná jest však žádost za náhradu majetkové ujmy při poškození dobré pověsti kupce neb živnostníka, na př. roztrušováním nepravé zprávy o jeho insolvenci etc. Sr. nal. 9907. v pozn. 117.

Co se konečně týče domnělého uznání náhrady morální škody v druhé větě § 1323.: (der Ersatz wird) »wofern er sich aber auch auf den entgangenen Gewinn und die Tilgung der verursachten Beleidigung erstreckt, volle Genugthuung genannt«, záhadná slova tato neznamenaají snad jakýsi třetí druh náhrady, nýbrž znamenají dle historie redakce a ve smyslu doktriny a terminologie v čas vzniku obč. zákonníka panovávši tautologicky: Tilgung der verursachten Rechtsverletzung, či volle Genugthuung für verursachten Schaden.¹¹⁹⁾ Tomu výkladu svědčí: porovnání §§ 1323. a 1324. s osnovou Martiniho III. 13. § 9. a s posledním návrhem III. §§ 425.—428. (sr. shora str. 87.),¹²⁰⁾ a zejména s §§ 1331. a 1332., jež znají toliko dvojí stupeň objemu náhrady (damnum em. a lucrum cessans); svědčí komentár referenta Zeillera III. str. 758., 766., jež o trojím druhu ná-

¹¹⁹⁾ Pfaff, Gutacht. str. 15. sl. a 90. sl. a Zeitschr. 8. str. 613. až 700. chce sice z protokollů redakčních v práci velmi pilné dovozovati, že těmito slovy § 1323. vytčen jest mimo stupně: damnum et lucrum ještě třetí stupeň náhrady, totiž že »dostučinění« zahrnouti má v případě doli (a toliko doli) též »shlazení učiněné urážky«, tedy mimo majetkovou náhradu zvláštní náhradu za »pocity bolesti«. (Satisfaction . . . für die Schmerzgefühle, str. 15.) Navrhoval prý Haan (2. června 1806): der boshafte Beschädiger hat Ersatz, Vergütung und Genugthuung, der (Grob)fahrlässige hat Ersatz und Vergütung zu leisten; tomu (prý) přisvědčili ostatní členové komise a dle toho usnešení (mit Rücksicht auf diesen Beschluss) byl (prý) § 1323. tak redigován, jak nyní zní. Však takové usnešení se nestalo (Ofner, II. st. 193.) a mnení Haana nedošlo výrazu v znění zákona; třetí stupeň Haanem navržený zmizel ve skladbě § 1323. a při takovém odporu mezi redaktory a zákonem jest vodítkem naším jedině zákon. Srov. hlavně Unger, 8. sv. Grünh. Zeitschr. str. 211. až 228. (das dritte Glied . . . ist nicht bloss in der Fassung des § 1323. »verkürzt«, sondern »erstickt«). V §§ 1323. a 1324. máme tudíž jen dvojí, nikoli trojí stupeň objemu náhrady. Tak nyní též Schiffner § 133. str. 36., Burekhard § 78. p. 37., Hasenöhrle II. st. 147. p. 29.; týž náhled hájil jsem již v dřívějších vydáních tohoto spisu. Srov. též nál. č. 5375. sl. Gl. U. W. — Odvod Pfaffův 8. str. 654. (vyd. sep. str. 1.—88.) v té příčině nic podstatně nového neuvádí. O náhledech komentátorů srov. poznámky sled.

¹²⁰⁾ § 428.: »Der (leviter) Nachlässige (wird) nur zur Schadeschaltung, der Boshafte aber auch zur Genugthuung verurteilt.« K tomu srov. § 425.: »Das grösste Versehen . . . wird, wenn es um Ersatz zu thun ist, auch als Bosheit ausgelegt.«

hrady ničeho neví; svědčí dále učení a názvosloví školy práva přirozeného, které jak i kompilatoři každé kulposní neb dolosní porušení práva nazývají »urazením osoby« (Beleidigung, Kränkung — Verletzung, Beschädigung);¹²¹⁾ svědčí dále znění pruského Landrechtu (I. 6. §§ 7.—10.).¹²²⁾ Konečně svědčí proti Pfaffovi i okolnost ta, že právě v případě bolestného (§ 1325.) a v ostatních případech, kde se nahraňuje škoda immaterielní (str. 85.), není potřebí dolosního činu, nýbrž že stačí i nedopatření.¹²³⁾ Vůbec bylo by dle znění § 1323. naprosto nemožno, obmeziti »Tilgung der... Beleidigung« na případ dolosního činu, ježto zákon (§ 1324.) nerozeznáváje právi, že v případě doli a culpa latae dáti se má »úplné dostiučnění« (§ 1324. cf. 1323.).¹²⁴⁾ Náhled náš hájí nyní též nález nejv. soudu Sb. Neue F. č. 3981. dovolávaje se důvodů zde uvedených.

Co do otázky, v jakém objemu škoda nahrazena býti má, ustanovuje ob. z. obč. (uchyluje se tu od práva římského),¹²⁵⁾ ve smyslu theorie předešlého století, patrně z chvalitebných ohledů slušnosti, následovně:

¹²¹⁾ Doklady na to přivádí v hojně míře Unger 8. str. 226. sl. Též úřední rejstřík k obč. zák. poukazuje sub v. »Beleidigung« na slovo »Verletzung«. Sr. též návrh Martiniho III. 13. § 50. Přes to trvá Pfaff 8. str. 54. (666.) na tom, že »Beleidigung« znamená jen dolosní poškození. Cf. však násl. pozn.

¹²²⁾ § 8. Wer Jemanden ohne Recht Schaden zufügt, der kränkt oder beleidigt denselben.« § 7.: »Zu einer vollständigen Genugthuung gehört der Ersatz des gesammten Schadens und des entgangenen Gewinnes.« Cfr. § 10.: »Wer einen andern aus bösem Vorsatz oder grobem Versehen beleidigt, muss demselben vollständige Genugthuung geben.« Též Codex Ther. III. díl cap. 21. § 1. č. 11.—15. sl. bere »Beleidigung« ve smyslu »Verletzung«.

¹²³⁾ Unger l. c. Tu pak Pfaff VIII. str. 69.—73. (výt. separ.) shledává modifikaci domnělého pravidla § 1323., že se »shlazení urážky« dítí má toliko při dolosním porušení. Ale i v ostatních případech, kde výjimkou a nepochybně nahraňuje se immaterielní škoda (str. 85.), vyskytuje se tatáž domnělá modifikace (»Specialbestimmung«). Podivné pravidlo, které v skutku nikdy a nikde se neuznává.

¹²⁴⁾ Srov. Unger, 8. str. 213. sl., jenž ještě str. 217. k eventualní nesrovnalosti § 1323. a §§ 202., 932., 1040., 1047., 1120., 1121. obč. z. poukazuje. A. Ehrenzweig, Tilgung etc. (1910) přidává se k náhledu Pfaffovu; však výklad jeho nepřináší nic nového. Sr. pozn. 117a.

¹²⁵⁾ Dle římského práva nahraňuje se vůbec vždy škoda a ušlý užitek

1. Způsobena-li vzešlá škoda nižším stupněm viny (menším nedopatřením, culpa levis), budiž pouze škoda skutečná, pozitivní (damnum emergens) nahrazena, a to: byla-li zejména hmotná věc porouchána, zmařena nebo ztracena, prostřední obecní cenou odhadní (§§ 1325., 1322. a k tomu § 305. ob. zák. obč., t. zv. gemeiner Wert).¹²⁶⁾
2. Způsobena-li však škoda z hrubé nedbalosti (culpa lata) aneb z úmyslu (dolus), buď mimo to nahrazen i zisk ušlý (lucrum cessans), budiž tedy úplně dostiučnění. Jedná-li se zejména o poškození neb zmaření věci, buď úplně nahrazena mimořádná (zvláštní) cena věci, t. j. cena, kterouž věc má hledě k zvláštním poměrům poškozeného. § 305. cfr. § 1331. (ausserordentlicher, besonderer Wert).

K č. 1. a 2. Byla-li škoda spáchána činem, trestním zákonem zapovězeným, nebo svévoli nebo škodylibostí, nahradí se nejen cena obecná, resp. cena zvláštní (interesse), nýbrž i cena zvláštního oblíbení (pretium affectionis) §§ 1324., 1331., a k tomu § 305. ob. zák. obč. (Že tato kva-

nehledě k stupňům culpa. Tot aspoň panující náhled. Jinak Ihering, Schuldmoment (Vermischte Schriften I. p. 215. sl.), jenž hlásí se spíše k zásadě našeho ob. zák. obč.: Nur dolus verpflichtet zum Schadenersatz, die culpa nur innerhalb gewisser Grenzen. Srov. L. 43., 44., D. 19. 1., L. 13., § 1. D. 8. 2., L. 40. pr. D. 39. 2. Zásada římsk. práva jest snad důslednější; však někdež není logické dovozování de lege ferenda pochybnější než v oboru nahražování škod. Dobře ustanovuje nový švýc. z. V. čl. 43. (prve 51. obl. p.): Art u. Grösse des Ersatzes bestimmt der Richter, der hiebei sowohl die Umstände als die Grösse des Verschuldens zu würdigen hat. Čl. 42. nov. z. dodává: Der nicht ziffermässig nachweisbare Schaden ist nach Ermessen des Richters mit Rücksicht auf den gewöhnlichen Lauf der Dinge u. auf die vom Geschädigten getroffenen Massnahmen abzuschätzen.

¹²⁶⁾ Zničení pracovní síly — tudíž pramene budoucího výdělku pokládati dlužno za damnum emergens. Tak dobře návrh Martiniho III. 13. § 36., jenž předem přisuzuje výživu a dodává: »es gebührt auch, ... wenn dabei ein böser Wille vorgewaltet, vollständige Genugthuung.« — Starší osnovy ani v tom směru nečiní rozdílu. Sr. ještě pozn. 132. — Proto nesouhlasím s násl. č. 1421. sb. Gl. U. W., kde škoda, která závodem způsobena byla z menším hnací síly vodní, pokládána byla za lucrum cessans.

lifkace činu, zejména trestnost i při levis culpa vyskytnouti se může, o tom nelze pochybovati.¹²⁷⁾

Ježto povinnost k náhradě nastává činem rušebním, lze již od této doby žádati též úrok z prodlení. Sr. nál. č. 6259. 9885. sb. Gl. U. W.

Průvody sporných skutečností posoudí soud dle volného svého uvážení, pečlivě posoudiv výsledek celého projednání a dokazování. (§ 272. civ. pr.) Jest-li prokázáno, že straně náhrada škody přísluší, avšak obnos náhrady jen nepoměrnou obtíží neb některak dokázati nelze, může soud — pomínuv nabízených průkazů — obnos ten dle volného svého uvážení vyměřiti —

¹²⁷⁾ Dle výkladu Pfaffa, str. 94.—97. měli kompilatoři (i Pratobevera, Zeiller a j.) za to, že §§ 1331. a 1332. jsou toliko (zřetelnějším) opakováním obsahu §§ 1323. a 1324. (Tak i naši komentatoři.) Však tomu tak není! Jak jsem již ve starších vydáních toho spisu uváděl a nyní Pfaff l. c. obsírněji dokazuje (srov. též Hasenöhrl, str. 264.), jednají §§ 1323. a 1324. o objemu náhrady škody; za to jednají §§ 1331. a 1332. o měřítku náhrady zejména při porušení věcí hmotných (dle okolností i práv, na př. rybářství). Sr. též Unger 8. str. 216. sl. Ovšem jest základní myšlenka (odměření náhrady dle stupňů viny) v paralelních normách jednak §§ 1323., 1324., jednak §§ 1331. a 1332. důsledně provedena; totiž při nedopatření nahraňuje se cena obecná, při dolus a culpa lata cena zvláštní (ježto tvoří část t. zv. interesse), ano v obou případech nahraňuje se při kvalifikované vině (na př. soutěži trestného skutku, svévole) cena zvláštní affekce. Srov. Pfaff str. 96.—98. (jenž ale cenu zvláštní a interesse stotožňuje) a Unger str. 216. Smíšením obojího stanoviska se strany kompilatorů vysvětluje nám, že § 1323. nesprávně mluví o náhradě »odhadní ceny« (Schätzungswerth) místo »škody« a naopak že zase § 1331. mluví o »ušlém zisku« místo o »zvláštní (mimořádné) ceně«. Však právě toto pojmání redaktorů a parallelismus obou skupin paragrafů jest, jak Unger str. 216. dobře připomíná, vážným dokladem náhledu, že §§ 1323. a 1324. neznají (jak Pfaff míní) trojí stupňování náhrady, jinak musel by § 1331. důsledně při každém dolosním poškození nahraditi náhradu ceny affekce! — Konečně budiž dodáno, že § 305. slovem »mimořádné« ceny vyrozumívá a) cenu zvláštní — hledě k zvláštním poměrům majitele ustanovenou a b) cenu zalíbení; obojí cenu dobře rozeznává § 1331., což redaktori nevděcky přesně činili (srov. Pfaff pozn. 286. a 297.); zdali slovo »ausserord. Werth« znamená tu neb onu cenu (srov. na př. § 378.), dlužno dle principu § 1331. cf. § 335. posuzovati.

vyslechnuv třeba prve jednu stranu pod přísahou o okolnostech pro určení obnosu rozhodných. (§ 273.) Sr. nyní hlavně Ott, Říz. soud. § 78. a § 79. str. 94. Předpisy čl. 27. obch. z. (firma), § 62. zák. autor. (právo autor.), § 29. zák. známek. a § 109. zák. o patentech, dle nichž soud o existenci a obnosu náhrady dle volného uvážení rozhodnouti může, jeví se nyní, co se týče obnosu, jen jako důslednosti zásad §§ 272. a 273. nov. soud. ř.

Nahrazení škody v objemu celém (damnum emergens et lucrum cessans) nazývá se »dostiučiněním« (Genugthuung) § 1323. Týž § 1323. mluví také o »ztlazení učiněné urážky« (Tilgung der Beleidigung). Dokázali jsme již shora, že tím nelze rozuměti jakousi zvláštní satisfakci za škody im materiální, nýbrž nadbytečné důraznější opakování pravidla, že v případě hrubé nedbalosti neb zlého úmyslu škoda (majetková) úplně ztlazena býti má. (Sr. nyní též nálezy č. 3981. Neue F.) Možná, že někteří kompilatoři tím (ač nedůsledně) mínili »bolestné« (srov. na př. Zeillera, Comm. IV. str. 757., 761.), neb cenu affekce, neb slušné dostiučinění za utrpenou hanu v případě §§ 282. a 291. soud. ř. z r. 1781, když žádost za obstavku neb provisorní uvěznění měla konečný výsledek nepříznivý. (Tak Krainz § 139.) Žádným způsobem nemají slova ona významu praktického a soudní judikatura jim významu takového nikdy nepřipisovala.¹²⁸⁾

Dle pravidel těchto sluší rozhodovati, co zákonník tam, kde o »nahrazení« vůbec mluví, slovem tím rozumí, zdali totiž pouhé napravení škody (damnum emergens), či úplné dostiučinění (id quod interest). §§ 1323.—1325.¹²⁹⁾

Výjimečně dlužno při závazcích z nedovolených činů nehledíc na stupeň viny, povždy plné interesse nahraditi, totiž:

a) Bylo-li někomu na těle ublíženo (poraněním, způsobením nemoci etc.), nebo vzešla-li z ublížení smrt. §§ 1325.—1327.¹³⁰⁾

¹²⁸⁾ Unger 8. str. 226. sl. Die Worte sind nur »discursiver Natur«, též Schiffner, Hasenöhrl, Burckhard l. c. . . . Náhledy našich starších spisovatelů jsou velmi různé a nejasné. Srov. přehled náhledů u Pfaffa, 8. str. 629. (18. sep. výt.) sl.: »Ein erfreuliches Bild ist es nicht!« (Pfaff str. 22.)

¹²⁹⁾ To platí zejména o náhradě, kterouž soudní úředníci obmeškáním povinnosti byli způsobili; sr. nál. č. 9705. sb.

¹³⁰⁾ Toto mé tvrzení nyní úplně dotvrzují protokoly kompilační

(Zásadu tu uznává též zákon o povinném pojišťování dělníků proti úrazům ze dne 28. prosince 1887 č. 1.) Ano zde musí se mimo to k žádosti poškozeného zaplatiti také »bolestné« (Schmerzensgeld) s okolnostmi se srovnávající, při čemž netoliko na bolesti fyzické, nýbrž i na útrapy psychické (zahanbení, starost o výživu rodiny etc.) zřetel bráti sluší. Sr. nál. 12.190., 12.365., 13.305. sb. také motivy judikatur č. 184.¹³¹⁾ — (G r a b s c h e i d, Zur Vererblichkeit

kommission, ježto Pfaff, Zur Lehre v. Schadenersatz 1880 pozn. 312. uveřejnil; redaktori chtěli v případě §§ 1325.—1327. prostě (schlechtweg) přisouditi plnou náhradu; tak zejména v případě § 1327; »es soll der Wittwe und den Kindern des Getödteten voller Ersatz geleistet werden... folglich dass ihnen Alles ersetzt werde, was sie vorhin genossen.« — Redaktori pokládali dále zejména za zbytečný dodatek Zeillerem navržený, že náhrada náleží i tehda, když pozůstali mají vlastní jmění neb používají jiné podpory. Sr. nyní též Ofner, Prot. II. st. 441.; Krainz II. § 394.

¹³¹⁾ Že obnos bolestného ustanoví soudce dle rozumného svého uvážení, a že nemá tedy místa přísazné slyšení stran (prve přísaha oceňovací), vysvítá z toho, že bolest vůbec v penězích oceniti nelze. Srov. také Stubenrauch II. str. 455. a můj shora uvedený spis str. 17. p. 18. Srov. dále rozh. nejv. s. ve sb. Gl. U. W. č. 4446., 2653., 12.190., 12.365. Pro urážku osobní nelze bolestné žádati; tamtéž č. 2075., ovšem ale pro realní poškození na těle (bití), třeba nebylo zůstavilo stop viditelných. Sr. č. 2935., 7556., též Právn. 1884 str. 728. (pohlavek) a č. 8127. (nákaza syfilit.). — Bolestné žádati lze i tehda, když poškození stalo se zvířetem, ač jsou-li tu jen podmínky § 1325. sl. Sr. č. 5744., 12.274. sb. Gl. U. W. a Hruza, Mitth. d. d. Jur. V., 1879 p. 127. rovněž i tehdy, kdy poškození se stalo úrazem železničným (sr. str. 63.). Nárok na zaplacení bolestného jest ostatek právem zcela osobním a nepřechází tedy na dědice poškozeného, leč by žaloba byla již podána. Sr. § 1325. »ihm auf Verlangen«; též Pfaff, W. Zeitsch. 8. str. 76. — O »bolestném« zmiňuje se teprve návrh Martiniho III. 13. § 34.; sr. str. 77. Novější návrhy zákonů nepřijaly více tento výrůstek středověkého práva, jehož stopy již v 15. věku se objevují a který na základě trest. zák. »Carolina« (náhrada za torturu!) a učení Carpzowa širšího uznání došel. — Sporno jest, má-li žaloba o bolestné povahu žaloby poenalní neb náhradní. Někteří (Seitz, Unters. ü. d. Schmerzensgeldklage [1860], Bruns, Encycl., Baron, Pand. p. 140. [3. vyd.], prvé i Unger II. str. 365. N. 16. a též já v starším vydání) jsou náhledu prvnějšího, jiní (Wächter, Die Busse bei Beleidigungen u. Körperverletzungen 1874 str. 73. sl.)

des Schmerzensgeldes. Sep. A. [1912] hájí náhled, že nárok na bolestné nepřechází na dědice, pokud nebyl soudcovským výrokem neb jinak formalisován. Tak i nál. nejv. soudu z 14. února 1911, č. Rv. V. 12.410. — Proti tomu právem píše dv. r. K. Flieder, v Právniku 1912 str. 347. sl.; neboť zákon v § 1325. praví toliko: »auf Verlangen«; stačí tedy v znesení žaloby neb připojení se jako soukromý účastník k řízení trestnímu; — dlužno i uvážiti, že rozsudek má jen význam deklaratorní. Že nárok na dědice přechází, když žaloba o bolestné byla vznesena, již z důvodů všeobecných plyne a nikdy jsem to nepokládal za pochybné. Srovnává se tedy náš náhled se zněním § 847. odst. 2. nov. něm. zák. — Při zúmyslném neb svévolném ublížení musí dále i k tomu hleděno býti, zdaž osobě, zejména pohlaví ženského, z ohyždění, které jí zlým nakládáním (Misshandlung) způsobeno bylo, co do lepšího opatření na překážku býti může. § 1326. (Dle toho, že zák. ze dne 5. března 1869 o úrazech železničnických dovolává se výslovně § 1326., soudíme, že tu na případné zohyždění vždy zřetel bráti dlužno; neboť o »zlém

míní, že má obojí ráz; jiní konečně, zejména Windscheid (4. vyd. — jinak prvé) § 455. N. 31., Kohler, Patentr. str. 639. sl., Stobbe § 203., Pfaff, Schadeners. str. 15. sl. a W. Zeitschr. VIII. 68. sl., též Unger. ve W. Zeitschr. VIII. str. 221., Burckhard § 78. p. 6. a většina rak. komentátorů pokládají bolestné za náhradu: »Satisfaction für die dem Beleidigten erregten Schmerzgeföhle.« Tento náhled nemůže se vyhnouti té zvláštnosti, že pocity bolesti fyzické neb psychické nahrazení se penězi; slova »Genugthuung, Satisfaction« berou se tedy v širším smyslu, »že pocit bolestný ukonejší se pocitem příjemným« (Windsch.) a že peníze: »als das allgemeine Genussmittel« jsou též: »allgem. Entschädigungsmittel«. Dle toho náhledu nelze odůvodniti pomnutí nároku smrti poškozeného, pokud to pozitivně (srov. § 1325.) ustanoveno není. (Srov. Kohler p. 654. proti obecnému náhledu.) Tolik ale ovšem připustiti dlužno, že bolestné dle historického vývoje a dle názoru obecného lidu i judikatury (č. 5744.) má povahu »náhrady« (nikoliv trestu), jak nyní dobře Unger a Kohler vykládají. Že poslední ráz de lege ferenda jest správnějším, o tom srov. též Strohal, Gutacht. str. 6. — Německý obč. z. (§ 847.) zůstavuje soudci volnost, přisouditi poškozenému k žádosti jeho při tělesném poškození přiměřenou peněžní náhradu vedle úhrady škody majetkové.

nakládání v obvyklém slova smyslu při takových úrazech sotva kdy může býti řeči.) K tomu sr. shora st. 63.

Poškozenému tedy povždy nahraditi dlužno: netoliko útraty za léčení, nýbrž i ušlý výdělek, a stane-li se k výdělku neschopným, i výdělek, který mu budoucně ujde (srovn. obdobu §§ 5.—9. zák. o povinném pojišťování dělníků z r. 1887, pak nálezy č. 2653., 13.305. sb. Gl. U. W.); ano k žádosti poškozeného zaplatí se mu i přiměřené »bolestné«. (§ 1325.) Náhrada dává se tu ve způsobě důchodu či výživného (Rente, Alimente, §§ 652. a 1418.), ač jestliže se strany neshodnou, že náhrada dáti se má v kapitálu. Srov. též Krasnopolski III. st. 224., nář. č. 9276. sb. Gl. U. W., nář. č. 1157. r. 1895 v příl. Just. Min. Bl.; nář. č. 13. v Röhl: Eisenbahn. Ent., a druhá stolice v případě č. 9599. sb. — Pochybno, zdaž ustanovení toho neb onoho způsobu náhrady zůstaveno v případě rozepře dobrému zdání soudcovu, jak tvrdí nálezy nejvyššího soudu č. 9598. a 10.141. sb. Gl. U. W. Nepopíráme volnost tuto (tak i něm. obč. z.); však zpravidla přisoudíž soudce důchod.¹³²⁾ Kdekoliv v zásadě uznána jest povinnost k náhradě, rozhoduje soudce dle § 273. civ. proc. ř. po případě o objemu náhrady dle volného svého uvážení.¹³³⁾ — (Zák. z r. 1887 o povinném pojišťování dělníků [§§ 5., 6., 8.] nařizuje imperativně, že náhrada při zranění záleží v důchodu, který se po čas neschopnosti k výdělku vyplácí; za tou příčinou vyšetří se výdělek, jež zraněný měl v posledním roce, co zaměstnán byl v podniku; třistanásobný průměrný denní výdělek pokládá se za roční vý-

¹³²⁾ Cod. Ther. a návrh Hortenův přisuzují poškozené vdově a dětem při vraždě (Mord) i vlastnictví kapitálu, z něhož se sustenance platiti má; kromě toho případu vyhražují škůdci vlastnictví kapitálu. Sr. Cod. Ther. III. 21. str. 73.—75., 80., Horten III. 22. §§ 29.—34., poukazující při tom na volné uvážování soudce: »entgangenen Gewinns oder Verdienstes nach Ermessen des Richters zu entschädigen.«

¹³³⁾ Netoliko o objemu náhrady, nýbrž též o existenci škody rozhoduje dle svého volného uvážení při porušení práva firmy (čl. 27. obč. z.) a práva známkového (§§ 23., 24. zák. ze dne 6. ledna 1890), práva autorského (§ 62. aut. z.), patentového (§ 109. pat. z.), práva živnostenského (§ 50. zák. živnost.). Sr. m. új: Hand. R. st. 147. str. 158., 160., též Krasnopolski III., st. 211.

dělek. [Převyšuje-li tento obnos 1200 zl., nečítá se přebytek. § 6. Za plat pokládají se také tantiémy a naturalní požitky. § 8.]¹³⁴⁾ Smlouva, aby se cena důchodu vyplatila v kapitálu, jest jen tenkrát platnou, když k ní svolí obec k chudinskému zaopatření oprávněnce povinná. § 41. Jest-li oprávněncem cizozemec a přebývá-li v cizině, může jej pojišťovna odbyti přiměřeným kapitálem. — Dle něm. z. § 843. má poškozený vůbec jen nárok na důchod; však z »důležitých důvodů« může žádati za odbytné ve způsobu kapitálu.

V případě usmrcení zaplatiti dlužno netoliko útraty nemocí a pohřbem¹³⁵⁾ sběhlé, nýbrž nahrazeno buď i osobám těm, jež zemřelý po zákoně vyživovati povinován byl, na př. vdově a pozůstalým dětem,¹³⁶⁾ dle okolností

¹³⁴⁾ Roční výdělek učňů, volentérů atd., kteří pro neúplný výcvik nemají výdělek nebo toliko nižší, vyměří se nejmenším obnosem výdělku dělníků toho zaměstnání, však nejvýše sumou 300 zl. — Důchod činí:

a) jest-li zraněný zcela k výdělku neschopným, 60% ročního výdělku,

b) jest-li částečně k výdělku neschopným, přiměřený díl toho (60%) důchodu, však na nejvýše 50% ročního výdělku,

c) zraněný nemá nároku na náhradu, způsobil-li úraz úmyslně při práci (§ 7.). (Předpisy tyto a et b jsou patrně úchytkami z občanského zák. §§ 1325. sl.) Sr. hlavně Menzel, Unfallversicherung § 67. sl., též Lukáš, Práv. 1895 str. 805. sl.

¹³⁵⁾ Srov. nyní i § 7. zák. z 28. prosince 1887; též Pfaff-Hotmann Comm. II. p. 49. pozn. 17. a protokoll kompil. kom. ze dne 3. pros. 1807. Ofner, II. 441. sl., též Strohal, str. 167. (Jinak Winiwarter, IV. str. 587., protože útraty pohřební každým (?) případem vzházejí. (Však nejisto komu vzejdou!) Tak i § 844. něm. zák. Též útraty obvyklých hodů pohřebních (Leichenschmaus) musí se nahraditi. Srov. č. 5431. sl. Gl. U. W.

¹³⁶⁾ Toliko manželským dětem? Tak nář. nejv. soudu č. 5477. Gl. U. W. = Jur. Bl. 1874 č. 47., jež odvolává se na §§ 42. a 165. obč. zák. Však i nemanželské dítě má právo na výživu atd. §§ 166. nář. obč. z. Tak výslovně též § 7. zák. ze dne 28. pros. 1887. Tak i plen. nář. nejv. soudu ze dne 14. ledna 1896 č. 24., Ger. Z. 1896 č. 20. proto, že § 1327. vyslovuje princip, jehož obdobně užívati dlužno. — Že by toliko vdova a děti práva k výživě měly, nikoli i osoby jiné k alimentaci oprávněné (na př. rodiče § 154.), tvrdí Steiner, Haftpflichtsfrage S. 24., a Strohal str. 167., tak i nář. č. 9276. sl. Gl. U. W.; však znění zákona dlužno dle průhledné intence zákonodárcovy hledě k § 1295.

i ascendentům neb vdovci (sr. § 1. zák. o silostr.) vše to, co jim tím ušlo (princip § 1327.), a to bez rozdílu, mají-li osoby ty vlastního jmění čili nic, neb přísluší-li jim nárok na výživu neb důchod též na třetí osobu (na př. pojišťovnu) čili nic. Tak i Judikát č. 189. z r. 1909; Krasnopolski III. st. 223.¹³⁷⁾ — Povinnost ta trvá potud, pokud by byla trvala povinnost zemřelého; na zletileosti dětí tu nezáleží (nál. N. F. č. 2305.); při tom po případě hleděti dlužno k pravděpodobnému trvání života usmrceného. Povinnost k výživě pomíjí, kdy přestane neschopnost k výdělku. (Cf. obdobné §§ 6., 7. a 39. zák. z 28. prosince 1887; nál. č. 9276. sb. Gl. U. W., kdež dětem usmrceného strážníka do 18., resp. 20. roku přirknut důchod měsíčních 15 zl. vespolek.)¹³⁸⁾ Sr. také výklad v mém »Haftung der Eisenbahn-Unternehmen« str. 17.—19.) To vše platí zvláště při zabití, ochravnění a pochromení následkem nehod železničních. Sr. zák. ze dne 5. března 1869, jenž se k §§ 1325.—1327. táhne. — V případě usmrcení obligatorně pojištěného mohou od pojišťovny úrazové náhrady žádati: vdova (pokud se neprovdá), vdovec, manželské a nemanželské děti do doko-

(Jedermann etc.) extensivně vykládati. Dobře nalezl nejv. soud v č. 8040. sb. Gl. U. W., že náhradu žádati mohou i rodiče usmrceného, které tento vydržoval. Tak nyní též § 7. zák. z 28. prosince 1887 a § 1. zák. o silostrojích z r. 1908. — Nelze nepřipomenouti, že návrh Martiniho III. 13. § 36., vyhradiv právo vdovy a dětí, dodává: »dieses ist ebenfalls von andern Personen, die aus solchem Erfolge Verlust leiden, zu verstehen.« Proč slova ta později byla vynechána, není patrné.

¹³⁷⁾ Sr. pozn. 130.; pak o novém švýc. zák. čl. 43. (prvé 51.) sr. pozn. 114.

¹³⁸⁾ Dle § 7. zák. o pojišťovně úraz. z r. 1887 obnáší důchod:

a) pro vdovu až do její smrti neb opětného provdání 20⁰/₀, pro vdovce, pokud jest neschopen k výdělku, 20⁰/₀; pro každé manželské dítě do 15. roku 15⁰/₀, a když oba rodiče ztratilo, 20⁰/₀; pro nemanželské dítě do 15. roku 10⁰/₀ ročního výdělku.

b) Pro ascendenty, byl-li zemřelý jediným jich živitelem, až nuznými býti přestanou, 20⁰/₀ ročního výdělku. Důchody dohromady nemají převyšovati 50⁰/₀ ročního výdělku. § 7. — Důchody platí se na měsíc napřed. § 37.

Vyměření obnosu důchodu jest ovšem úchylnou z občanského práva. O případné plné náhradě sr. §§ 45.—47., § 5. č. 5. t. spisu a Lukáš na u. m.

naného 15. roku, ascendenti pokud byli jedině od usmrceného vyživováni. (§ 7. a shora pozn. 136. a 138.) — O závazku podnikatele neb jeho zmocněnců sr. ještě násl.

Byl-li kdo odsouzen k placení peněžního důchodu pro usmrcení neb tělesné poškození neb pro obmezení svobody, může soud, když zajištění budoucího placení toho patrně vyhledává, k žádosti naříditi též zajištění důchodu. (§ 407. soud. ř. Za toto zajištění lze dle potřeby i později žádati. § 407.) Zajištění staniž se dle § 56. civ. ř. soudním složením tuzemských cenných papírů, podpůrně i tuzemskou zákonnou hypotekou (§ 1373.) neb solventním rukojmím (§ 1374.); složením nabude věřitel zástavní právo. (Tilsch, G. Z. 1900 č. 30. dovolává se §§ 1373., 1374. obč. zák.)

Za delikt považuje ob. zák. obč. při nemanželském obcování i svedení a obtěžkání osoby ženské, zejména pokud se dotýče náhrady útrat slehnutí a šesti neděl. § 1328.¹³⁹⁾ Svedení neb obtěžkání o sobě (kromě § 506. tr. z.) nestačí. »Svedení« (»Verführung«) jest tu jen tehda, jestli ženská (treba by nebyla pannou) toliko krivým předstíráním, na příklad slibem manželství, nadějí v tom směru učiněnou atd., aneb zneužitím poměru závislosti k obcování přivedena byla.^{139a)} — Náhradu za porušení panenství (Deflorationsgebühr) ženská svedená ovšem nikdy žádati nemůže. Srov. judikáty nejv. soudu čís. 32. a 184.; též výrok Zeillerův na str. 87. uvedený. — Pochybné jest však, zdali přes slovné znění § 1328. a úmysl mnohých kompilátorů nemá se dle zásady § 1324. a dle analogie §§ 1325. a 1326. připustiti nárok na náhradu za zmenšenou vyhlídku na zaopatření sňatkem. Mám za to, že ano; neboť svedení s oplozením spojené po-

¹³⁹⁾ Svedení a souvislý tím porod nelze správně vřaditi do kategorie tělesného poškození, jak by se dle marginalní rubriky § 1325. zdáti mohlo, nýbrž jest deliktem samostatným. Sr. nál. č. 14. 835. sb. — Něm. zák. (§ 825.) pojí všeobecně povinnost k náhradě škody již k faktu »svedení« osoby ženské, ano dopouští tu i náhradu immaterielní škody, když spáchán zločin neb přečin proti mravnosti, neb když svedení dalo se lstí, hrozbou neb zneužitím poměru závislosti (§ 847.).

^{139a)} Srov. č. 371., 1836., 3697., 6977., 10.813., 12.365, 13.305. sb. Gl. U. W.: es genügt, wenn auch nur Hoffnung auf Verhehlung gemacht wurde; týž nález uznává v příčině té důkaz z in-dicií.

kládati sluší za úmyslné neb aspoň hrubé poškození osoby (§ 1293.) a zavazuje tudíž k náhradě plné majetkové škody dle všeobecného měřítka § 1324.; k tomu pojednává zákon o tomto deliktu pod rubrikou: »o tělesném poškození«, čímž přípustným jeví se obdobné užívání §§ 1325. až 1327. (Sr. též Stubenrauch k § 1328., Pfaff l. c., Krainz § 397.)¹⁴⁰⁾ Protož při porodu nadobytě a bolestně přislouží svedené ženské i bolestně; též má se dle okolnosti na mimořádné psychické útrapy ohled bráti (srov. motivy jud. č. 184. a nálezy č. 11.003., 12.365., 13.305. sb. Gl. U. W., kde přisouzeny tímto důvodem značné peněžní náhrady. (Jinak jud. č. 32.) — Od našeho náhledu liší se judikát č. 164. a opravný plenissimární judik. č. 184. (sb. N. F. č. 4185. z roku 1908) tím, že chtějí svedené matce jen tenkrát přisouditi plné zadostiučinění a zejména náhradu za zmenšení naděje na sňatek, když jest tu trestní čin § 506. tr. z. (svedení slibem manželství). Však § 506. trest. zák. vyhrazuje jen všeobecně právo k náhradě dle soukromého práva (Entschädigung bleibt vorbehalten); dotyčné §§ 1324. a 1331. první věta nežádají ale pro vyměření plného zadostiučinění konkurrence trestního činu. (Sr. a contr. druhou větou § 1331.) Nelze tedy obmezující výklad tohoto judikátu (na případy souběžného trestního činu) pokládati za důvodný. (Jud. ten schva-

¹⁴⁰⁾ Pfaff str. 16. a VIII. str. 37. hájí se svého stanovité náhled, že i za uraženou čest náhradu žádati lze. Proti tomu — co se týče náhrady cti — srov. pozn. 72. a nálezy č. 56., 652., 2471., 2716. a j. Gl. U. W., hlavně judikát č. 32., též Krainz § 397. pozn. 4. Však s Pfaffem v tom se srovnávám, že dle všeob. znění §§ 1323. až 1325. není vždy vyloučena náhrada za zmenšenou vyhlídku na zaopatření (srov. obdobný § 1326.). Proti tomu obmezují mnozí: Zeiller, Winwartter, Kirchstetter ad § 1328., Dniestranski, W. Z., 33. st. 153., List, Pflichten des ausser-ehel. Konkubenten (1907) — nárok svedené ženské na nedostatečné odškodnění v tomto § výtčené; rovněž i starší nálezy č. 652., 680., 846., 1004. sb. Však úsudek tam vážený a contr. z § 1328. jest nedůvodným; odvolání na protokoly bylo by nemístné, ježto důvod majoritou redaktorů udaný (špatný často úmysl ženské atd.) na náš případ se nehodí. Dobře nál. č. 11.003. sb. Gl. U. W. Nejde tu o čest, nýbrž o škodu majetkovou. Sr. st. 89. — O vývoji náhrady té v obecném právu srov. Stobbe III. § 201.

luje Krasnoposki, III., st. 226. sl.)¹⁴¹⁾ — K redakci § 1325. sluší připomenouti:

Redaktoři povinnost k náhradě omylně shledávali jen v porušení smlouvy (Vertragsbruch sc. des Eheversprechens), což ovšem jest nerozhodné. Srov. Pfaff, Mat. p. 47. Při sezení dne 2. června 1806 minorita redaktorů navrhovala též náhradu za uraženou čest a zmenšenou vyhlídku na vdavky, což však majorita zamítla: »weil (?) der Ersatz mit Gewissheit nur (?) in den verursachten Kosten... angegeben werden könne.« Mimo to se redaktoři obávali lsti a klamů, kdyby se další náhrada povolila: »es würde ein Feld für Intriguen, Koketterien (!) und listige Speculationen offen gelassen.« Ofner, Prot. II. str. 195. — (Cod. Ther. a návrh Hortenův nařizovaly dle kanon. práva při každém mimomanželském zplození, že otec buď matku za manželku vzíti, buď ji slušně obvěniti musí. Cod. III. 21. nr. 90. sl., Horten, III. 22. §§ 41.—45. Duc aut dota! Návrh Martinih o III. 13. § 37. přikazuje toliko: »Wer eine Weibsperson zum Falle bringt... muss vor Allem die Niederkunfts-kosten bestreiten«... u. die Vaterspflichten erfüllen.)

Připomenouti sluší, že plné zadostiučinění (zejm. náhrada za zmenšenou vyhlídku na zaopatření sňatkem) náleží dle § 1324. při trestném svedení ženské (§§ 506., 132. trest. z.) i tehdy, když svedená osoba neporodila. Sr. též judik. č. 184. Rozumí se, že v případě nákazy svedené ženské (syfil.) přísluší jí plné dostiučinění. Sr. nál. Gl. U. č. 8127.

b) Též při obmezení osobní svobody (§ 1329.) má se vždy nahraditi plné interesse. Ovšem tu bude obyčejně jednání úmyslné nebo z hrubé nedbalosti poslé.¹⁴²⁾ (Něm. zák. § 847. dopouští tu i náhradu immaterielní škody.)

¹⁴¹⁾ Judikát č. 184. pokládá nesplnění slibu vždy za čin dolosní; zdá se mi, že mohou se přihoditi případy, kde tomu tak není, na př. když svedená ženská dopouští se nepočetných činů. Dobře praví nál. č. 2393. sb. Nowákovy: Im grundlosen Nichterfüllen des Versprechens liegt der Kern des strafbaren Thatbestandes.

¹⁴²⁾ Dle sl. »Privatgefängennahme« na stupeň viny nelze klásti důrazu. Srov. též Pfaff str. 20. sq. a 107. pozn. 312. Krainz, II. § 395. Ideální škoda za případnou hanbu atd. se nenahrazuje. Srov. též nál. č. 5375. sb. Gl. U. W. též Krainz, l. c.

- c) Poruší-li se právo původce (autora) výrobku buďsi literárního, buďsi uměleckého (i fotografie), musí škůdce v inu mající vždy plné interesse nahraditi, ano soudce má i za osobní příkoří přisouditi dle volného uvážení přiměřenou peněžní náhradu. (§§ 57., 60. zák. ze dne 26. pros. 1895 č. 198.) (V případě nezaviněného porušení autorského práva žádati lze toliko za vydání obohacení. §§ 61., 62. téh. z.)¹⁴³⁾
- d) Podobně ustanovují §§ 103., 108. zák. ze dne 11. ledna 1897 čís. 30., že ten, kdož vinou porušil patent, poškozenému nahraditi musí škodu a ušlý užitek, ano že soud též přiměřenou peněžní úhradu za osobní ublížení a jinaké osobní ujmy (Kränkungen u. a. persönliche Nachtheile) dle volného uvážení přiknouiti může. (Při porušení nezaviněném může poškozený žalovati jen o vydání obohacení. § 108.)
- e) Byl-li straně nárok, pro kterýž jí povoleno bylo opatření prozatímné (§§ 378. sld. civ. proc.), pravoplatně odepřen, musí táž dle exek. ř. § 394. t. z. odpůrci nahraditi veškerou majetkovou ujmu. Že se tím rozumí plné interesse (alle Vermögensnachtheile), to uznávají též vládní odpovědi k tomu článku; jinak: Bum, J. Bl. 1898 čís. 52.
- f) Při porušení známkového práva žádati může poškozený náhradu plného interesse. (§§ 27.—29. zák. ze dne 6. ledna 1890 čís. 19.) Sr. mé Právo obch. a H. Recht (2) str. 147. sl. Ustanovení ob. zák. obč. o všech ostatních případech jsou pouze důsledným provedením zásad výše uvedených. Srov. zejm. §§ 1330.—1332.

O případném dělení škody, když obě strany viny mají (§ 1304.), srov. str. 28. sl.

V případech, kde ručíme za škodu vinou třetích osob způsobenou, řídí se objem náhrady dle stupně viny, kterouž při-

Jinak však Pfaff, st. 21. a Krasnopolski III. st. 227., již tvrdí, že soudce může pro způsobenou urážku dle volného uvážení přisouditi náhradu, i když tu není škody majetkové. (To nesrovnává se s větou III. st. 222.) Proti tomu nál. o úř. sb. min. č. 1130. (Stubenrauch ad § 1329. chtěl užívati zde anal. § 282. starého soud. ř. billige Genugthuung für... Schimpf.)

¹⁴³⁾ Sr. Adámek, O právu autorském (1898) str. 64., Mitteis, Literar.-artist. Urheberrecht (1898), str. 133., jenž dobře uznává, že není tu potřebí dolosního jednání (§§ 51., 57., 60.).

čítati lze tomuto třetímu (toť obsaženo v povaze ručení za třetí osobu)¹⁴⁴⁾ pokud ale třetí osobě viny přičítati nelze (na př. §§ 1309.—1310.) dle stupně viny naší. V případech, kde někdo práv jest z náhody, povinen jest nahraditi vůbec jenom skutečnou škodu (arg. §§ 1325., 1332. concl. a maj.), leč by v tom kterém případě zřejmě ustanoveno bylo, že se nahraditi má i ušlý užitek (tak zejména v případech § 3. lit. A. a B.).

Obč. zákonník (podobně i pruský) uchyluje se od římského práva v tom:

1. že vymáhá ve všech obligačních i neobligačních poměrech též stupeň pozornosti a pilnosti (diligentiae), ustanoviv, že škůdce povždy z téhož stupně viny (culpa levis) práv býti má (§§ 1295. a 1297.), kdežto zajisté přirozenost věci a slušnost toho vymáhají, aby v obligačních poměrech stupeň pilnosti, jež v jednom každém poměru vynaložiti dlužno, dle zvláštnosti poměru vyměřován byl;
2. že objem náhrady činí závislým na stupni viny, kdežto by se zpravidla vždy úplné interesse nahražovati mělo, kdykoliv povinnost k náhradě škody nastala. V obojím směru kráčí právo římské vůbec důslednější, však dle našich ethických a socialních názorů ne vždy přiměřenější cestou.¹⁴⁵⁾

Přestupky uražení na cti, na těle atd., o kterých se zmiňuje § 1339., náležejí do oboru trestního práva. Nahrazení moralní škody žádati nelze. Sr. str. 87. sl. Pochybným jest dnešní význam

¹⁴⁴⁾ Sr. Krainz I. § 139. (Jinak Mauczka, st. 290.). Chybně vyměřila první stolice v případě č. 6057. objem náhrady dle stupně viny principalovy u zřízení pomocníka (culp. in eligendo).

¹⁴⁵⁾ Srov. o té otázce Unger, Syst. § 102., Strohal, Gutacht. 162. V době novější ujal se sice směr na domnělé slušnosti se zakládající, jenž objem náhrady chce v soulad uvést se stupněm viny škůdcovy. (Tak hlavně Ihering, Vermischte Schr. str. 215. sl., též Pfaff, Gutacht. str. 90. sl. 101. a nyní poněkud též Unger Handel I. str. 1. p. 2.) Však neodporuje to často též slušnosti, že škodu (třeba jen částečně) nésti má poškozený, jenž žádně viny nemá? Odůvodniti lze však modifikaci pravidla římského dle volného uvážení soudcovského v případech culpa levis. Srov. Strohal, Gutacht. str. 163. sl. Velkou míru volnosti zůstává soudci čl. 5. švýc. obl. zák. »Art u. Grösse des Schadenersatzes wird durch richterliches Ermessen bestimmt — in Würdigung sowohl der Umstände als der Grösse der Verschuldung.«

poslední věty § 1339., jenž menší injurie přikazuje trestní pravomocnosti politických úřadů. O tom srov. pojednání Trümmler v Práv. 1885 str. 182.—195. Týž přichází hlavně na základě četných protokollů kompilační kommise k následujícímu výsledku: Dv. dekret ze dne 30. srpna 1806 č. 787. sb. z. s. ustanovuje, že takové menší přestupky, které nejsou dle všeob. trestního zákona trestuhodné, mají se trestati dle analogie trest. zák., ovšem sazbou nižší. Tento dv. dekret, jemuž nyní odpovídá min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z., předpokládá existenci zvláštních předpisů, kterými se takové činy za trestné prohlašují; r. 1806 byly tu v různých zemích různé takové předpisy starší; ale předpisy ty byly občanským zákoníkem zrušeny. Nezbyvá tedy než za to míti, že dotčený předpis § 1339., jenž takové menší injurie přikazuje trestní pravomocnosti politických úřadů, jest rázu konstitutivního, že nahražovatí má ony starší zrušené předpisy. Tak za to má i doktrina a nepřetržitá praxis, po mém náhledu zcela správná.¹⁴⁶⁾

¹⁴⁶⁾ Jiného náhledu Kleinschnitz, Práv. 1885 p. 685. sl., jenž za to má, že § 1339. není rázu konstitutivního, nýbrž potahovacího, a že každým způsobem zrušen byl článkem I. trest. zák. z roku 1852, a podobně Girtler von Kleeborn v Ger. Z. 1898 č. 10. Však § 1339. praví: »und wenn sie zu keiner dieser Klassen gehören«, — má tudíž ráz konstitutivní. — Obchodník A. urazil obchodníka B. tím způsobem, že jemu v zapečetěném listu nař. odeslaném hrubým způsobem nadával. Za tou příčinou podal B. na A. žalobu u hejtmanství okresního, které odsoudilo A. pro urážku na cti ve smyslu § 1339. ob. z. obč. a min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z. k peněžité pokutě 5 zl., eventuelně k trestu na svobodě a k náhradě nákladu žaloby 11 zl. 35 kr. Místodržitelství však zrušilo tento nález trestní, majíc za to, že k povaze urážky na cti ve smyslu § 1339. ob. z. obč. a §§ 488., 491. z. tr. zapotřebí jest, aby urážlivá slova pronesena byla veřejně neb aspoň naproti osobě třetí. Však ministerstvo vnitra zrušilo opět nálezem ze dne 2. října 1878 č. 12.301. rozhodnutí místodržitelství a zachovalo v moci nález okr. hejtmanství, poněvadž § 1339. ob. z. obč. vůbec zapovídá urážeti jiného na cti, tudíž právem zde užito bylo min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z. a poněvadž zcela nerozhodno jest, kterakým způsobem definují urážku na cti §§ 488. a 491. zák. trestního. Srov. Práv. 1879 str. 395. sq., též Práv. 1884 str. 778. (rozh. min. ze dne 6. srpna 1884 č. 12.833.). — Jest uveřejnění cizích dopisů urážkou na cti? O tom sr. Steinbach, Eigenth. an Briefen 1879. (k tomu Vid. Zeitschr. 1879 p. 212.); § 1339. jen tehda průchodu má, když tu jsou vůbec podmínky injurie.

Názor ten jest nyní dotvrzen též předběžnými kodifik. pracemi a protokolly. Cod. Ther. III. 21. nr. 189.—238. jedná totiž obšírně ve zvláštním článku »Von Ehrenhändeln, Schandbriefen« etc., přikazuje kompetenci ve věci té jak v soukromém tak trestním směru soudu civilnímu a vyměřuje tresty velmi přísné (srov. čl. 222.: vězení i mnoholeté); podobně i návrh Hortena, III. 23. §§ 104.—121. Trestní předpisy tyto měly nastoupiti na místě starších provinciálních norem, jež uvádí Harrasowský, Cod. Ther. III. str. 371., 372. A totéž stanovisko zaujímá i osnova Martiniho III. 13. §§ 45., 41. (»Hat aber die Ehrenkränkung keine schädlichen Folgen gehabt, so steht doch dem Amte des Civilrichters zu, den Beleidiger mit Geld, mit Arrest oder anderen Bussen zu züchtigen.«) Dle toho, jakož i dle protokollů (Ofner II. str. 196. sl.) nelze o tom pochybovati, že § 1339. jest rázu konstitutivního; toliko kompetence byla napotom změněna ve prospěch úřadů politických. Z důvodů těch (již 1890 v tomto spise uvedených) hájí týž náhled nyní Krasnopolski, Obl. III. st. 228., a prve již Neugroschl v Ger. Z. 1898 č. 13., dovolává se mimo to dekretů dolnorak. vlády ze dne 13. března a 11. června 1812. proti Girtlerovi Ger. Z. 1898 č. 10., k čemu redakce dobře připomíná, že není nápadné, že specialní delikt urážky na cti § 1339. mimo trestní zákon vytčený přikázán byl kompetenci polit. úřadů, ježto do r. 1852 těžké policejní přestupky náležely rovněž k jurisdikci úřadů těchto.

Vyzvání k bojkottu (Verrufserklärung), pokud se nezakládá na dostatečných důvodech (ku př. při zfalšování pokrmů), má ráz osobní urážky, někdy i rušby práva živnostenského.¹⁴⁷⁾ Podobně posuzovati sluší rozesílání t. zv. »černých listů«, totiž varování, aby nebyl kdo přijat za živnostenského pomocníka. (Přísněji nál. Neue F. č. 3097.) Sr. můj Schadenersatz st. 184. Řád živnost. (§§ 79.—81.) zakazuje toliko vepsání nepřiznivých posudků do pracovní knížky.

§ 5. Jak se právu k náhradě škody průchodu zjedná.

Právu k náhradě škody soukromoprávního rázu budiž průchod zjednán pořadem žaloby u civilních soudů

¹⁴⁷⁾ Sr. podrobný spis: Paul Dehn, Verrufe (1911), jenž poukazuje na zhoubnost bojkottu.

k tomu příslušných. § 1338.¹⁴⁸⁾ Výjimku jen zdánlivou máme ohledně náhradních nároků z poměru státních úředníků z úředních jednání v oboru jejich působnosti vykonávaných, neboť nároky ty jsou rázu veřejnoprávního.¹⁴⁹⁾ Pro taková úřední jednání nelze státní zřizence u soudu žalobami stíhati (dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758.), vyjímaje jediné případy: že soudní úředník neb zřizovatel způsobí straně škodu porušením úřední povinnosti (zák. ze dne 12. července 1872 č. 112., § 600. ř. soud.) neb že ministr státním soudním dvorem pro nezákonný úřední úkon byl odsouzen (zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. ř. z.). K tomu sr. shora str. 54. sl. lit. f. Ott, Říz.

¹⁴⁸⁾ Žaloby z náhrady škody náležejí vůbec ku příslušnosti obecného soudu, pokud elektivní forum hospodářství (§ 87. jur. n.) neb majetku (§ 99. téhož z.) průchodu nemá; při železničních a automobilních úrazech též u soudu, v jehož obvodu se nehoda přihodila. § 3. zák. z r. 1869 a § 9. zák. o automob. z r. 1908. Však náhradu za tělesné úrazy při provozování železnic způsobenou pohledávati lze výhradně při obchodním soudě sídla podniku neb toho obvodu, kde úraz se přihodil. Sr. shora str. 64. pozn. 89. a Ott, Říz. sd. § 33. č. 6.

¹⁴⁹⁾ Tvrdí-li strana v žalobě, že škoda způsobena byla bezprávním jednáním úředníka mimo úřední působnost vykonanou, náleží soudu, aby i o této otázce jakož praepjudiciální rozhodoval. Ovšem může soud usnésti se dle § 190. s. ř. na přerušování sporu, jestliže již zahájeno jest u správního úřadu řízení v příčině otázky praepjudiciální. (Sr. Pražák, str. 344. p. 12., Ott, Říz. sd. § 9. str. 28. a výjimky tam blíže uvedené, hlavně ohledně náhradní povinnosti obcí dle § 37. zř. obec. viz též shora str. 55.). V příčině náhradního nároku dle § 19. zákona o vzorcích ze dne 7. pros. 1858 č. 237. platí nyní tuším jediné § 191. ř. sd. — Ostatek náležejí spory náhradní soukromoprávního rázu ku příslušnosti soudu. Sr. nál. říšsk. s. č. 152. sb. Hye, též nález č. 6249. sb. Gl. U. W. (zpronevěření kauce z pachtu honebního berním úředníkem); ovšem rozcházejí se často náhledy o povaze takového nároku; o tom Pražák, Spory o příslušnost I. str. 145., 156., 212. pozn. 5. a téhož Rak. právo ústavní III. § 261. Zejména náležejí i žaloby obce na představeného, aby kladl účty o správě jmění jím vedené, dále i žaloby té neb oné strany na zaplacení toho, co účet v její prospěch vykazuje k lepšímu, na cestu právní. Dotyčné obvyklé provisorní nálezy autonomních úřadů nemohou býti základem exekuce. Srov. nál. správ. s. Sb. Budwinski č. 741. a četné u Pražáka uvedené nálezy, též Práv. 1882 str. 263., 1884 str. 267. — Pochybený jest nález č. 11.521 sb. Gl. U. v příčině praepjudiciální otázky; správně: Práv. 1898 str. 421.

soud. § 9. i. f. a Pražák, Právo úst. § 261. str. 433. sl.¹⁵⁰⁾ — Zdali dvorský dekr. ze dne 14. března 1806 vztahovati lze na obecní úředníky, pokud tyto úřadují v oboru přenešené působnosti, jest sporno; proti rozšíření dv. dekretu sr. posledně nál. sb. Neue F. č. 4134. z toho důvodu, že stanoví výjimečné právo. (?)

Ačkoliv o náhradních nárocích zpravidla soud civilní rozhoduje, může po případě o náhradě škody i soud trestní nález učiniti, opírá-li se totiž nárok o čin trestní, kterýmž škůdce vinným uznán byl, a to v tak zvaném řízení adhaesním (Adhäsionsprozess).¹⁵¹⁾ Srov. §§ 4., 47., 365.—379. řádu trest. ze dne 23. května 1873, ježto nastoupily na místo § 1340., kteréž předpisy ostatek šetří principu v § 1340. prostě vysloveného: Připojil-li se totiž poškozený soukromý účastník (Privatbetheiliger) v přípravném vyšetřování (§ 172. tr. ř.) k řízení trestnímu¹⁵²⁾ a může-li se náhrada škody na základě trestního vyšetřování bezpečně určití, má soud trestní v nálezě trestním o ní nález učiniti; jinak odkážd soud škodujícího, aby právo k náhradě hledal pořadem práva civilního. §§ 260., 365. a 366. ř. tr. Z poslednějšiho nálezě nemá odvolání místa. Nechtěl-li by poškozený přestatí na náhradě, kterou mu úřad trestní v nálezě trestním vyměřil, může rovněž nastoupiti cestu pořadu práva civilního. Totéž platí i tenkrát, když škůdce v řízení trestním nebyl uznán za vinna. §§ 366. a 372. tr. řádu.¹⁵³⁾ Ostatek není

¹⁵⁰⁾ Další výjimka mohla by se připustiti, kdyby otázka viny a povinnosti náhradní již příslušným správním úřadem byla rozhodnuta a jednalo se toliko o objem náhrady škody.

¹⁵¹⁾ Srov. Rulf, Handb. des Strafproc. 1884 str. 192., Janka, Mittheil. d. d. JV. 1878 str. 16., 23. sl. Storch, Říz. trest. §§ 34. sl., Krainz, § 139.

¹⁵²⁾ To ovšem neplatí o řízení disciplinárním, sr. Ott I. str. 19.

¹⁵³⁾ Může tu býti bezprávi civilní, ačkoli tu není činu trestního. Sr. § 1331., Storch, Řízení trestní rak. §§ 34., 35., jež dobře k tomu poukazuje, že dle §§ 4. a 366. 2. tr. ř. škodující jen tehda odkázán býti má na pořad civ. práva, když se to vidí nezbytným z té příčiny, že jest potřeba dalšího dovedení. Toliko dle zák. o lichvě z r. 1881 § 8. musí soudce zároveň lichevní jednání prohlásiti za neplatné. Ostatek platí řízení adhaesní též při deliktech, jich stíhání vyhrazeno soukromému žalobci. Sr. Storch p. 149., jež podrobné otázky důkladně řeší. Srov. také pojednání J. Čadka v Práv. 1909 seš. 13.—15., dále Rulf,

civilní soudce vázán osvobozujícím nálezem trestním; týž může tedy náhradu přisouditi, ačkoliv trestní soud škůdce obžaloby sprostil (srov. č. 7571., 7768., 11.832. — jinak však č. 13.268. sb. Gl. U. W.). Neboť podmínky trestuhodnosti a zodpovědnosti civilní nesrovnávají se vesměs.¹⁵⁴⁾ — Ovšem jest ale civilní soudce dle § 268. říz. soud. vázán odsuzujícím nálezem trestního soudu v příčině otázky, jest-li tu čin trestní, komu čin ten přičítati dlužno a jest-li tu kausální souvislost mezi činem a škodou; nemůže tedy soud civilní žalobu o náhradu škody zamítnouti, když obžalovaný pro škodný čin trestně odsouzen byl. Srov. nál. č. 2719., 7768., sb. Gl. U.; Ott, Říz. s. § 8. str. 20.; chybně č. 11.1109. (Tak výslovně již Cod. Ther. III. 22. §§ 64., 65. a návrh Hortena III. 22. § 27.; Cod. § 65. praví: »denn nach dem peinlichen Verfahren wird eine weit mehrere Klarheit, Verlässlichkeit u. Überzeugung als nicht [?] bei dem bürgerl. erfordert«.) Dlužno uvážiti, že v příčině trestní viny jest tu již res judicata; conclusio a majori jest neodvratná.¹⁵⁵⁾ Připustiti lze v příčině obnosu náhrady, která trestním nálezem do jisté maximalní výše přiřknuta byla, též přísežné slyšení stran (prve přísahu oceňovací; sr. č. 10.909. sb. Gl. U. W.). Však soud může dle § 272. říz. soud. obnos ten dle volného svého uvážení vyměřiti, když by obnos nikterak neb jen nepoměrnou obtíží dokázati lze bylo.¹⁵⁶⁾ Opominul-li poškozený připojiti se k řízení trestnímu, nevylučuje se tím nárok jeho, žádati náhradu pořadem práva soukromého. Sr. č. 5815.¹⁵⁷⁾

Dle § 191. civ. pr. může (však nemusí) soud přerušiti řízení

Strafproc. str. 335., nál. Jur. Bl. 1880 č. 47. Kabat, O proc. cywil. § 107.

¹⁵⁴⁾ Sr. Storch str. 153. p. 3.

¹⁵⁵⁾ Dle toho soudím, že princip § 268. civ. řádu platí též ohledně trestních nálezů správních úřadů, na př. ohledně lesního pychu. Jiného náhledu Ott, str. 21.

¹⁵⁶⁾ Sr. Ott, Říz. sd. § 79. — Že by civilní soud vázán byl řečeným nejvyšším obnosem, jak nál. č. 10.909 za to má, nesrovnává se po mém soudě s §§ 366. a 372. tr. ř.

¹⁵⁷⁾ Odsouzený může se dovolávat změny výroku trestního soudu o náhradu škody toliko obnovením trestního řízení (§ 358. tr. ř.) neb žalobou o obnovu řízení před soudem civilním hledě k průvodům nově nalezeným. § 530. čís. 7. říz. soudn. Srov. Ott I. str. 19. sl.

civilní, jest-li tu podezření trestného skutku, jehož vyšetření a odsouzení rozhodného má vlivu na řešení civilního sporu. Přerušeni to jest tedy fakultativní a soud nepřeruší řízení, jestliže rozhodné faktum i civilním řízením snadno na jisto postaviti lze, na př. při padětku listiny. Přerušeni doporučiti lze jen tehda, když trestuhodnost činu jest podmínkou rozhodnutí civilního neb když stav skutkový jest tak složitým, že průkaz pravdy toliko trestním vyšetřováním na jisto postaviti lze, na př. při křivé přísaze, při křivém seznání svědka nebo dle okolností v případě § 1328. o. z. a § 506. trest. z., když nárok opírá se o svedení ženské připovědi manželského sňatku. Sr. v podstatě též Schauer, G. Z. 1898 č. 6., Ott § 8. st. 21.¹⁵⁸⁾

Výjimkou vyměřeno jest pro náhradní nároky řízení zvláštní, a to pro případy následující:

1. Pro syndikátní žaloby § 1341. ob. zák. obč. Srov. čl. 9. zák. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144. a zák. 12. července 1872 č. 112. a §§ 600. sl. říz. soud. — K tomu přichází též řízení dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. o zodpovědnosti ministrů¹⁵⁹⁾
2. Pro škody honební. Sr. st. 80.
3. Pro škody na polním neb lesním majetku způsobené. Sr. st. 74. sl.
4. Pro škody na poště vzniklé; sr. st. 73. pozn. 94.
5. Pro škody úrazem způsobené v případě povinného pojistění dělníků a úředníků dle zák. ze dne 28. prosince 1887 čís. 1. Ř. Z. 1888.
6. Pro škody překročením policejního řádu přistavního (Hafenpolizeiordnung) způsobené. Srov. § 48. nař. ze dne 14. března 1884 č. 33.
7. Pro škodu bezprávním odsouzením způsobenou.
8. Četné jsou případy, kde soud v řízení soudním a exekucním přisuzuje náhrady k návrhu stran neb z povinnosti úřední prostým usnesením; sr. na př. §§ 49.—51. řádu s, § 155.

¹⁵⁸⁾ Trestní soud může jen v jediném případě žádati, aby přerušeno bylo řízení civilní, totiž když jde o to, zdali sporná pohledávka nezakládá se na lichevním jednání. § 11. zák. z 28. května 1868 č. 47. a čl. XI. č. 3. říz. s.; sr. Ott I. str. 22.

¹⁵⁹⁾ O syndikátní žalobě má již Cod. Ther. III. 21. nr. 179. sl. obšírných předpisů; též Hortenův návrh III. 22. §§ 9. sl.

ex. ř. (škodu relicitací vzešlou), §§ 168., 301., § 394. (škodu bezdůvodným prozatímným opatřením vzniklou); výklad případů toho druhu ovšem jen v souvislosti s dotčenými zákony jest možným.

Ad 1. Způsobil-li soudní úředník (konceptní neb manipulační) neb soudní sluha neb notář jako soudní komisař neb přísedící soudní znalec, neb způsobili-li berní úředníci neb sluhové ohledně soudních deposit neb sirotčích peněz v úřední činnosti své porušením (zanedbáním) úřední povinnosti některé straně škodu, kterouž opravnými prostředky soudního řádu (na př. odvoláním) napravití nelze, může zkrácená strana náhradu škody pořadem žaloby žádati, a to buďsi na úředníku vinu majícím, buďsi na státu, buďsi na obou zároveň. Srov. § 1. zák. ze dne 12. června 1872 č. 112.; čl. VI. č. 4. jur. nor., § 600. ř. soud.¹⁶⁰⁾ To platí zejména tehdá, když nezákonným způsobem osobní vazba nařízena neb prodloužena byla. (§ 27. t. z. a čl. 8. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142.) Že i neznalost neb neúplná znalost práva odůvodniti může žalobu tu, jest patrné; srov. motivy: »Unerfahrenheit des Richters«; též náhl. č. 12.673., 13.137., 13.322. sb., zejména při nedostatečné správě pupillárních peněz čís. 12.728., 15.322. (podpůrné ručení soudu § 265. obč. zák.). — Úředník práv jest jako hlavní dlužník, stát jako rukojmě a plátce (srov. § 1. cit. a § 1357. ob. zák. obč.). Podává-li se žaloba na úředníka, potřebí dokázati, že týž dopustil se porušení úřední povinnosti; podává-li se však žaloba na stát, stačí důkaz, že porušení práva státi se mohlo jedině porušením povinnosti úřední se strany některého úředníka toho soudu, jenž úřední jednání řídil. (§ 2.) Zakládá-li se porušení v usnešení soudu kolegiálního, lze vinníky jen tehdá žalovati, když je žalobce cestou řízení trestního seznal. (§ 3. a § 6.)

¹⁶⁰⁾ Srov. Pražák v Právniku 1872 str. 477. sq., R. v. Canstein. Civ. Proc. I. p. 354. fg., Ott, Ř. sd. § 9. str. 32., Neumann, Comm. str. 1054. sl. Sem náleží také případ, když úředník soudní proti zákonu nařídil uvěznění osoby. Srov. § 27. cit. zák. — Soudní sluha zpronevěřil obnos, jež mu exekut odevzdal, aby zamezil zabavení. Dle Jur. Bl. 1888 č. 12. zamítly obě stolice žalobu věřitele na stát o náhradu, jednak proto, že sluha není k přijímání peněz oprávněn (tudíž prý neporušil [?] povinnost úřední), jednak proto, že věřitel nepozbyl práva na svého exekuta; jedině tento byl poškozen. Důvod první zajisté jest lichým.

Pokud onen zákon nie zvláštního neustanovil, platí o náhradě škody předpisy vš. zák. obč. K tomu sr. náhl. 9705. sb. Gl. U. W. Žaloby o náhradu škody mají strany vrchnímu soudu zemskému podati. § 1341. ob. zák. obč., § 8. cit. zák., § 600. ř. soud. Soud může řízení přerušiti do skončení řízení disciplinárního. (§ 601. s. ř.) Podrobnější předpisy o regressu státu na úřednících obsahují §§ 19.—25. zák., k tomu náhl. č. 8888 sb. Gl. U. W. Také o regressních těchto nárocích rozhoduje soud; cesta administrativní jest vyloučena. (§ 21.)

Dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. může se každý ministr před řádným soudem pohnati k náhradě škody, kterou způsobil činem, jež státní dvůr za protizákonný prohlásil; i tento soudní dvůr může naléztí o náhradě škody, ač-li obnos škody a osobu poškozeného na jisto postaviti lze. § 4., 6. a 24. t. z.

Ad 2. Zákon honební pro Čechy ze dne 1. června 1866 (srov. štyrský ze dne 17. září 1878), rovněž dotyčné starší zákony (srov. str. 80.) zaručují vlastníkovi pozemku náhradu za škodu, již zvěří neb honbou utrpěl. Náhrady za škodu honbou způsobenou může žádati majetník pozemku od toho, kdo k výkonu honby oprávněn jest; za škodu pak zvěří způsobenou od pána honitby, resp. v Čechách od honebního družstva (Jagdgenossenschaft). O nároku náhrady za obojí škodu soudí v Čechách pětičlenný soud smírčí. Každá strana sobě vyvolí po dvou rozsudích, jimž pátý, jež okresní zastupitelstvo na tři léta volí, předsedá. Neužila-li do tří dnů některá strana volebního práva svého, volí za ni předseda. Výkon rozsudku povoluje soud, jenž spolu o podané mu stížnosti zmateční za příčinou zanedbání předepsaných náležitostí rozhoduje. §§ 45. a 46. hon. zákona. Kompetence tato a řízení není novým řádem soud. (§§ 582., 587. sl.) změněno, ježto upraveno jest zvláštními zemskými zákony. Srov. též G. Neumann, Comm. st. 1036. Stehlíček, Právo honební (1907) st. 136. a cit. tam nález nejv. soudu z 15. dubna 1902. — Jinak Hötzel, Práv. 1904 st. 261. — Velmi různé a dosti sporné jsou předpisy novějších zemských zákonů v ostatních zemích. Vyjí-

¹⁶¹⁾ O předmětu tom: K. Peyer, Zur Lehre vom Ersatz der Jagd- und Wildschäden: Österr. Viertelj. XII. (1863) str. 64. Pražák, Spory II. str. 295. sl. Marchet na u. m., Neumann, Comm. st. 1036. Stehlíček, Honební zákon st. 146. doporučuje del. fer. příslušnost soudu.

maje Moravu, Slezsko a Horní a Dolní Rakousy, Korutany, Vídeň jsou ve smyslu pat. z 28. února 1786, též štyrsk. zák. z r. 1878 — politické úřady kompetentní, rozhodovati o takových nárocích. Na Moravě, v Hor. Rak. etc. rozhoduje, podobně jako v Čechách, soud smírčí; na Moravě lze proti nálezu nastoupiti cestu právní, — v Hor. Rak. lze se odvolati k polit. úřadu, v poslední instanci k ministerstvu orby. Sr. mor. zák. z 20. pros. 1895, St. W. B. III. st. 1583. (Marchet). Pro kompetenci správních úřadů — při náhradě škody honbou vzniklé uvěsti lze jistou souvislost škod zvěří a škod honbou způsobených. (Jinak Pražák, Spory II. str. 297., jenž mimo Čechy hájí příslušnost soudů.)

Ad 3. Řízení v případech těchto již shora vylíčeno.

Ad 4. Škoda ta vyměřuje se dle nařízení poštovních od příslušných úřadů správních. Srov. pošt. řád jízdní ze dne 12. června 1838 a pošt. řád listovní ze dne 6. listopadu 1838, k tomu nař. ze dne 29. října 1872 č. 154.; Pollitzer, H. R. 148., Natter, Haftpflicht der Postanstalten; k tomu shora st. 73. pozn. 94.

Ad 5. Jde-li při porušení tělesném neb usmrcení o náhradu škody úrazové v závodech zákonném u pojištění podrobených, jsou zásady shora st. 83.—87. uvedené následovně pozměněny: Pojišťovna má poškozenému obnos škody na základě vyšetření politickým úřadem předsevzatého z úřední povinnosti vyměřiti (§§ 31.—36.); osoby, jimž škoda nebyla úředně vyměřena, mají nároky své do roka (od úrazu počítaje) pojišťovně oznámiti. (§ 34. Lhůta ta jest praeklusivní.)¹⁶²⁾ Proti písemnému výměru pojišťovny má do roka jediné stížnost (žaloba) k rozhodčímu soudu k tomu konci zřízenému místa; z nálezu tohoto soudu nepřipouští se ani žaloba, ani jinaký právní prostředek. (§ 38.) Řízení rozhodčího soudu upraveno bylo nař. min. ze dne 10. dubna 1889 č. 47. ř. z.; soud ten, jehož předsedou jest státní soudní úředník, činí nález dle volného svého uvážení na základě ústního, officiosně upraveného řízení. — Nároky na odškodnění proti pojišťovně promlčují se

¹⁶²⁾ Tak i praxis, kdežto Menzel, Unfallversich. str. 125., prohlašuje ji za lhůtu promlčecí. Otázka ovšem jest pochybná. Za to tvrdí Menzel str. 126., že lhůta žalobní (§ 38.) jest praeklusivní, kdežto Lukáš, Práv. 1895 str. 812. pokládá ji správně za promlčecí.

do roka od dodání písemného výměru pojišťovny. § 38. Jestliže poměry, které rozhodnými byly pro vyměření náhrady, později podstatně se změnily, na př. smrtí poškozeného, opětne nabytou schopností k výdělku atd., má nové obdobné řízení místa. (§ 39.) — Co se týče regressu úrazové pojišťovny, přísluší dle § 45. této (a jediné jí) právo, hojiti se v příčině vyplacených po zákoně náhrad na podnikateli tenkrát, když podnikatel (neb v případě jeho nezpůsobilosti k právním činům jeho zákonný zástupce) úraz způsobil úmyslem neb hrubou nedbalostí. Jako podnikatel rovněž ručí: akciová společnost, společenstvo výrobní a hospodářské, neb obchodní společnost neb společnost s obmezeným ručením neb jakýkoliv jiný spolek, jestliže člen představenstva neb likvidator neb společník k jednatelství oprávněný (resp. jednatel) úraz úmyslně neb hrubou nedbalostí způsobil.¹⁶³⁾ Ma místě renty může pojišťovna v těchto případech žádati zaplacení kapitálové hodnoty (Kapitalwert).¹⁶⁴⁾ Nárok pojišťovny promlčuje se ve třech letech ode dne úrazu (§ 45. odst. 4.) — Mimo to může pojišťovna dle § 47. zák. úr. náhradu toho, co po zákonu vyplatiti povinna, žádati na osobách v lit. b) jmenovaných.

Co se týče nároku poškozeného, neb jeho pozůstalých k náhradě (nehledě k pojišťovně) dlužno připomenouti:

- a) na podnikateli mohou náhradu škody žádati toliko když týž neb osoby shora (§ 45.) jmenované úraz úmyslně způsobilý (§ 46. zák. úr.) a to jediné v příčině toho obnosu, o který náhrada jim dle obč. zák. (§§ 1325.—1327.) náležející převyšuje náhradu tu, jež jim dle zák. úrazového z r. 1887 přísluší. (§§ 45. a 46. zák. úr.; ne bis idem!)
- b) Na těch (sc. jiných) osobách, které svou vinou (dolosně neb kulposně) škodný úraz způsobilý (zejména na zástupcích

¹⁶³⁾ Případy menší viny (levis c.) osob těchto uhrazeny jsou pojištěním, ku kterému podnikatel přispívá 90% praemie. Zákon § 45. má na mysli každého podnikatele bez rozdílu, zdali jest osobou fysickou neb právnickou. (Společnosti obchodní rovnají se tu korporacím, arg. sl. »anderer Verein«. § 45.)

¹⁶⁴⁾ Pojišťovna může úhradní kapitál podržeti, i když výplatou renty nebyl vyčerpán. Sr. Sb. N. F. č. 2724.

zřízencích, dozorcích atd.), mohou (mimo to) náhradu dle předpisů vs. obč. zákonníka žádati, avšak jen v příčině toho obnosu, jenž převyšuje náhradu dle úrazového zákona (z r. 1887) příslušnou. (§ 47. z. úr.) — Ohledně obnosu, který pojišťovna dle úrazového zákona poškozeným zaplatiti musí, přísluší jediné pojišťovně právo k náhradě proti osobám těmto (sc. provinilcům). (§ 47.)¹⁶⁵⁾ Proti podnikatelům obmezuje se právo to na případy úrazu úmyslně neb hrubou nedbalostí způsobené. § 45.)¹⁶⁶⁾

Ad 6. O škodě rozhoduje ústav přístavní (Hafenamt) vyhrazuje pořad práva. § 48. cit. zák. z roku 1884.

Ad 7. Co se týče náhrady škody bezprávním odsouzením vzniklé, jenž má ráz veřejnoprávní, srov. zák. ze dne 16. března 1892 č. 64. ř. z. Řízení to má předem ráz administrativní. Soud trestní, jenž byl rozsudek v 1. instanci vynesl, koná veškeré potřebné šetření, aby na jisto postaveny byly podmínky náhradního nároku; spisy předloží pak s vyjádřením svým ministru spravedlnosti, jemuž přísluší nález o náhradě. Nechce-li žadatel na tomto nálezu přestati, podati může do šedesáti dnů u říšského soudu žalobu o vyměření přiměřené náhrady škody majetkové. Náhradu immaterielní škody pohříchu žádati nelze. K tomu sr. obsáhlý výklad Storchův, Říz. trestní II. § 238., Krasnop. III. st. 214., Högel, Ungerechtfertigte Verurteilung (1901).

§ 6. O promlčení nároku o náhradu škody.

Sluší rozeznati:

I. Pohledávání náhrady škody deliktem způsobené — ač není-li tento zločinem, — promlčuje se ve třech letech, počítaje od té doby, kdy škodující o škodě vědomosti nabyl. (§ 1489. ob. z. obč.)¹⁶⁷⁾ (Též náhrada svedené ženské z § 1328.

¹⁶⁵⁾ Viz shora: Promlčení nároků těchto řídí se pravidlem § 1489. obč. z.

¹⁶⁶⁾ Sr. k tomu: Menzel, Unf. Versich. §§ 67.—82., Lukáš, Práv. 1895 sl. 689. sl., 807. sl., Krasnopolski, Öst. St. W. B. I. st. 839., Oblig. III. st. 224., Stöger, Öst. St. W. B. II. st. 280. sl.

¹⁶⁷⁾ Toť ovšem modifikace obecné zásady v § 1478. vyslovené, že toliko objektivní překážky u vykonávání žaloby počítí promlčení na překážku jsou.

promlčuje se v té době; srov. nář. č. 5010. sb. Gl. U. W.) Sporno jest, potřebí-li ku kratšímu promlčení, aby poškozený znal i osobu škůdce. Tak výslovně žádá § 6. lit. a) zák. o automobilech z 9. srpna 1908. Hledě k tomu výkladu, mám nyní za to, že i v jiných případech v témž smyslu rozhodovati dlužno.¹⁶⁸⁾ — Byla-li škoda způsobena zločinem neb nenabyl-li poškozený vědomosti o škodě, promlčuje se nárok v 30 letech. § 1479.¹⁶⁹⁾ — Pochybnost jest, má-li tříleté neb třicetileté promlčení místa ohledně osob těch, ježto toliko dle § 1314.—1316. ručí za škodu zločinem třetí osoby způsobenou. Dle všeobecného znění § 1489. mám za to, že nárok i proti těmto osobám teprve v 30 letech se promlčuje. Tak též Krasnopolski, III. st. 217. Jinak ovšem rozhodl nejvyšší soud nář. č. 4345. sb. Gl. U. W.

Spornou jest otázka, vztahuje-li se § 1489. jen na žaloby o náhradu škody deliktem způsobené anebo též na odškodnění porušením trvajícím již obligace vzniklé. Všeobecné znění § 1489.: »Jede Entschädigungsklage erlischt drei Jahren etc.« svedlo soudní praxi a většinu spisovatelů (Pfaiffa, st. 29.,

¹⁶⁸⁾ Proti tomu náhledu byli Unger II. st. 422., Kirchstetter sl. § 1489., Obč. právo I. st. 177. a já v dřív. vydáních. Pro náhled nyní v textu hájený byli Winiwarter V. 425., Stubenrauch § 1489., Krainz § 326. p. 9., Frankel, Bergschadensr. str. 16. Známosti osoby škůdce žádá (kromě Landr. § 54. I. 6.) též něm. zák. čl. 852., jenž dodává, že nárok z obohacení teprv po 30 letech se promlčuje (§ 195.). — Po uplynutí obecné (30- resp. 40leté) lhůty promlčecí nelze více nárok na odškodnění stihati, třeba by poškozený o škodě prve vědomosti nebyl nabyl; neboť úmyslem zákonodárcovým bylo, aby se obecná lhůta zkrátila. Srov. též Winiwarter, Stubenrauch, Tilsch l. c. a návrh ob. z. § 626. III.

¹⁶⁹⁾ Nálezem č. 9309. sb. Gl. U. W. počítána tříletá lhůta a temp. scientiae v případě, kde poškozený teprve po delší době po úrazu nabyl vědomosti, že ruka trvale bude ochromena (znalci sami totiž prve bezpečného úsudku nenabyl), vším právem teprve od této doby. — Nář. č. 9777. též sb. počítal tříletou lhůtu proti výboru záložny, jejíž pokladník proti stanovám insolventnímu žadateli poskytnul půjčku, nikoliv od nabyté o tom (i o insolvenční) vědomosti, nýbrž teprve od doby, kdy exekuce marně byla provedena, protože výše škody prve známa nebyla. Právem stolice druhá (Praž) opačný náhled hájila; neboť o obnosu škody § 1489. zmínky nečiní. V podobném případě podati dlužno včas žalobu praejudicialní, cf. č. 6208. sb. Gl. U. W. (Jinak Krasnopolski III. st. 216.)

Krainze § 326., Schuster-Bonnotta st. 36., Pavlička st. 44., resp. 71., Krasnopolskiho, Erört. st. 22., Obl. III. st. 216.) k tomu, že na otázku tu kladně odpovídají. — Proti tomu však Unger II. st. 306., Handeln I. st. 150., Randa, Haftung der Eisenb. etc. st. 26., Hasenöhr I. st. 648., Pfersche § 38., posleďně v obšírných výkladech: Schey, Verjährung der Entschädigungsklage (1905) a Fried. Zoll jun., G. Z. 1905 st. 51. a 52. hájí právem náhled opačný (záporný). Tak i nález Spr. Rep. 11. Náhled náš opírá se o základní rozdíl mezi závazky z deliktů a závazky ze smluv neb jiných důvodů vzniklými, opírá se o gramatický a logický výklad § 1489., o genetickou souvislost s právem římským, s pruským L. R. a s předběžnými osnovami obč. zákoníka, nalezá konečně opory v souvislých novějších zákonech (§§ 22. lit. b) konk. ř., § 235. odst. 4. civ. proc., § 88. jur. nor., v čl. 354. a 455. obch. z., v nař. z 21. července 1858 č. 105. a j.) O tom sr. další výklad v něm. vydání t. sp. na st. 202. sl. Slovo: »Entschädigungsklage« (§ 1489.) neznamená: žalobu, jejíž předmětem jest náhrada škody, nýbrž žalobu, jejíž důvodem (causa) jest způsobení škody. Sr. §§ 859., 860. o. z. Nesmí se s pohledávkou ze škody deliktem vzešlé (oblig. ex delicto) mísiti:

1. nárok o splnění smlouvy, po případě žaloba o placení konvenční pokuty;¹⁷⁰⁾

¹⁷⁰⁾ Tak dobře rozhodnul c. k. nejv. soud. nál. ze dne 2. června 1875 č. 2059. (G. Ztg. 1875. č. 57.), »denn es wird nicht aus dem Titel der erlittenen Beschädigung, sondern auf Grund des Vertrags geklagt, wenn auch nur auf den Wert der nicht mehr vorhandenen Sache. Eine solche Klage darf nicht mit der im § 1489. normirten Entschädigungsklage vermenget werden.« — Protož nelze § 1489. vztahovati na promlčení konvenční pokuty (§ 1336.), která zakládá se na smlouvě. Srov. též Kirchstetter, Schey a Zoll l. c. Opačný zajisté nepravý náhled vyslovil nejv. soud v nálezu č. 38. repertoria nálezů (srov. též sb. Gl. U. W. č. 1539. a 3931.; Ger. Ztg. 1873 č. 104.), též Krainz § 317. i. f. Za důvod uvádí se: že dotyčná žaloba — ačkoliv a. ex contractu — přece jeví se býti zároveň žalobou o náhradu škody. Že odůvodnění toto mísí důvod (causa) a předmět obligace v sobě zavírá odpor in adjecto, bje do očí! Neboť obligace zakládají se aut in contractu aut in delicto aut in variis causarum figuris (§ 859.) a obligace smluvená nestane se proto obligací ex delicto, když předmětem (nikoliv důvodem — causa) jest náhrada jistého zmenšení majetku čili »škody«. Srov. pozn. 13. Dobře již Cod. Ther. III. 21. § 1. nr. 49. pravi: »Es

2. ani nárok o náhradu škody, která vznikla nesplněním smlouvy; — vždyť žaloba tato, i pokud směřuje k náhradě, není žalobou z odškodnění (Entschädigungsklage § 1489.), nýbrž je žalobou ze smlouvy o náhradu (Contractsklage auf Schadloshaltung). Jediné dle důvodu (causa), nikoliv dle předmětu rozvrhujeme totiž obligace ve smyslu § 859. na závazky ze smlouvy, z provinění a z rozličných poměrův pocházející. »Entschädigungsklage« v § 1489. znamená tudíž vedle § 859. tolik co: Klage aus einer erlittenen (rechtswidrigen) Beschädigung (sr. shora pozn. 170.) a nikoli vůbec: Klage auf Schadenersatz — neboť žaloby o náhradu škody mohou se zakládati netoliko v deliktech, nýbrž i ve smlouvě (sr. § 1336. smluvená náhrada) neb na jistých poměrech (na zákoně, na př. v případě expropriace § 365., neb při versio in rem. §§ 1041. a 1043. ob. z. obč. Srov. též pozn. 13.). Kdybychom toho rozdílu nečinili, musili bychom proti zřejmému úmyslu zákona za to míti, že veškeré žaloby o náhradu (Ersatzklagen) bez ohledu na právní jich důvod promlčují se ve třech letech od nabyté vědomosti, tudíž i nároky pod čísly 3.—5. uvedené, což i praxis rozhodně zavrhuje;^{170a)}

wird aber hier, wenn von Verbrechen (roz. Delikten) die Rede ist, allemal nur derjenige Schaden angedeutet, der ausser einem Vertrage geschehen... denn sonst gebührt dem beschädigten Theile die Rechtsforderung aus dem Contracte.« Mylně opět Schuster, str. 36., Krasnopolski, Oblig. III. st. 216., Erört. st. 44.

^{170a)} Při obojetnosti významu zákonem užívaného sl. »Schadenersatz« (§ 1295.) a při obecné skladbě § 1489.: Jede Entschädigungsklage erlischt etc. ... snadno pochopujeme, že mnozí zejména praktičtí právníci § 1489. i na případy vztahují, kde škoda vzešla nesplněním smlouvy. Tak zejména nález c. k. nejv. soudu č. 38. rep. nálezů (srov. předch. pozn. 170. Stubenrauch II str. 609.) a nál. 15. února 1883 č. 2593. (Práv. 1880 str. 664.), kde Pražský vrchní soud opačný [naš] náhled (Jičín) za nedůvodný pokládá. — Však tato škoda (t. zv. interesse) rozmnožuje vůbec toliko objem obligace již existující (obl. ex contractu § 912.) — a promlčuje se tudíž co accessorium obligace hlavní v též lhůtě, jako tato, třeba i v kratší, než kterouž ustanovuje § 1489. Srov. § 1111. obč. a čl. 386. obch. zák. Srov. též Krainz § 326., jenž ostatně § 1489. neobmezuje na náhrady z deliktů a quasideliktů, nýbrž jej též na náhradu z porušení obli-

3. žaloby z obohacení bezdůvodného (condictiones sine causa), na př. z § 1431., 1435., neb z čl. 83. směn. ř. (srov. Pavlíček, Žaloby z obohacení st. 83., Krasnopolski, st. 44.), pak žaloby o náhradu nákladu, jenž za někoho jiného neb k prospěchu někoho jiného učiněn byl, v případech §§ 1041.—1043. zák., kde nejsou podmínky neg. gestionis (zejména animus negotii alieni gerendi);¹⁷¹⁾
4. žaloby o náhradu z nezmocněného jednání (negotiorum gestio § 1036.) neb nárok toho, jenž za dlužníka zaplatil na základě § 1358. ob. zák. obč.);¹⁷²⁾
5. žaloby o náhradu na základě expropriace (§ 365.)¹⁷³⁾ a jiné.

Bylo-li pohledávání o náhradu škody rozsudkem neb narovnáním za pravé uznáno, počíná nové třicetileté promlčení. (Srov. min. nař. ze dne 21. července 1858 č. 105.) Důvod záleží v tom, že tím způsobem přibývá nová obligace ex iudicato vel transactione — t. zv. novatio cumulativa Sr. Unger, Syst. II. str. 678. Správný jest nál. Sb. Neue F. č. 3680.

gací vztahuje. Našemu výkladu svědčí též právo římské a pruský Landrecht I. tit. 6. § 54., jemuž náš § 1489. napodoben jest. (>Wer einen ausserhalb des Contracts erlittenen Schaden innerhalb 3 Jahren, nachdem das Dasein und der Urheber desselben zu seiner Wissenschaft gelangt sind, einzuklagen vernachlässigt, der hat. sein Recht verloren.<.) Není patrné, že by byl panoval úmysl redaktorů, uchylovati se v tom směru od prusk. L. R.

¹⁷¹⁾ Tak i c. k. nejv. soud opětně rozhodl, že promlčuje se teprve v 30 letech žaloba z obohacení na základě čl. 83. sm. ř. (nález č. 2448. sb. Ung. Gl.; srov. též Ger. Galle 1882 č. 17.), pak pohledávání toho (matky, poručníka), jenž za otce nemanželského dítěte (§ 167. ob. z. obč.) zapravil náklad za jeho výživu (srov. § 1042. ob. z. obč.; nález č. 1089. a 1214. sb. Ú. Gl. W. a judikát č. 81. G. Z. 1874 č. 1.). O §§ 1041.—1043. sr. důkladný spis Stupeckého, Versio in rem (1888), Krasnopolski, III. st. 217.

¹⁷²⁾ Tak nález c. k. nejvyššího soudu Ger. Ztg. 1875 č. 3. (Jinak nález G. Z. 1880 č. 50.) Srov. též Stubenrauch II. str. 609. Tím méně vztahovati § 1489, na žaloby o zrušení smlouvy.

¹⁷³⁾ Tak nález Sb. Neue F. č. 3578. Sr. též Krasnopolski III. st. 2171., Schimkowského: Rechtsgrundsätze d. Entsch. č. 601. až 603.

II. Ustanovení § 1489. platí zejména též o škodě (sc. majetkové), která realní urážkou způsobena byla. Arg. § 1490.¹⁷⁴⁾

III. Žaloba o náhradu škody (sc. majetkové) urážkou verbální způsobené promlčí se již v jednom roce (§ 1490.),¹⁷⁵⁾ rozumí se, ač jsou-li tu podmínky § 1489.: tudíž počínaje ode dne nabytí vědomosti a vylučuje případ zločinu (na př. utržení na cti § 209. tr. zák.). Že tu běží toliko o civilní — nikoliv o trestní žalobu, rozumí se.¹⁷⁶⁾

IV. V případech, kde i škodu nezaviněnou nahraditi dlužno, platí tříletá promlčecí lhůta. § 1489. zák.

V. Jde-li o náhradu škody úrazové v závodech zákonnému pojištění podrobených, promlčuje se nárok poškozeného oproti pojišťovně do roka ode dne, kdy jim dodán byl písemný výměr pojišťovny o vyměřené neb odepřené náhradě škody. (§ 38.)¹⁷⁷⁾ Regressní nárok veřejné pojišťovny proti podnikatelům, jžto úrazy v závodech po zákonu z 28. prosince 1887 pojištěných úmyslně neb hrubou nedbalostí buď sami zavinili aneb jichž zástupcové (zřízení, členové představenstva, dozorcí atd.) úraz úmyslně neb hrubou nedbalostí způsobili, promlčuje se ve třech letech počítaje ode dne úrazu. (§§ 45. a 47.) O promlčení jiných nároků sr. shora pozn. 165.

VI. Nárok nevinně odsouzeného k náhradě škody promlčuje se ve třech měsících od té doby, kdy se stížnost podati mohla. Zák. z 16. března 1892 č. 64.

¹⁷⁴⁾ Poslední věta § 1490. jest ovšem dosti zbytečná.

¹⁷⁵⁾ Grawein, Verjähr. pozn. 150. pokládá za to, že § 1490. obsahuje případ legalní lhůty (Legalbefristung).

¹⁷⁶⁾ Promlčení trestu řídí se ve všech případech dle trestního zákona. — Že § 1490. toliko náhradu škody majetkové na myslí má, plyne zřejmě ze slova: »Genugthuung«, jakož i ze souvislosti §§ 1489. a 1490. Srov. st. 76. t. sp. a Trümmel l. c.

¹⁷⁷⁾ Lhůtu tu pokládá Menzel, Unfallvers. st. 126. za praeklusivní sr. pozn. 162. — (Příspěvky podnikatelů k úrazovně, jsouce rázu veřejného, nepodléhají — pro nedostatek zvláštního předpisu — žádnému promlčení. Tak min. rozh. ze dne 4. list. 1893 č. 31040.)

Seznam věcný.*)

Všeob. obč. zákonník.	§ 859. 13, 21, 33, 85, 114, 169	§ 1295. 12, 13, 18, 19, sl. 40, 45, 46, 60, 86, 89, 170	§ 119, 91, 123, 127, 93, 140	§ 117a, 94 sl., 116, 131, 140	knihy služební 46 koně remontní 81 koupelny 73 lékáři 25 les 76, 99, 101 listovní 57 lomy 6 lovení ryb 80 lucrum cessans 18, 86, 93, 85, 81, 94 sl. Mala fides 53 mandatář 67 marnotratník 31 ministr 20, 112 mlýn 82 Náhoda 26, 32, 38, 39, 40, 61 sl., 86, 94 nájemník 51, 56, 67, 51, 58 násilí 86, 140 nedbalost viz vina nedopatření viz vina negotiorum gestio 118 německé právo 3, 4, 9, 117 nepřičetnost 45 sl., 29, 45 sl. nevědomost 19 sl. nezletilí 29 sl. notář 15, 97, 68 nouze 19, 31 Obce 3, 18, 33 sl., 37 sl., 39, 52, 41 sl., 55, 78 obligatio ex delicto 12 obmezení osobní svobody 101 obohacení 13, 118 obstávka 82, 102 omyl 15 sl., 4, 38 onus probandi 82 opomenutí 14, 30, 38 osoby právnické 18 sl., 32 sl., 37 sl., 51, 52, 53, 64 Patent 85, 102 patisk 85, 102 peníze 84, 98 pes 79, 99, 102 plavci 52, 53 podnikatel 14, 33-49, 52, 63 sl., 68, 92d, 112 podzástava 51 pojištění 37, 50, 112 pokuta 4, 87, 102, 103 » soukromá 5, 76 sl., 85, 86 sl. pomocník 5, 35, 21, 52, 46, 47, 65, 112 poručník 45, 68 poškození tělesné 12 sl., 93, 96 pošta 93, 94, 112
17. 21	865. 21, 45	§ 1296. 32, 67, 76, 90	§ 1325. 3, 85, 63, 64, 85, 91, 93 sl. 131, 134, 97, 105, 114	causa obligandi 13 cena mimořádná 91, 127 » obecná 91, 127 » zvláštní oblíbení 85, 91, 127, 128	
19. 12 15	866. 39b, 29, 117	§ 1297. 21. sl., 24. sl., 46, 65, 114	§ 1326. 2 sl., 85, 63, 64, 86, 93 sl., 96, 140, 142, 114	commodatář 67 condictio sine causa 118 culpa lata 12 sl., 25, 34, 39, 93 » levis 24, 34, 90, 92h, 145 » levissima 34, 35 » in eligendo 34, 60, 46, 67, 144 » in inspicendo 46 » in abstracto 25 cvičení vojenská 59, 81 čin bezprávný 15 » nedovolený 3; 14 sl. » nevolný 31 » trestní 91, 127	
21. 29. 45	867. 33	§ 1298. 12, 32 sl., 90	§ 1327. 85, 63, 64, 93, 125, 94, 110, 114	Damnum emergens 18, 91 sl. 125, 126 damnum injuria datum 3 dělníci 4 sl. depositář 67, 81 děti 30 sl. děti nemanželské 136 díla vodní 22, 72 diligentia 18, 18, 24, 25 sl. » in abstracto 25 sl. » in concreto 25 » diligentis patris fam. 6 sl., 25 dobytek 98, 74, 100 dolování 81 dolus 24, 34, 56, 119, 91 dopisy 92, 93, 94 dostiučinění 119, 87 sl., 91 sl., 93 sl. důchodý 96, 97 Expropriace 7, 20, 94 Hlídači polní 98, 76 sl. hnanci 38, 56 honitba 80, 87, 111 sl. hornictví 7, 59, 81 hostinští 53, 54 sl., 74, 75, 76 hutě 7, 8 Interdictum quod vi aut clam 3, 4 quod metus causa 3 interesse 15, 127, 92, 93, 100, 170 Kauce 94, 81 kausální souvislost 21-25, 43, 95 kavárny 53, 73	
26. 33. sl. 53	872. 13, 21	§ 1299. 3, 26, 46, 67	§ 1328. 9, 10, 23 sl., 114, 121, 136, 140, 101, 114		
27. 33. sl.	875. 46. sl.	§ 1300. 27, 39, 59	§ 1329. 117, 101, 142		
42. 137	878. 46. sl. 65	§ 1301. 3, 21 sl., 39, 42, 83, 112	§ 1330. 86, 88, 118, 102		
46. 13, 18	912. 12, 33, 170	§ 1302. 3, 24, 25, 74, 83	§ 1331. 19, 40, 46, 84, 86, 89, 91, 127, 102, 153		
47. 13	919. 33, 170	§ 1303. 3, 12, 18, 19, 21, 60	§ 1332. 18 sl., 20 sl., 43, 86, 89, 127		
74. 13	922. 13	§ 1304. 41, 28	§ 1336. 110, 116		
121. 21	932. 13, 124	§ 1305. 3, 12, 18, 19, 21, 60	§ 1337. 86		
148. 21	959. 81	§ 1306. 45, 18, 32, 45, 62, 71 sl.	§ 1338. 105 sl.		
151. 130	964. 73	§ 1307. 32, 62, 45 sl.	§ 1339. 103, 146, 148, 104		
165. 130	965. 21, 38, 67, 73	§ 1308. 30, 42, 45, 60	§ 1340. 106, 107		
166. 21	966. 76	§ 1309. 30, 45, 62a, 45, 102	§ 1341. 107 sl., 110 sl.		
167. 171	967. 33	§ 1310. 3, 13, 30, 45, 43, 44, 102	§ 1357. 110		
178. 21	970. 52, 53, 73, 74	§ 1311. 3, 18, 19, 38, 32, 60	§ 1358. 118		
202. 124	978. 67	§ 1312. 3	§ 1369. 81		
205. 68	979. 33, 58, 67	§ 1313. 13, 45, 65	§ 1418. 107 sl.		
225. 68	1003. 15	§ 1314. 12, 53a, 45, 46, 47, 61, 65	§ 1431. 13, 118		
248. 30	1010. 52, 49, 67, 68, 80	§ 1315. 10, 52, 45, 46, 67, 73, 98, 106, 114	§ 1432. 18 sl. 118		
264. 47 65, 46, 49, 42	1613. 40	§ 1316. 4, 50, 51, 52, 72, 74, 97, 114	§ 1435. 13, 118		
273. 45	1020. 21	§ 1317. 50 sl., 90	§ 1478. 166		
305. 91. sl.	1021. 13	§ 1318. 50 sl., 56, 83	§ 1479. 115		
326. 46	1035. 67	§ 1320. 45, 60, 75, 98, 103	§ 1489. 74, 166, 168, 115, 166, 169, 170, 172		
333. 50	1040. 124, 171	§ 1321. 12, 13, 97, 98, 74	§ 1490. 174, 175, 176, 119		
335. 53, 67, 85	1041. 118, 119	§ 1322. 97, 98, 94 sl., 90, 127			
337. 31, 34, 53	1042. 118	§ 1323. 40, 83, 117, 117a, 89, 118, 119, 91, 123, 127, 93, 140			
341. 21	1043. 117, 118	§ 1324. 45, 86, 118, 89			
343. 17	1044. 59, 84				
344. 15	1047. 14, 124				
364. 68, 67	1111. 13, 18, 67, 51, 170				
365. 13 7, 118	1120. 124				
390. 21	1121. 124				
456. 98	1153. 90				
458. 21	1161. 48, 67, 68, 73				
459. 81	1174. 13				
460. 13, 18, 52, 71	1186. 67, 68				
505. 21	1247. 13				
515. 21	1293. 18, 27, 87, 117				
549. 21	1294. 21 sl., 31, 45, 45,				
652. 104	46				

*) Čísla stojatá udávají stránku textu, ležatá čísla poznámky.

povozníci 50, 51, 90, 67, 69 pretium affectionis 85, 93 principal 14, 33—49, 52, 63 sl., 68, 92a, 112 privilej viz patent promlčení 94, 114 sl. příčetnost 24, 26, 30 sl., 45 sl., 45 přístavy 114 pych lesní 77, 98, 111, » polní 76 sl. Rada špatná 26 sl. ručení za třetí osoby 45 násl. Římské právo 2 sl. Silostroje 67 sl. skladiště 51 slovanské právo 3 služebnost horní 59 soudní zřízení 38, 56 sl., 110 sl. souvislost 21 sl. spadnutí věci 58, 83 společná ruka 3 společnosti obchodní 34 sl., 86, 50 starosta obce 37 sl., 59 stáří 30 stát 52, 37 a násled., 57, 58, 56—58, 94, 106 sl. stavba železnic 72 stavební podniky 4 sl., 21, 23 studna 21 svedení osoby ženské 116, 117, 121, 199 násled. svévole 85, 139, 140, 100	svoboda osobní 118, 100 Škoda 4 a násled., 84 sl. 91 » morální či imma- teriální 84 sl., 114 násl. » materiální 84 násled. » nahodilá 60 násled. šiléný 30 sl. Telegraf 94 tiskopisy 38, 52 sl. tiskový morál 114 továrny 5 sl., 8, 96 transport remont 81 tresty soukromé 3 sl., 87, 103 Úbližení na těle 93 ubytování vojska 58 účastník soukromý 108 sl. úmysl 22, 38, 32a, 40 sl., 85, 91, 92, 93 sl. únos 86, 91 úraz 6, 98, 112 urážka na cti 87, 117a, 118 90, sr. Beleidigung uražení osoby 89, 131 úřadníci 19 sl., 20 » herní 57, 81, 110 sl. usmrcení člověka 97 útraty pohřební 97, 135 uvěznění osob 38, 56, 117 101 Váhy veřejné 59 vazba osobní 56, 82, 101, 142 vdova 97, 138	vina 18, 19, 30 sl., 41 násled., 92h vina bruhá 14, 89, 91 sl. » nepřímá 45 viz ještě culpa vis maior 74, 76, 61 sl., 86, 89a, 92 vodní díla 22, 72 vozkové 51 sl. vražda 132 vysvědčení 12, 45 sl., 47, 105 vzteklina 79 Zabavení 15, 38, 57, 76 sl., 98, 101, 102 zástava 51, 94 zástupci 33 násled., 51, 52, 53, 53a, 46 závody viz podnikatel zisk ušlý 18, 86 sl., 117, 118, 120, 93 sl., 99, 101 sl. zločin 114, 119 zločinec 46, 64 znalec 26, 39 znamení výstražná 12, 16 známky 85, 102 zohyzdění 95 zřízení 33, 46, 51, 94, 113 zvěř 80, 106a zvířata 74, 78, 98, 131 Žaloby soukr. trestní 4, viz pokuta » syndikátní 56, 110 železnice 6, 32, 36 sl., 46, 50 sl., 61 sl., 89, 90 živnost 16, 46 sl.
---	--	--

SEMINÁRNÍ
Judiciál.

KNIHOVNA
oddělení

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 1 0 6 3 7